

mulier instituut

**Een sportvriendelijke omgeving in
Gelderland**

Twaalf Gelderse projecten om de openbare ruimte
sportvriendelijker te maken

Marieke Reitsma

Rick Prins

Een sportvriendelijke omgeving in Gelderland

Twaalf Gelderse projecten om de openbare ruimte sportvriendelijker te maken

In opdracht van de provincie Gelderland

Marieke Reitsma
Rick Prins

© Mulier Instituut
Utrecht, mei 2020

Mulier Instituut
sportonderzoek voor beleid en samenleving

Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht
T +31 (0)30 721 02 20 | I www.mulierinstituut.nl
E info@mulierinstituut.nl | T @mulierinstituut

Samenvatting

De nieuwe Omgevingswet biedt mogelijkheden om bij het inrichten van de leefomgeving aandacht te schenken aan gezonde leefstijl en leefbaarheid. De provincie Gelderland heeft vooruitlopend hierop in haar uitvoeringsprogramma voor 2016-2019, 'Gelderland Sport!', nadrukkelijk aandacht voor de sportieve inrichting van de openbare ruimte. Zo heeft de provincie aan twaalf Gelderse projecten subsidie verleend om de openbare ruimte sportvriendelijker en leefbaarder te maken. In dit onderzoek zijn deze projecten geëvalueerd. Bij alle twaalf projecten is in kaart gebracht hoe de organisatie, het beheer en het activiteitenaanbod op elkaar zijn afgestemd en wat daarin succes- en faalfactoren waren. In een verdiepende studie is bij drie projecten nader ingegaan op het gebruik, het bereik en de maatschappelijke waarde van de aanpassingen in de openbare ruimte.

Hoe zijn organisatie, beheer en activiteiten afgestemd?

- Bij de meeste projecten lag de focus op de fysieke aanpassingen. De organisatie van activiteiten lijkt voor veel projecten een volgende stap te zijn, waar niet altijd concrete stappen zijn gezet.
- Groot onderhoud en beheer van projecten in de openbare ruimte blijft vaak bij gemeenten liggen. Kleinschalig onderhoud (blad opruimen) of het signaleren van onveilige situaties worden regelmatig bij buurtbewoners of de projectgroep belegd.

Hoe vaak en door wie worden de projecten gebruikt?

- De onderzochte projecten bereiken voornamelijk jongens en jongere kinderen. Dit zijn doelgroepen die gemiddeld genomen actiever zijn. Daarmee is het de vraag of deze projecten de doelgroepen bereiken die de meeste beweegachterstand hebben.
- Extra aandacht voor meisjes, bijvoorbeeld door een gericht activiteitenaanbod, kan bijdragen aan het bereiken van deze groep.

Welke maatschappelijke waarde hebben de projecten?

- Drie projecten zijn diepgaander onderzocht:
  - Krajicek playground Essenburg (Ede),
  - Multicourts op het Johannes Fontanus College (Barneveld)
  - het Appelveldje, een combinatie van een speeltuin, een jeu-de-boulesbaan en een schoolplein (Appeltern)
- Deze projecten laten, op korte termijn, veelbelovende resultaten zien:
  - Bij playground Essenburg werd voorafgaand aan het project veel overlast ervaren. Na een vernieuwd activiteitenprogramma en de doorgevoerde fysieke wijzigingen aan de playground, waarbij intensief werd samengewerkt met de buurt, is de overlast verminderd. Het blijft nog wel een uitdaging om moeilijk bereikbare groepen jongeren te bereiken.
  - Bij het Johannes Fontanus College zijn de multi-courts alleen toegankelijk voor de leerlingen van school. Dat maakt de maatschappelijke waarde voor de buurt beperkt. Het vernieuwde schoolplein wordt actiever gebruikt dan het oude, en het helpt om kinderen van een internationale klas binnen school te integreren.
  - Het Appelveldje voegt veel toe aan de gemeenschap in Appeltern. Tijdens de projectopzet zijn veel nieuwe samenwerkingen tussen lokale partijen ontstaan. Nu ligt er een veld waar jong en oud kunnen samenkomen; een belangrijk onderdeel van een nieuw dorpscentrum waar ook de basisschool deel van is. Voor de basisschool is het belangrijk dat het veld door hen kan worden gebruikt, zodat de school aantrekkelijk blijft om naar toe te gaan.
- Over langere termijn impact en oorzakelijke effecten kunnen aan de hand van dit onderzoek geen conclusies worden getrokken.

Wat zijn succes- en faalfactoren van deze projecten?

- Naast aandacht voor de hardware (wat er is) is het belangrijk om een breed activiteitenaanbod te hebben (software).

- Het is belangrijk om aan te sluiten bij de doelgroep en de doelgroep te betrekken om de maatschappelijke waarde te gelde te maken.
- Daarbij is het belangrijk dat de projectgroep goed met buurtbewoners communiceert om draagvlak te krijgen en te houden.
- Als deze samenwerking tot stand komt, kan geprofiteerd worden van elkaars expertise en netwerk en kan het mede door een gevoel van eigenaarschap een project 'van de buurt' worden.
- Tegelijkertijd bestaat het gevaar dat een projectgroep, die zich lange tijd heeft gericht op het realiseren van een fysieke aanpassing, na de realisatie passiever wordt, waardoor activiteitsaanbod niet of moeilijker tot stand komt.

Concluderend kan gesteld worden dat aanpassingen in de openbare ruimte de potentie hebben om bij te dragen aan een sportievere en leefbaardere omgeving. Het is aan te bevelen deze projecten samen met omwonenden vorm te geven.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	6
1.1 Achtergrond van het onderzoek	6
1.2 Doelstelling en onderzoeksvragen	7
1.3 Samenwerking Gelderse Sport Federatie en Mulier Instituut	8
1.4 Leeswijzer	8
2. Onderzoeksopzet en methode	9
2.1 Onderzoeksfase 1: beknopte evaluatie van twaalf projecten	9
2.2 Onderzoeksfase 2: onderzoek op locatie bij drie focusprojecten	9
3. Beknopt vooronderzoek naar projecten sportieve buitenruimte	12
4. Playground Essenburg in Ede	14
4.1 Achtergrond	14
4.2 Locatie, organisatie en activiteiten	15
4.3 Gebruik	18
4.4 Maatschappelijke waarde	22
4.5 Succesfactoren en aandachtspunten (werkzame mechanismen)	24
5. Multicourts bij JFC Barneveld	25
5.1 Achtergrond	25
5.2 Locatie, organisatie en activiteiten	26
5.3 Gebruik	28
5.4 Maatschappelijke waarde	32
5.5 Succesfactoren en aandachtspunten	34
6. 't Appelveldje in Appeltern	35
6.1 Achtergrond	35
6.2 Locatie, organisatie en activiteiten	36
6.3 Gebruik	39
6.4 Maatschappelijke waarde	43
6.5 Succesfactoren en aandachtspunten	45
7. Slotbeschouwing en conclusie	46
7.1 Wat is de maatschappelijke waarde van de projecten?	46
7.2 Hoe zijn de organisatie, beheer en activiteiten op elkaar afgestemd?	48
7.3 Wat zijn succesfactoren en verbeterpunten?	49
7.4 Kaders van de subsidieregeling	49
7.5 Conclusie	50
Referenties	51
Bijlage 1: schematische weergave van de onderzoeksopzet	52
Bijlage 2: onderzoeksrapportage fase 1: beschrijvende studie van twaalf projecten	53

1. Inleiding

1.1 Achtergrond van het onderzoek

In de nieuwe Omgevingswet, die in 2021 van kracht wordt, staat dat bij het inrichten van de openbare ruimte aandacht moet zijn voor een gezonde leefstijl¹. Een aantal Nederlandse gemeenten is al van plan om in te zetten op het sportiever maken van de buitenruimte. In de coalitieakkoorden voor de collegeperiode 2018-2022 benoemen gemeenten bijvoorbeeld ambities om aantrekkelijke sport- en beweegtoestellen in de openbare ruimte te plaatsen en natuurspeelplaatsen te creëren (Hoekman & Reitsma, 2018). Gezondheid is voor mensen de belangrijkste reden om te gaan sporten. Daarnaast neemt ook de behoefte om flexibel te sporten toe, op tijden dat het uitkomt. Deze ontwikkelingen passen goed bij het sporten en bewegen in de openbare ruimte (Sociaal Cultureel Planbureau/Mulier Instituut, 2018).

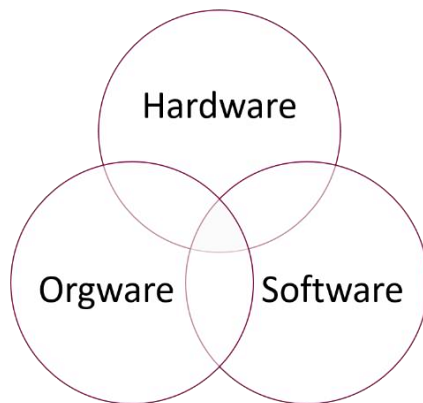
Vooruitlopend op de nieuwe Omgevingswet en aansluitend bij deze ontwikkelingen, heeft de provincie Gelderland in haar uitvoeringsprogramma voor 2016-2019, 'Gelderland Sport!', nadrukkelijk aandacht voor de sportieve inrichting van de buitenruimte. De provincie ondersteunt projecten waarin een omgeving wordt gecreëerd die uitnodigt tot sporten en bewegen, om zo de drempel voor inwoners om te sporten en bewegen te verlagen. Daarnaast moet een sportvriendelijke omgeving bijdragen aan de leefbaarheid van de buurt, de kans op ontmoeting tussen buurtbewoners vergroten en tegemoetkomen aan de toenemende vraag naar individueel of flexibel sporten. Met een subsidieprogramma heeft de provincie twaalf projecten ondersteund waarbinnen de buitenruimte sportief wordt ingericht. Die projecten variëren van de aanleg van een skeelerbaan aan de rand van een woonwijk tot de aanleg van een calisthenicspark als onderdeel van een recreatief gebied langs een kanaal.

De sportvriendelijke omgeving die de provincie nastreeft, draait om meer dan alleen de ruimtelijke invulling (het gebouwde of aangelegde). Op de locatie moet ook aandacht zijn voor activiteiten, organisatie en beheer. De provincie beschrijft een sportvriendelijke omgeving als 'het gelijktijdig inrichten van een sportieve voorziening, het organiseren van de partijen die het samen beheren en het realiseren van een programma van activiteiten'. Die opvatting komt overeen met het model van de beweegvriendelijke omgeving (BVO-model), waarin het draait om de succesvolle combinatie tussen hardware, orgware en software (zie figuur 1.1). De aanwezigheid van de drie elementen vormde een belangrijke voorwaarde voor subsidietoekenning aan de projecten.

In de subsidievoorwaarden was verder opgenomen dat de projecten binnen of grenzend aan de bebouwde kom moeten zijn. Het gebied moest openbaar toegankelijk zijn, al kon hier in het openbaar belang van worden afgeweken, en het beheer en het gebruik moesten voor drie jaar kunnen worden geborgd. Daarnaast moesten de voorziening en de behoeften in de omgeving op elkaar zijn afgestemd en moest naast de initiatiefnemer minimaal één maatschappelijke organisatie bij de subsidieaanvraag zijn betrokken. Tot slot streefde de provincie ernaar dat er binnen de projecten aandacht was voor mensen met een beperking.

¹ Voor meer informatie over de Omgevingswet in relatie tot sport en bewegen, zie de Handreiking Sport, bewegen en de Omgevingswet (VSG, 2018), via: <https://sportengemeenten.nl/wp-content/uploads/2018/04/Handreiking-Sport-bewegen-en-Omgevingswet.pdf>

Figuur 1.1 BVO-model: de versterkende werking van hardware, orgware en software bij de inrichting van de beweegvriendelijke omgeving

Bron: NISB, 2012.

Het idee achter het subsidieprogramma is dat de projecten maatschappelijke waarde aan de samenleving toevoegen, met name op het gebied van leefbaarheid, sport- en beweggedrag en lokale samenwerking. Voor de provincie is het van belang te weten in welke mate deze maatschappelijke waarde wordt gerealiseerd en hoe die maatschappelijke waarde tot stand komt: wat werkt en wat niet en hoe kan daarvan worden geleerd? Dit was aanleiding voor de provincie om het Mulier Instituut en de Gelderse Sport Federatie (GSF) opdracht te geven voor een evaluatieonderzoek naar het subsidieprogramma ‘Sportieve Buitenruimte’.

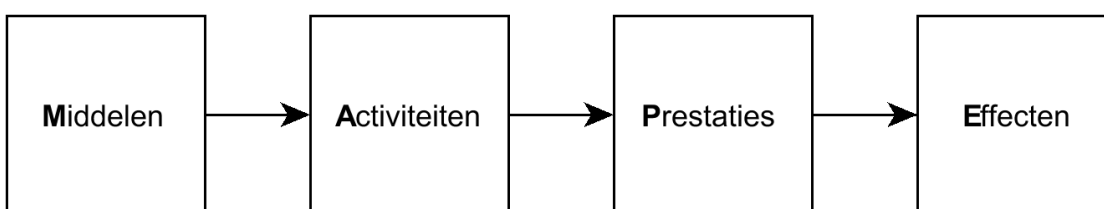
De afgelopen beleidsperiode (2016-2019) is ten einde en in maart 2019 hebben nieuwe provinciale verkiezingen plaatsgevonden. De inzichten uit dit onderzoek over het vormgeven van een sportvriendelijke omgeving kunnen worden gebruikt bij de invulling van de nieuwe beleidsperiode 2019-2023.

1.2 Doelstelling en onderzoeksvragen

Het onderzoek heeft als doel om inzicht te geven in de maatschappelijke opbrengsten van twaalf Gelderse projecten die binnen het subsidieprogramma zijn ondersteund. Een tweede doel is om te analyseren hoe die maatschappelijke opbrengsten kunnen worden gemaximaliseerd. Oftewel: wat zijn werkzame elementen (succesfactoren) en aandachtspunten (faalfactoren) bij het inrichten van een sportvriendelijke omgeving, zoals bedoeld door de provincie Gelderland?

Om de begrijpen hoe de maatschappelijke waarde van een project tot stand komt en wat die waarde inhoudt, wordt gebruikgemaakt van het MAPE-model (figuur 1.2). In dit model wordt onderscheid gemaakt tussen middelen (M) die in een project worden gestopt, activiteiten (A) die binnen een project worden uitgevoerd, prestaties (P) als directe opbrengst van het project en de effecten (E) die daardoor ontstaan.

Figuur 1.2 Het raamwerk van het MAPE-model

Bron: Bouckaert & Auwers, 1999.

Met het MAPE-model als uitgangspunt zijn vier onderzoeksvragen opgesteld. De middelen (M) worden in de onderzoeksvragen niet expliciet meegenomen, omdat het doel van het onderzoek niet is om de relatie tussen middelen (input) en prestaties (output) of effecten (outcome) vast te stellen.

1. Hoe zijn organisatie, beheer en activiteiten bij de projecten op elkaar afgestemd? (Activiteiten)
2. Hoe vaak en door wie worden de projecten gebruikt? (Prestaties)
3. Welke maatschappelijke waarde hebben de projecten, met name op het gebied van leefbaarheid, sport- en beweeggedrag en (lokale) samenwerking? (Effecten)
4. Wat zijn de werkzame mechanismen van de projecten (waar kunnen toekomstige projecten van leren: succesfactoren en aandachtspunten)?

1.3 Samenwerking Gelderse Sport Federatie en Mulier Instituut

Alle twaalf Gelderse gesubsidieerde projecten zijn gericht op het sportief inrichten van de buitenruimte, maar de lokale context waarin zij dit doen verschilt. De Gelderse Sport Federatie (GSF) is als ondersteunende netwerkorganisatie voor de Gelderse sport als geen ander op de hoogte van die lokale context. Daarom werkten het Mulier Instituut en de GSF in dit onderzoek samen. Het Mulier Instituut was hoofdverantwoordelijk voor het uitvoeren van de onderzoeksactiviteiten en opleveren van de rapportage. De GSF heeft een belangrijke rol gespeeld door het leggen van contacten, het verschaffen van achtergrondinformatie over de projecten en het geven van inzicht in lokale omstandigheden. Gedurende het onderzoek heeft de GSF een meedenkende en adviserende rol op zich genomen.

1.4 Leeswijzer

Dit onderzoek is uitgevoerd in twee fases. In de eerste onderzoeksfase zijn alle gesubsidieerde projecten benaderd om door middel van documentenanalyses en interviews met de initiatiefnemers na te gaan hoe deze projecten georganiseerd zijn, wat succes- en faalfactoren zijn en hoe de projecten gebruikt worden. Dit heeft in een tussenrapportage geresulteerd. Deze tussenrapportage is te vinden in bijlage 2; de hoofdbevindingen worden ook samengevat in hoofdstuk 3.

De huidige rapportage richt zich op de tweede fase van het project, waarin drie projecten verder onderzocht worden. In hoofdstuk 2 worden de onderzoeksopzet en methode van onderzoek beschreven. In hoofdstuk 3 staan de belangrijkste bevindingen uit onderzoeksfase 1, die bestond uit een verkennende studie naar de twaalf projecten. Hoofdstukken 4, 5 en 6 rapporteren over onderzoeksfase 2, waarin drie focusprojecten diepgaander zijn onderzocht. Hoofdstuk 7 bevat de beantwoording van de onderzoeksvragen, de conclusies van het onderzoek (fase 1 en fase 2 gecombineerd) en enkele aanbevelingen.

2. Onderzoeksopzet en methode

Er is gekozen voor een onderzoeksopzet in twee fases, waarbij in fase 1 alle twaalf projecten zijn bekeken en in fase 2 bij drie projecten diepgaand onderzoek is uitgevoerd. De twee fasen worden hieronder beschreven.

2.1 Onderzoeksfase 1: beknopte evaluatie van twaalf projecten

In de eerste fase heeft de GSF de initiatiefnemers van alle twaalf projecten benaderd en verzocht deel te nemen aan het onderzoek. Op basis van dit gesprek en na analyse van de documenten bij de subsidieaanvraag (die door de provincie beschikbaar zijn gesteld), heeft de GSF per project een factsheet opgesteld. Het factsheet bevat feitelijke informatie over het project, zoals de betrokken partijen, de doelstelling(en), de locatie en de stand van zaken. De factsheets dienden als input voor telefonische interviews met de initiatiefnemers van het projecten, afgenomen door onderzoekers van het Mulier Instituut. Dit waren semigestructureerde interviews, die gemiddeld 30 tot 45 minuten duurden.

Op basis van de documentenanalyse en de interviews is voor alle twaalf projecten in kaart gebracht hoe het proces, van idee tot aanleg, is verlopen. Daarnaast is per project een overzicht gemaakt van de activiteiten en de verwachte prestaties per project. Daarmee werd voor ieder project afzonderlijk onderzoeksvraag 1: 'Hoe zijn organisatie, beheer en activiteiten op elkaar afgestemd?' beantwoord. Onderzoeksvraag 2: 'Hoe vaak en door wie worden de projecten gebruikt?' werd in deze fase deels beantwoord, omdat in de interviews is geïnventariseerd hoe het project volgens de inschatting van de initiatiefnemer wordt gebruikt. Tot slot konden per project al een aantal succesfactoren en aandachtspunten worden onderscheiden, die voornamelijk op het proces betrekking hadden.

Product onderzoeksfase 1: ter afronding van onderzoeksfase 1 zijn de opbrengsten per project beschreven. Deze beschrijvingen zijn gebundeld en als tussentijdse rapportage gedeeld met de opdrachtgever (Van Eck, Reitsma & Prins, 2019). De belangrijkste bevindingen van de tussentijdse rapportage staan in hoofdstuk 3 van deze rapportage.

2.2 Onderzoeksfase 2: onderzoek op locatie bij drie focusprojecten

Om een betrouwbaar beeld van het gebruik te krijgen, de maatschappelijke waarde van een project te kunnen vaststellen en om beter zicht te krijgen op succesfactoren en aandachtspunten (onderzoeksvragen 2, 3 en 4), was diepgaander onderzoek nodig. Omdat het binnen de kaders niet mogelijk was om dit voor alle twaalf projecten te doen, is de keuze gemaakt om drie focusprojecten aan te wijzen.

Bij de selectie van de focusprojecten is rekening gehouden met variatie naar type project (soort fysieke aanpassing, doelgroep, doelstelling), het advies van de GSF en de provincie. Dit heeft geresulteerd in de volgende selectie van projecten:

1. Playground Essenburg Ede: een project waar het betrekken van jongeren in de wijk door middel van een sportveld (playground) centraal staat.
2. Multicourts JFC Barneveld: een project op het voortgezet onderwijs over het stimuleren van leerlingen om te sporten en bewegen in pauzes en tussenuren.
3. Appelveldje in Appeltern: een project in een klein dorp wordt gewerkt aan het verhogen van de leefbaarheid en met name het verhogen van het voorzieningenniveau voor jongeren.

In onderzoeksfase 2 zijn in de periode maart - juni in 2019 verschillende onderzoeksactiviteiten op locatie uitgevoerd, door één onderzoeker en twee onderzoeksassistenten van het Mulier Instituut. In tabel 2.1 staat een overzicht van de dataverzameling per project. De registraties, observaties en interviews op

locatie zijn door een onderzoeker en onderzoeksassistenten in wisselende samenstellingen uitgevoerd, waarbij altijd minstens twee personen tegelijk op de onderzoekslocatie aanwezig waren. Voor de registraties is een vooraf ontwikkeld registratieformulier gebruikt en van de observaties zijn aantekeningen (*fieldnotes*) gemaakt. De interviews zijn opgenomen met een voicerecorder en later woordelijk uitgewerkt. De groepsgesprekken zijn afgenomen door een onderzoeker van het Mulier Instituut, waarbij een onderzoeksassistent steeds voor de verslaglegging heeft gezorgd. De enquêtes in Ede en de digitale vragenlijsten in Barneveld zijn in samenwerking met de betrokkenen per project ontwikkeld en uitgezet. De registratiedata is door de projectgroep in Appeltern met het Mulier Instituut gedeeld.

Tabel 2.1 Selectie van drie focusprojecten (onderzoeksfase 2) en een overzicht van de dataverzameling per project

Project	Beschrijving	Dataverzameling			
		Registraties /observaties	Interviews	Groepsgesprek	Overig
Playground Essenburg (Ede)	Aanleg Krajicek playground (multifunctioneel sportveld) voor jongeren in de wijk Essenburg in Ede, op een locatie waar ook een speeltuin en gymzaal zijn.	6 dagdelen (middagen en avonden)	Gebruikers (N=10) Buurtbewoners (N=10)	1 groepsgesprek met buurtsportcoaches en <i>scholarshippers</i>	Enquêtes onder jongeren in het wijkcentrum (N=10)
Multicourts JF College (Barneveld)	Aanleg 3 multicourts (Zoneparc) op het schoolplein van een grote middelbare school (2200 leerlingen).	4 dagdelen (overdag)	Gebruikers (N=10)	1 groepsgesprek met docenten bewegingsonderwijs en conciërge	Digitale vragenlijsten onder leerlingen (N=380)
Appelveldje (Appeltern)	Aanleg van een ontmoetingsplaats midden in het dorp, o.a. met een interactief sportveld (Yalp Toro), jeu-de-boulesbaan, bankjes en klimboom.	4 dagdelen (middagen en avonden)	Gebruikers (N=4)	1 groepsgesprek met directeur basisschool en betrokkenen dorpsplatform	Registratiedata Yalp Toro interactief sportveld

Voor deze focusprojecten zijn het gebruik en de maatschappelijke waarde in kaart gebracht. De precieze uitwerking van ‘maatschappelijke waarde’ verschilt per project, afhankelijk van de doelstellingen en lokale context van de projecten. Daarnaast zijn succes- en faalfactoren onderzocht; zowel procesmatig (bijvoorbeeld over succesvolle communicatie met omwonenden in de voorbereidingsfase) als inhoudelijk (bijvoorbeeld over het wel of niet bereiken van een beoogde doelgroep). Met deze informatie zijn de volgende onderzoeksvragen beantwoord:

- Onderzoeksvraag 2 (aanvulling): Hoe vaak en door wie worden de projecten gebruikt?

- Onderzoeksvraag 3: Welke maatschappelijke waarde hebben de projecten?
- Onderzoeksvraag 4: Wat zijn de werkzame mechanismen van de projecten?

Product onderzoekfase 2: De resultaten uit onderzoeksfasen 1 en 2 zijn gebundeld in deze eindrapportage.

In bijlage 1 is een schematische weergave van de onderzoeksopzet te vinden.

3. Beknopt vooronderzoek naar projecten sportieve buitenruimte

In onderzoeksfase 1 is beknopt onderzoek gedaan naar alle twaalf initiatieven die provinciale subsidie voor sportieve buitenruimte hebben ontvangen (zie paragraaf 2.1). De resultaten van onderzoeksfase 1 zijn gebundeld in een tussentijdse rapportage (Van Eck, Reitsma & Prins, 2019). In dit hoofdstuk worden de belangrijkste bevindingen (succesfactoren en aandachtspunten) uit de tussentijdse rapportage op een rijtje gezet. De volledige tussentijdse rapportage is te vinden in bijlage 2. Voor de lezer is deze informatie van belang om de uitgangspunten voor onderzoeksfase 2 te verduidelijken.

Succesfactor 1: inspelen op behoefte

Een aantal projecten speelt direct in op de behoefte van de eindgebruikers. Verschillende projecten zijn “*bottom-up*” tot stand gekomen, na het inventariseren van de behoeften van de doelgroep. Bij projecten waar die behoefte onvoldoende was geïnventariseerd, is dit als leerpunt genoemd. Het is van belang om in een vroeg stadium de behoefte te peilen en idealiter de doelgroep actief te betrekken bij het ontwikkelen van het projectidee.

Succesfactor 2: betrekken van doelgroep

Het vroeg in het proces betrekken van potentiële gebruikers draagt eraan bij dat de realisatie van het project zo goed mogelijk aansluit op de behoefte. Daarmee wordt de kans vergroot dat een voorziening goed wordt gebruikt. Door het vooraf betrekken van bijvoorbeeld jongeren bij ontwerp en realisatie kan bovendien een gevoel van eigenaarschap ontstaan. Eigenaarschap heeft niet alleen een positieve werking op het gebruik, maar kan ook zorgen dat de voorziening goed wordt beheerd en onderhouden. Jongerenwerkers of buurtsportcoaches kunnen een verbindende schakel zijn om in contact te komen met jongeren en hen te activeren mee te denken in het proces van idee tot realisatie. Het tijdig betrekken van partijen in de initiatief- en ontwerpfasen van een project kan weerstand vanuit de omgeving wegnemen.

Succesfactor 3: leren van anderen

Het is van belang om de ervaringen van eerder aangelegde voorzieningen te delen zodat initiatiefnemers van soortgelijke projecten tips krijgen over locatie, aanleg en gebruik. Door successen en leerpunten met elkaar te delen, is de kans groter dat het project daadwerkelijk leidt tot een succes. Daarnaast blijkt uit de projecten dat het vooraf bezoeken van andere soortgelijke projecten kan leiden tot meer inzicht in de mogelijkheden en aandachtspunten van een bepaalde voorziening. Dit kan weer helpen om meer draagvlak voor het project te creëren bij betrokkenen (bijvoorbeeld een cruciale partner die nog niet overtuigd is).

Succesfactor 4: sterke lokale samenwerking

Een sterke samenwerking tussen lokale organisaties is noodzakelijk om een project te realiseren. Daarna is samenwerking nodig om invulling te geven aan zaken als activiteitsaanbod en onderhoud en beheer van de voorziening. Samenwerking tussen partijen kan er ook voor zorgen dat diverse doelgroepen (zoals scholieren en jongeren uit de omringende wijk) gebruik kunnen maken van de voorziening.

Succesfactor 5: naast hardware, ook software en orgware

De focus van de projecten dient niet alleen op de realisatie van een fysieke aanpassing te liggen, maar juist op het gebruik daarvan. Bij sommige projecten is veel aandacht voor het organiseren van activiteiten op de nieuwe locatie. Dat kan bijvoorbeeld door samenwerking met lokale sportclubs of met andere organisaties. Bij een aantal projecten is de inzet van activiteitsaanbod (nog) geen prioriteit. Dat kan komen doordat de energie van de werkgroep nog zit in de ontwikkeling van een fysieke aanpassing of doordat vanzelf al van de locatie gebruik wordt gemaakt. Om het bereik van een locatie te maximaliseren is het goed om activiteitsaanbod te overwegen.

Aandachtspunt 1: toegankelijkheid

De gesubsidieerde projecten laten een grote diversiteit zien in de 'toegankelijkheid' in de breedste zin van het woord. Zo is bij sommige projecten rekening gehouden met de toegankelijkheid voor mensen met een beperking, bijvoorbeeld een sportveldje dat met een rolstoel bezocht kan worden, maar er zijn ook projecten waar dit niet mogelijk is. Ook zijn er projecten waarbij bewust is gekozen voor beperkte toegankelijkheid, bijvoorbeeld bij sportveldjes op een schoolplein waar uitsluitend leerlingen van de school toegang toe hebben. Die projecten zijn niet openbaar toegankelijk en de vraag is dan of deze projecten voldoende toegankelijk zijn om ook impact te hebben op de lokale omgeving, zoals de wijk.

Aandachtspunt 2: wie worden bereikt?

Bij sommige projecten is specifiek beschreven wie van het project gebruikmaken. Het valt bij een aantal van die projecten op dat ze vooral door jongens gebruikt worden - en minder door meisjes. Gemiddeld gezien bewegen en sporten jongens al meer dan meisjes. Ook wordt bij een aantal projecten actief ingespeeld op de behoeften van de jongeren die al sporten, zoals voetballers. Bij projecten waarbij de beoogde doelgroep breed is, is het een uitdaging om de groepen die van zichzelf minder bewegen ook voldoende te bereiken.

Aandachtspunt 3: zorgvuldige communicatie

Draagvlak creëren is essentieel om een project op een dusdanige wijze gerealiseerd te krijgen dat de voorziening en het aanbod aansluiten op de doelgroep en de omliggende wijken ervan profiteren. Het vroegtijdig betrekken van belanghebbenden is van belang voordat naar buiten wordt gecommuniceerd. Zorgvuldigheid in communicatie is van groot belang om draagvlak te krijgen en te houden.

Aandachtspunt 4: traject 'van de lange adem'

Bij meerdere projecten blijkt dat er veel tijd en energie nodig is om van het eerste idee naar de realisatie van het project te raken. Sommige initiatiefnemers hebben hierbij het lange proces van de subsidieaanvraag als belemmerende factor ervaren. Ook het vinden van financiële ondersteuning van bijvoorbeeld schoolbestuur, gemeente of andere vormen van cofinanciering vragen veel inzet en tijd van (vaak) vrijwillige initiatiefnemers. Het is goed om hier van te voren rekening mee te houden.

De selectie van drie focusprojecten in onderzoeksfase 2 gaf de mogelijkheid om de onderzoeksvragen over gebruik, maatschappelijke waarde en succesfactoren en aandachtspunten uit te diepen. Hierbij is in het bijzonder aandacht besteed aan de hierboven geformuleerde succesfactoren en aandachtspunten uit onderzoeksfase 1.

In de volgende drie hoofdstukken worden de resultaten van onderzoeksfase 2 gepresenteerd:

- Hoofdstuk 4: Playground Essenburg in Ede
- Hoofdstuk 5: Multicourts bij JFC Barneveld
- Hoofdstuk 6: 't Appelveldje in Appeltern

4. Playground Essenburg in Ede

4.1 Achtergrond

De gemeente Ede heeft in 2017 de noodzaak om een gymzaal te renoveren aangegrepen om ook het gebied eromheen opnieuw in te richten. Dit betekende concreet dat een bestaande speeltuin voor de jongere kinderen werd opgeknapt en dat een playground voor de oudere kinderen werd aangelegd. De drie functies samen (gymzaal, speeltuin, playground) vormen nu een ontmoetingsplek in de wijk Veldhuizen in het noordwesten van Ede. Veldhuizen is een multiculturele wijk, die in het verleden kampte met overlast en een hoge werkloosheid. In de wijk was behoefte aan vernieuwing en alternatieven voor jongeren die anders binnen zitten of op straat hangen: *‘De wijk voelde zich enigszins achtergesteld’* (buurtsportcoach sportservice Ede). Het opknappen van de locatie kwam voort uit die behoefte.

Gymzaal, speeltuin en playground

De eerste voorziening is gymzaal Essenburg, die voornamelijk wordt gebruikt voor gymlessen van scholen en door sportverenigingen (o.a. karateschool en ouderensport). De gymzaal maakt deel uit van een gebouw met meerdere ruimtes, die tijdens de renovatie ook zijn opgeknapt. De ruimtes worden gebruikt als werkplek voor buurtsportcoaches, voor bijeenkomsten van buurtorganisaties en voor activiteiten, zoals tactiekbesprekingen na voetbaltrainingen en knutselavonden voor vrouwen uit de wijk. De tweede voorziening is speeltuin De Drie Essen. De speeltuin bestaat al lang, maar voorheen moest entree worden betaald. Bij de herinrichting is besloten de speeltuin vrij toegankelijk te maken. De speeltuin is voornamelijk bedoeld voor jongere kinderen tot 12 jaar. Er staan picknickbanken voor ouders. De derde voorziening is playground Essenburg. Daar lag voorheen een basketbalveld met betonnen ondergrond (zie afbeelding 4.1). Dit veld werd niet meer gebruikt, omdat de ondergrond en de materialen onveilig waren. Op de plek van het oude basketbalveld is een sportveldje (playground) aangelegd. De doelgroep van de playground zijn in principe alle kinderen uit de wijk (Veldhuizen), en in het bijzonder jongeren (zowel jongens als meisjes) vanaf 8 jaar uit de directe omgeving (de buurt De Burgen). Voor de aanleg van de playground heeft de gemeente de subsidie sportieve buitenruimte aangevraagd. De playground vormt binnen dit hoofdstuk het object van onderzoek, maar het is belangrijk te benoemen dat de playground niet los kan worden gezien van de gymzaal, het gebouw en de speeltuin. In de praktijk hebben de drie functies met elkaar te maken. Sportservice Ede heeft met de locatie aan de Essenburg het volgende doel: *‘Ons doel is dat de Essenburg een verzamelplek wordt, niet alleen voor sport, maar ook voor ontmoeten, ontwikkeling, competenties ontdekken’* (buurtsportcoach).

Afbeelding 4.1 Luchtfoto van de locatie aan de Essenburg in Ede, situatie voor herinrichting

Bij playground Essenburg is een aantal onderzoeksactiviteiten uitgevoerd (zie tabel 4.1). In de volgende paragrafen worden de resultaten per onderzoeksvraag gepresenteerd. Hierin zijn ook de opbrengsten uit onderzoekfase 1 met betrekking tot de playground meegenomen.

Tabel 4.1 Overzicht van onderzoeksactiviteiten bij Playground Essenburg in 2019

Project	Dataverzameling			
	Registraties /observaties	Interviews	Groepsgesprek	Overig
Playground Essenburg (Ede)	6 dagdelen (middagen en avonden)	Gebruikers (N=10) Buurtbewoners (N=10)	1 groepsgesprek met buurtsportcoaches en <i>scholarshippers</i> (wordt later toegelicht)	10 enquêtes onder jongeren in het wijkcentrum

4.2 Locatie, organisatie en activiteiten

De playground is in mei 2018 aangelegd en in juni 2018 officieel geopend. De gemeente heeft in de voorbereiding niet alleen nagedacht over hoe het sportveld eruit moet komen te zien, maar ook over welke programmering op het veld moet komen. De keuze is gemaakt, ook op basis van inspraakavonden voor buurtbewoners, om een playground van de Krajicek Foundation aan te leggen. De verhouding tussen het veld, de activiteiten en de organisatie (hardware, software en orgware) ziet er bij playground Essenburg als volgt uit:

Locatie

De playground is een sportveld met afmetingen van circa 20 x 20 meter. Op het veld kan voetbal, basketbal, tennis en streethockey worden gespeeld. De ondergrond is van hardcourtmetaal met een rubbercoating. Door gebruikers worden zowel voordelen als nadelen genoemd. Een aantal vindt de ondergrond lekker zacht en goed bespeelbaar: *‘Deze ondergrond is fijn, bij andere veldjes zit meer gras en dat is vervelend’* (meisje, 12-18 jaar). Andere gebruikers vinden de ondergrond juist een minpunt, omdat het veld met regen nat, glad en onbespeelbaar wordt. Dit wordt ook benoemd door de jongen die sportactiviteiten organiseert: *‘Jammer als het slecht weer wordt, dan wordt het echt glad. Je kan er niets aan doen, wegvegen gaat niet. Dat risico wil ik niet nemen, veiligheid staat op één’* (*scholarshipper*). De oplossing bij slecht weer is dat sportactiviteiten in de gymzaal worden georganiseerd. De playground is omheind door een hek van ongeveer 4 meter hoog en er staan lichtmasten, die tot 10 uur 's avonds de playground verlichten. Het hek en de eindtijd zijn volgens de gemeente vooral bedoeld om omwonenden tegemoet te komen: *‘De buurt voelt zich altijd veiliger als het op slot kan’*. Over het algemeen oordelen gebruikers en buurtbewoners positief over het veld, met name over de grootte, de ondergrond (prettig bespeelbaar), het hek en de uitstraling. Genoemde verbeterpunten gaan over de ondergrond (bij regen) en de wens voor een bankje, een kraantje en overkapping.

‘Het is beschut en veilig. En wij krijgen geen ballen meer in de tuin’ (buurtbewoner)

‘Groot, mooi en goede ondergrond’ (jongen, 18 jaar)

‘Nu is het veel beter dan hoe het er eerst uitzag’ (meisje, 12-18)

‘Een bankje waar ik kan chillen’ (jongen, 16 jaar)

‘Regen of bladeren op het veld, en je kan niet sporten’ (jongen, 16 jaar)

‘Hekken zijn handig, graag nog overkapping’ (jongen, 12-18 jaar)

‘Een net eroverheen had wel gemogen, want ze zijn vaak eroverheen aan het klimmen’ (buurtbewoner)

Afbeelding 4.2 Een impressie van playground Essenburg en speeltuin De Drie Essen in 2019

Organisatie

Het groenonderhoud rondom de playground is belegd bij de gemeente. Het dagelijks beheer en onderhoud, zoals het opruimen van bladeren en afval, is belegd bij buurtbewoners, waaronder jongeren. Een vrijwilligersgroep van buurtbewoners doet het beheer en onderhoud van de speeltuin en neemt daarbij vaak ook de playground mee. 's Avonds laat wordt het hek in de regel afgesloten. Het sleutelbeheer (ook van de speeltuin) wordt geregeld door buurtbewoners uit de vrijwilligersgroep, en verloopt inmiddels goed: *'Het sleutelbeheer moest eerst wel gecoördineerd worden. Dat loopt nu, maar dan ben je wel twee jaar verder'* (buurtsportcoach). De buurtsportcoaches, die een kantoor in de gymzaal hebben, kunnen het veld ook openen en toezicht houden. Het onderhoud van het veld zelf is een aandachtspunt: *'Een aantal lijnen zijn weggevaagd. De tijd moet uitwijzen hoe dat soort dingen wordt opgelost'* (buurtsportcoach).

De Krajicek Foundation heeft de playground geadopteerd en voert hier een maatschappelijk programma uit. Jongeren uit de wijk krijgen een beurs (*scholarship*) aangeboden om een studie te doen. Tegelijkertijd worden ze opgeleid tot sportdocent en geven ze sportactiviteiten op de playground (eerst onder begeleiding van buurtsportcoaches van sportservice Ede en later alleen). Voor playground Essenburg zijn in 2019 vier *scholarshippers* aangesteld: twee jongens en twee meisjes. Volgens het concept van de foundation worden voor de rol van *scholarshipper* jongeren geselecteerd die een steuntje in de rug kunnen gebruiken, maar die ook serieus en gemotiveerd zijn. Het feit dat deze jongeren uit de wijk afkomstig zijn en een voorbeeldrol voor andere jongeren vervullen, is volgens henzelf en de betrokkenen van groot belang: *'De jongens kijken anders naar je. Als je als vreemde hier komt, kijken ze van "huh, wie is hij?". Mij kennen ze al veel langer, en ze hebben wel veel respect voor me.'* (*scholarshipper*). De buurtsportcoach beschrijft: *'Jongens zoals hij zijn heel fijn als tussenpersoon tussen mijn werk als professional en de buurt'*.

Het programma is structureel van aard, omdat er ieder jaar nieuwe *scholarshippers* bij komen. Hiervoor wordt samengewerkt met jongerenorganisatie Malkander, die goed zicht heeft op de jongeren in de wijk. Vanuit het dichtbij gelegen wijkcentrum worden jongeren aangemoedigd naar de playground te gaan. De buurtsportcoaches van Sportservice Ede organiseren veel buurtactiviteiten in het gebouw aan de gymzaal, en zijn op die manier nauw betrokken bij de activiteiten op de playground. De basisschool in de wijk en een aantal sportverenigingen maken ook af en toe gebruik van de mogelijkheden van de playground (bijvoorbeeld gymlessen of workshops). De gemeente is intensief betrokken geweest bij de aanleg van de playground, en volgt de activiteiten nu op afstand.

Bij de playground zijn materialen voor de vier sporten beschikbaar. Ze worden opgeslagen in een materiaalhok, en worden uitgegeven door buurtsportcoaches en *scholarshippers*. Bij vrij gebruik van de playground, wanneer verder niemand aanwezig is, moeten de kinderen zelf een bal meenemen.

Activiteiten

De vier *scholarshippers* organiseren op structurele basis sportactiviteiten op de playground (zie tabel 4.2). Tijdens de activiteiten wordt met name gevoetbald, omdat dit de wens van de kinderen en jongeren uit de wijk is, zo stelt een *scholarshipper*: *‘Ik vraag vaak wat ze willen, en het enige dat ik terugkrijg is voetballen.’* (*scholarshipper*). De Krajicek Foundation werkt met vier sporten, en volgens het programma moet er de komende periode gebasketbald worden: *‘Ik ben benieuwd hoe ze (de deelnemers) dan gaan reageren’* (*scholarshipper*).

Tabel 4.2 Overzicht activiteitenaanbod door *scholarshippers* op playground Essenburg in 2019

Activiteit	Wekelijks op	Toelichting
Meisjesactiviteit	Dinsdagmiddag 16:00 - 17:30	Meisjes van alle leeftijden. Verschillende activiteiten (voetbal, hockey, maar ook dans of knutselen)
Sportactiviteit	Woensdagmiddag 13:00-16:00	Serieuze voetbaltraining (leeftijd ongeveer 8-14 jaar)
Meisjesactiviteit	Vrijdagmiddag 17:00-20:00	Voor meisjes tussen 10-15 jaar, verschillende activiteiten
Sportactiviteit	Zondagmiddag 14:00-17:00	Voor iedereen (niveau en leeftijd), meestal voetbal

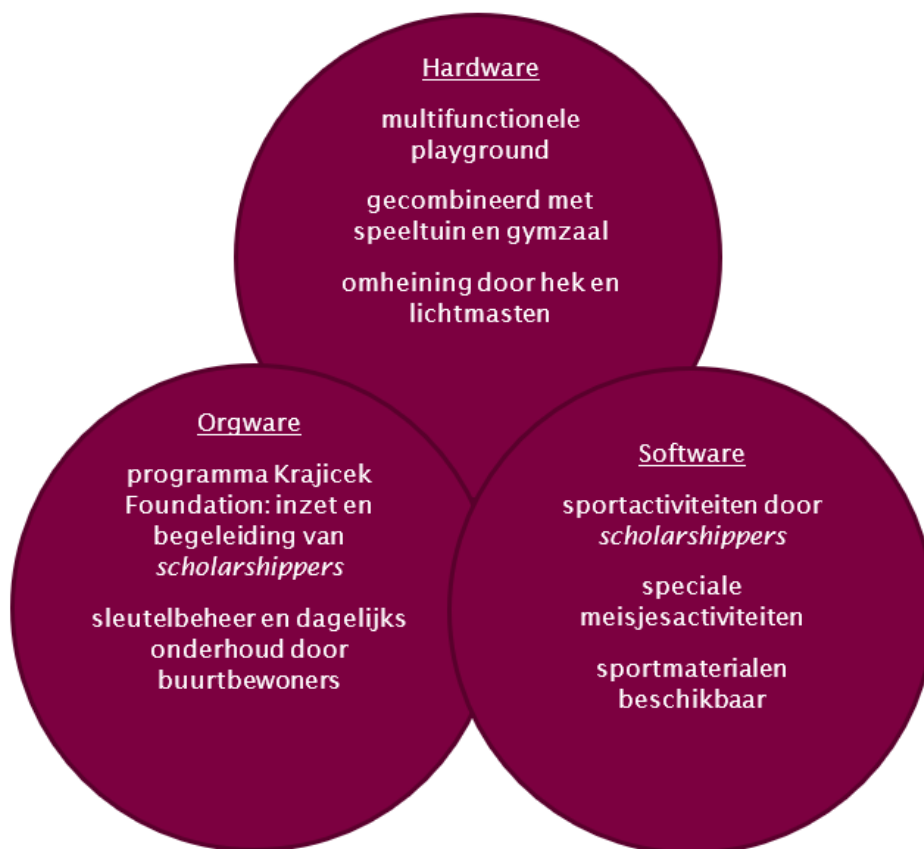
Sinds 2019 vormen meisjes uit de wijk een speciale doelgroep voor de organiserende partijen (Sportservice Ede, Krajicek Foundation en Malkander). Ze constateren dat meisjes het leuk vinden om bij elkaar te komen. Waar jongens standaard willen voetballen, vinden meisjes het ook leuk om andere activiteiten te doen. Dat kan een sport zijn, maar ook een dansles of een kookmiddag. Daarom bieden de *scholarshippers* speciale meisjesactiviteiten aan, waar alleen meisjes welkom zijn. Om deze reden is ook bewust gekozen voor twee meisjes als *scholarshipper*.

Onderzoeksvraag 1: Hoe zijn organisatie, beheer en activiteiten bij het project op elkaar afgestemd?

Bij playground Essenburg is gekozen voor een multifunctioneel sportveld dat een mooie uitstraling moet hebben, maar de prioriteit lag bij de programmering. Dit blijkt uit de keuze voor het scholarship-programma van de Krajicek Foundation. Hieruit blijkt de wens van de gemeente en sportservice Ede om de playground ‘van de wijk’ te maken, net als uit de keuze om sleutelbeheer en dagelijks onderhoud zoveel mogelijk bij buurtbewoners te beleggen. Het activiteitenaanbod wordt verzorgd door *scholarshippers* en bestaat voornamelijk uit voetbalactiviteiten en speciale meisjesactiviteiten.

In figuur 4.1 is het BVO-model (beweegvriendelijke omgeving), waarin het draait om de combinatie tussen hardware, orgware en software, ingevuld voor playground Essenburg.

Figuur 4.1 Hardware, orgware en software bij playground Essenburg

4.3 Gebruik

Eén onderzoeker en twee onderzoeksassistenten van het Mulier Instituut hebben tijdens één week veldwerk op locatie uitgevoerd (zie tabel 4.3). Op vier dagen in deze week hebben zij gedurende 15 uur alle gebruikers van het veld geregistreerd, inclusief een aantal kenmerkende gegevens. Daarnaast hebben zij korte interviews met gebruikers en buurtbewoners afgenomen. In de observatieperiode vonden drie georganiseerde activiteiten van *scholarshippers* plaats. In totaal zijn gedurende 7,5 uur met activiteiten 59 deelnemers geregistreerd. Daarnaast zijn gedurende 7,5 uur vrij gebruik van de playground 122 gebruikers geregistreerd.

Het gaat niet om unieke gebruikers. Elke keer dat iemand begon met spelen of sporten op de playground, is dat geregistreerd. Het was voor de onderzoekers onmogelijk om over verschillende dagen unieke gebruikers te identificeren. Tijdens de observatieweek werd al snel duidelijk dat sommige kinderen vaker op de playground komen. Ter vergelijking zijn in tabel 4.4 de inwonertallen van de directe omgeving van de playground weergegeven. De playground ligt in de buurt De Burgen. Dat is één van de acht buurten van de wijk Veldhuizen.

Tabel 4.3 Overzicht van registraties op playground Essenburg in week 15 van 2019

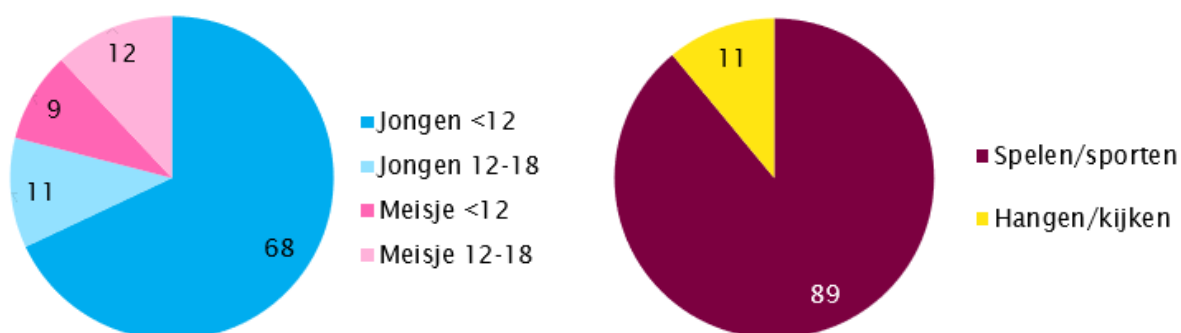
	Aantal kinderen/jongeren	Duur registratie	Opmerkingen
Dinsdag	58	4,5 uur	Goed weer, zonnig
Middag	29	14:45-17:30	Meisjesactiviteit
Avond	29	18:00-19:45	
Woensdag	29	4 uur	Goed weer, zonnig en warm
Middag	18	14:15-17:00	Voetbalactiviteit voor gevorderden
Avond	11	17:30-18:45	
Donderdag	35	3,5 uur	Redelijk weer, bewolkt maar droog
Middag	14	15:00-17:00	
Avond	21	17:30-19:00	
Zondag	59	4 uur	Goed weer, zonnig
Middag	59	14:00-18:00	Voetbalactiviteit voor alle niveaus
Totaal	181	15 uur	

Tabel 4.4 Aantal inwoners van Veldhuizen en De Burgen op 1 januari 2018 (in absolute aantallen)

	Totaal	0-15 jaar	15-25 jaar
Veldhuizen	14.280	2820	1705
De Burgen	2325	615	300

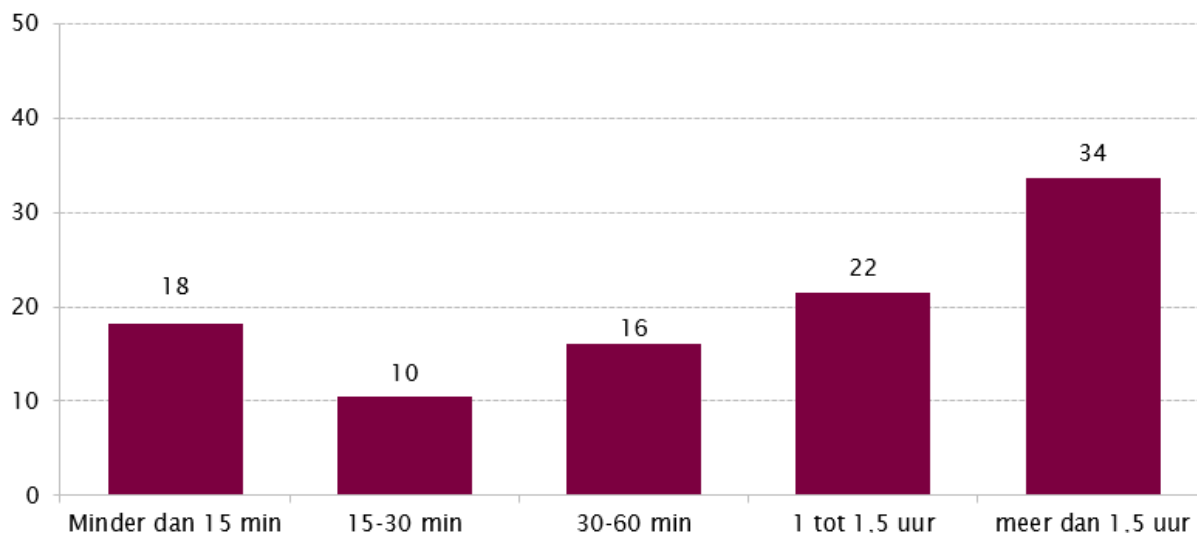
Op de playground werden het vaakst jongens onder de 12 jaar geregistreerd (figuur 4.2). In de leeftijdscategorie 12 tot 18 jaar werden veel minder gebruikers geteld, maar wel ongeveer evenveel jongens en meisjes. De meeste gebruikers op de playground zijn aan het spelen of sporten. In alle gevallen doen ze 'iets met voetbal', bijvoorbeeld een serieus partijtje voetbal tussen twee teams, een voetbaltraining of zelf met een bal (over)spelen. Andere sportbeoefening is in deze week niet gezien, met uitzondering van hockey tijdens de meisjesactiviteit op dinsdag. Vrijwel alle registraties van hangen of kijken, waren jongens tussen de 12 en 18 jaar. De onderzoekers kregen de indruk dat deze oudere jongens vaak broers of familieleden van jongere jongens of meisjes waren, die op dat moment sportten of speelden op de playground.

Figuur 4.2 Verdeling van registraties naar geslacht en leeftijdscategorie (n=181) en naar soort activiteit (spelen/sporten of hangen/kijken) op de playground in 2019 (n=180; in procenten)

Ongeveer een vijfde van de geregistreeerde gebruikers bleef heel kort op de playground (korter dan een kwartier). Meer dan de helft van de gebruikers bleef langer dan een uur. Het zijn voornamelijk de deelnemers aan activiteiten die langer blijven en de vrije gebruikers die korter blijven.

Figuur 4.3 Tijd dat gebruikers per keer op de playground doorbrengen in 2019 (in procenten, n=181)

Jongens tussen 8 en 14 jaar

De doelgroep van de hele locatie aan de Essenburg zijn volgens sportservice Ede kinderen en jongeren tussen de 4 en 18 jaar, waarbij de speeltuin meer gericht is op jongere kinderen en de playground op oudere kinderen. In de praktijk lijkt de speeltuin inderdaad door jonge kinderen gebruikt te worden. In de speeltuin komen ook veel ouders die hun kinderen begeleiden. De playground wordt door kinderen en jongeren vanaf alle leeftijden gebruikt, zo blijkt uit de observaties en interviews.

De *scholarshippers* en buurtsportcoaches geven aan dat ze bij doordeweekse activiteiten vooral kinderen tussen 8 en 14 jaar zien. In de weekenden en in de avonden zien ze ook oudere jongeren, tussen de 14 en 18 jaar, en soms nog ouder. Tijdens de registratieweek was voornamelijk de leeftijdsgroep 8-12 jaar op de playground; zowel doordeweeks als in het weekend. Bij de zondagactiviteit was de oudere jeugd aan het kijken, maar zij deden niet actief mee met sporten. De oudere jeugd (12-18 jaar) komt veel in het wijkcentrum. Van de jongeren in het wijkcentrum gaf het overgrote deel aan ongeveer één keer per week op de playground te komen. Ze zeggen dan zelf te voetballen, mee te doen aan voetbalactiviteiten en te kijken langs de kant.

De playground wordt volgens de buurtsportcoaches en *scholarshippers* goed gebruikt, maar om hoeveel kinderen of jongeren het precies gaat, is moeilijk in te schatten en is sterk weersafhankelijk: *'Soms 80 kinderen op een woensdag, maar soms ook 20, afhankelijk van het weer'* (buurtsportcoach). Het aantal kinderen dat op de playground komt is volgens hen in ieder geval toegenomen: *'Eerst had ik een groep van 8,9 jongens. Nu heb ik 25 jongens per groep. De groep is nu echt uitgebreid. Ze zijn allemaal fanatiek en sportief'* (*scholarshipper*). Deze laatste opmerking strookt met de observaties in de registratieweek, die de indruk wekken dat voornamelijk jongens die al van voetbal houden en/of goed kunnen voetballen, op de playground actief zijn. Dit geldt tijdens de voetbalactiviteiten op woensdag en zondag, maar ook buiten de activiteiten om zien de onderzoekers veel dezelfde gezichten. Ook buurtbewoners beamen het goede gebruik: *'Er komen veel kinderen op af, en er wordt ook heel veel les gegeven. Dan zie je veel kinderen buitenspelen'* (buurtbewoner).

Meisjesactiviteiten

Jongens maken meer gebruik van de playground dan meisjes, blijkt uit de interviews, registraties en observaties. Sinds 2019 proberen de organiserende partijen ook uitdrukkelijk meisjes uit de wijk te bereiken, door speciale meisjesactiviteiten die worden gegeven door twee vrouwelijke *scholarshippers* op dinsdag en vrijdag. De buurtsportcoaches geven aan dat het belangrijk is om speciale meisjesactiviteiten te organiseren, en hen het gevoel te geven dat ze ook van de playground gebruik mogen maken: *‘De meiden waren voorheen helemaal niet in beeld. Er werd helemaal niks voor georganiseerd, het ging eigenlijk alleen om jongens’* (buurtsportcoach). Volgens de buurtsportcoaches worden de meisjesactiviteiten goed bezocht, voornamelijk door meisjes tussen 10 en 15 jaar: *‘Je merkt dat de meiden zich gehoord voelen’* en *‘die meiden hebben onderling een bepaald netwerk, dus je ziet dat die nu ook hierheen komen’* (buurtsportcoach). Een geïnterviewd meisje is enthousiast over de meisjesactiviteit: *‘Dat je gewoon even met meisjes kan voetballen of sporten’*. De meisjes noemen voornamelijk dat ze het leuk vinden met andere meisjes samen te komen en iets samen te doen, wat dat is maakt minder uit. Uit de observaties blijkt ook dat de meisjes voornamelijk ‘met elkaar’ op de playground zijn. Tijdens het voetballen van de jongens komen zij er niet tussen: *‘Ja maar dan krijgen we toch nooit de bal’* (meisje, 12-18 jaar). Tijdens meisjesactiviteiten worden jongens weggestuurd. Dat lijkt een drastische maatregel, maar is wel nodig om even alle ruimte aan de meisjes te geven. Tijdens de registratieweek was zichtbaar dat de meisjesactiviteit niet alleen drukbezocht, maar ook erg levendig en enthousiasmerend was. Bovendien was een dag later een aantal meisjes, dat tijdens de meisjesactiviteit had gehockeyd, in de speeltuin zelf aan het oefenen met een hockeystick.

Voetbal staat met stip op 1

Op de playground wordt vrijwel uitsluitend gevoetbald. De jongens hebben een sterke voorkeur voor voetbal. Ook tijdens vrij gebruik van de playground wordt er gevoetbald. Eén van de *scholarshippers* geeft aan dat hij aandacht besteedt aan de voetbaltechnische ontwikkeling en dat de jongens via de activiteiten op de playground verder kunnen groeien in het voetbal: *‘Op woensdag heb ik een vaste groep en ben ik echt bezig. Dat is het vaste team voor de competitie in Apeldoorn’* (*scholarshipper*). Zoals eerder genoemd doen meisjes ook graag andere activiteiten: *‘De meiden hebben laatst ook een eetactiviteit georganiseerd. Dat is wel een gevolg van de sportactiviteiten, maar ze hoeven niet per se altijd te sporten’* (buurtsportcoach). Dit sluit aan bij de doelstelling die sportservice Ede heeft om de locatie aan de Essenburg een verzamelplek voor verschillende activiteiten te maken.

Na schooltijd, 's avonds en in het weekend

Kinderen en jongeren komen de hele week door naar de playground, zowel doordeweeks (na schooltijden) als in het weekend. De kinderen geven aan ook vaak 's avonds na het eten naar de playground te komen. De buurtsportcoach geeft aan dat de playground onder schooltijden ook af en toe gebruikt wordt. Zo komen basisscholen af en toe voor een gymles of gewoon om vrij te spelen. Een groep ouderen uit de buurt tennist af en toe, wat mogelijk is door de multifunctionele lijnen op het veld. Sportservice Ede heeft voor hen een tennisnet aangeschaft.

Motieven voor gebruik

Tijdens de registratieperioden zijn korte interviews met gebruikers op de playground afgenomen. Daarnaast zijn jongeren in het wijkcentrum bevraagd met enquêtes. Aan hen allemaal is gevraagd wat voor hen redenen zijn om naar de playground te komen.

De voornaamste redenen die door ondervraagde jongeren worden genoemd om op de playground te zijn:

1. Het is leuk om te voetballen
2. Er zijn altijd veel anderen (kinderen of jongeren)
3. Je kunt er beter worden in voetbal
4. Om vrienden te zien

Als leuke dingen aan het veld benoemen jongeren voornamelijk de fysieke kenmerken van het veld die in paragraaf 4.2 zijn beschreven. Hetzelfde geldt voor de verbeterpunten die de jongeren noemen en die ook voornamelijk over de fysieke kenmerken gaan.

Motieven voor niet-gebruik

Aan de jongeren in het wijkcentrum is ook gevraagd waarom ze niet naar de playground gaan, maar vrijwel niemand gaf aan nooit op de playground te komen. Het is daarom onmogelijk om uitspraken te doen over de motieven van niet-gebruikers. Dit roept wel de vraag op welk deel van de doelgroep (kinderen en jongeren uit de wijk) niet naar de playground komt en waarom niet. Hier wordt verder op ingegaan in paragraaf 4.4.

Onderzoeksvraag 2: Hoeveel en door wie wordt het project gebruikt?

- Op de playground spelen voornamelijk jongens tussen 8 en 12 jaar.
- In de wat oudere leeftijdsgroep (12-18 jaar) zien we minder gebruikers, maar wel evenveel meisjes als jongens.
- Vier keer per week wordt door *scholarshippers* een sportactiviteit georganiseerd. Deze worden drukbezocht, maar ook het vrije gebruik op de playground is groot.
- Er wordt vrijwel uitsluitend gevoetbald. Uitzondering zijn de meisjesactiviteiten waar verschillende activiteiten worden gedaan (sport en spel).
- De playground wordt het meest gebruikt na schooltijd, in de middagen en vroege avonden, en in de weekenden. Af en toe wordt de playground doordeweeks overdag door basisscholen of sportgroepjes gebruikt.
- Kinderen en jongeren komen naar de playground om te voetballen, om elkaar te zien en voor de gezelligheid. De groep die niet naar de playground komt, is buiten beeld.

4.4 Maatschappelijke waarde

In deze paragraaf wordt bekeken wat de maatschappelijke waarde van playground Essenburg is. De betekenis van de playground voor de leefbaarheid in de buurt, voor het sport- en beweeggedrag van de doelgroep en voor bestaande of nieuwe samenwerkingen wordt besproken.

Leefbaarheid

De playground ligt in de buurt 'De Burgen' in de wijk Veldhuizen. Dit deel van de wijk kampte de afgelopen jaren met problematiek als overlast en vernieling. Vanuit het wijkcentrum in de buurt werken jongerenorganisaties aan het tegengaan hiervan door jongeren te begeleiden, bijvoorbeeld naar werk of opleiding. Uit de gesprekken met de buurtsportcoaches en *scholarshippers* blijkt dat ook zij een belangrijke rol vervullen op dit gebied: *'Je wordt ook gezien als vertrouwenspersoon. Als ze ergens mee zitten komen ze naar mij toe voor hulp. (...) kan van alles zijn. Met werk, het financiële plaatje thuis, solliciteren' (scholarshipper)*. Dit is niet direct gerelateerd aan de sportactiviteiten op de playground, maar wel aan hun aanwezigheid in de buurt en hun band met de jongeren. Volgens de buurtsportcoach biedt de playground de randvoorwaarden (een locatie, activiteiten en samenkomst inwoners) om deze rol te kunnen vervullen: *'De basis creëren we door middel van sport- en spelactiviteiten, en vanuit die basis kun je dingen bereiken' (buurtsportcoach)*. Het afschaffen van entreegeld voor de speeltuin is ook een voorbeeld van betere randvoorwaarden voor de ontmoeting: *'Voorheen moest je altijd 50 cent betalen, dus mensen waren terughoudender. Toen waren er veel minder kinderen' (buurtbewoner)*.

De mogelijkheid om samen te komen en de functie van de playground als ontmoetingsplek, is hierin een belangrijke factor. De ondervraagde jongeren zien dit als grootste meerwaarde van de playground: *'Het leukste is dat er veel kinderen komen' (meisje, 12-18 jaar)*. Ook zien ze dat die ontmoetingen nu vaker

plaatsvinden dan voorheen: *'Er zijn veel meer kinderen hier komen sporten en er gaan veel meer mensen naar buiten' (jongen, 12-18 jaar).*

Over de sfeer op en rond de playground zijn zowel organiserende partijen, gebruikers als buurtbewoners zeer positief. Ze ervaren een verbetering sinds de komst van de playground, bijvoorbeeld door de aanwezigheid van *scholarshippers*: *'Als iemand loopt te klooiën, wordt er wat van gezegd, en ze zijn enthousiast' (jongen, 12-18 jaar).* Ook wordt genoemd dat ze het gezelliger vinden dan voorheen en dat ze op de playground nieuwe kinderen of jongeren hebben leren kennen.

Overlast en vernieling spelen geen rol rondom de playground. Een enkele buurtbewoner geeft aan nu weinig overlast te ervaren, maar richting de zomer meer geluidsoverlast te verwachten. Dit is een aandachtspunt, zo geeft ook de buurtsportcoach aan. Vernieling heeft rond de playground niet plaatsgevonden. Dit komt volgens de buurtsportcoach door het gevoel van eigenaarschap: *'Dus je dupeert eigenlijk de buurt ermee als je iets gaat vernielen. Dat gevoel is precies wat we willen bereiken'.*

Sport- en bewegedrag

De sportactiviteiten op de playground zijn populair en drukbezocht. De *scholarshippers* geven kwalitatief goede activiteiten, onder andere door de begeleiding die ze krijgen van de Krajicek Foundation en Sportservice Ede. Zowel uit de observaties en registraties, als uit de interviews met betrokkenen en met gebruikers, blijkt dat veel kinderen en jongeren deelnemen aan de activiteiten en op eigen gelegenheid voetballen op de playground. Het lijkt te gaan om een redelijke vast groep kinderen en jongeren, die van voetbal houden en eerder ook al voetbalden: *'Ja, ze komen hier twee keer per week bij mij, en daarnaast zitten ze ook bij een veldclub' (scholarshipper).* Een paar meisjes vertellen meer te zijn gaan sporten sinds de playground, en één meisje heeft het voetballen ontdekt: *'Eerst deed ik wel gewoon buitenspelen, maar geen voetbal. Het komt door de playground dat ik het nu wel leuk vind' (meisje, 12-18 jaar).* Alle ondervraagde jongeren hebben de indruk dat er meer wordt gevoetbald in de buurt sinds de playground is aangelegd. Ook de buurtsportcoaches, *scholarshippers* en buurtbewoners hebben die indruk.

Om hoeveel meer sporten het gaat, en door welke kinderen of jongeren, is op basis van de resultaten niet te zeggen. Bovendien bestaat de grootste groep gebruikers van de playground uit jongens die al langer voetballen. Dit roept de vraag op of er in de wijk ook jongeren zijn die niet sporten, en die geen gebruikmaken van de playground. Ook bij de buurtsportcoach leeft deze vraag: *'Ja, die heb je ook, en die komen hier niet. We praten altijd, ook binnen de gemeente, over doelgroepen die al in beeld zijn. Maar je hebt ook jongeren, die zitten in een sociaal isolement, gameverslaafd, niet goed in hun vel. Die komen hier niet, want dan moeten ze uit hun comfortzone. Maar hoeveel dat zijn weten we niet'.*

Samenwerking en participatie

De mate van participatie en het gevoel van eigenaarschap door en onder buurtbewoners, heeft zich volgens betrokkenen positief ontwikkeld sinds de komst van de playground (en de renovatie van de locatie aan de Essenburg). Dit komt omdat Sportservice Ede en de gemeente de buurtbewoners van begin af aan actief hebben betrokken bij de plannen, en verantwoordelijkheden zoals onderhoud en sleutelbeheer uit handen hebben gegeven. Hierdoor is de locatie een ontmoetingsplek voor de buurt geworden: *'Er komen hier geregeld groepen met ouders, die nemen zelf koffie en broodjes mee en gaan picknicken'.* Tijdens de observaties op de playground wordt dit beeld bevestigd; een wijkbewoner opent het gebouw bij de gymzaal en het materialenhok en houdt toezicht. Tijdens de middagen komen veel wijkbewoners langs voor een kop koffie of een praatje. In de speeltuin zitten ouders met eten en drinken. De buurtsportcoach geeft aan dat het renoveren van de gehele locatie een belangrijke rol heeft gespeeld: *'In de oude situatie, binnen stonk het, het was een oude bende. Nu dit er is, het geeft niet alleen mij energie, maar ook de buurtbewoners' (buurtsportcoach).* Het actief betrekken van de buurt heeft duidelijk bijgedragen aan de participatie, maar blijft een aandachtspunt. Enkele buurtbewoners geven aan zich niet of

nauwelijks betrokken te hebben gevoeld en niet op de hoogte te zijn van activiteiten. De buurtsportcoach geeft daarnaast aan dat de renovatie te lang heeft geduurd, en dat dit remmend werkte op de participatie vanuit de wijk: *‘Dan krijg je ook wel vervelende reacties uit de buurt van, dit was beloofd en waarom duurt het zo lang?’*. Ook buurtbewoners beamen dit: *‘Het werd steeds weer uitgesteld, dus we dachten wanneer komt daar nou wat van?’* (buurtbewoner). Hierdoor is de speeltuin ook langer dan nodig gesloten geweest.

Onderzoeksvraag 3: Wat is de maatschappelijke waarde van het project?

- Betrokken organisaties ervaren de playground als locatie die randvoorwaarden biedt om in contact te komen en te blijven met jongeren, en deze jongeren te helpen bij uitdagingen, bijvoorbeeld op het gebied van werk, studie, thuissituatie. De sportactiviteiten zijn daarvoor de basis.
- Buurtbewoners ervaren dat op de playground veel sportactiviteiten plaatsvinden, en dat de gehele locatie aan de Essenburg meer gebruikt wordt, waaronder de speeltuin waar ook ouders elkaar ontmoeten.
- Gebruikers ervaren dat er meer gesport wordt in de buurt sinds de komst van de playground, en dat de playground kinderen en jongeren de mogelijkheid geeft elkaar te ontmoeten op een vanzelfsprekende plek: *‘Er is altijd wel iemand om mee te voetballen’* (jongen, 12-18 jaar).
- Veel buurtbewoners voelen eigenaarschap voor de locatie. Dat blijkt onder andere uit een actieve groep die onderhoud en sleutelbeheer regelt, en uit het feit dat van overlast en vernieling geen sprake is, in een wijk waar dit wel een uitdaging vormt.
- Er is slecht zicht op de groep kinderen die niet van voetballen houdt, hier niet goed in is, of niet naar de playground durft te komen.

4.5 Succesfactoren en aandachtspunten (werkzame mechanismen)

Op basis van de verzamelde data over playground Essenburg zijn succesfactoren en aandachtspunten te benoemen. Het gaat hier om mechanismen die juist wel of niet bijdragen aan het maximaliseren van de maatschappelijke waarde van de playground.

Procesmatig

- Eigenaarschap bij buurtbewoners. Niet alleen informeren, maar ook activeren. Zorgen dat buurtbewoners een gevoel van eigenaarschap voor de locatie (playground) ontwikkelen. Dit vergt in de beginfase veel tijd en energie van de professional (in dit geval buurtsportcoach), maar betaalt zich terug; er is geen vernieling en sleutelbeheer en onderhoud wordt bijna zelfstandig geregeld door buurtbewoners. De coördinatie moet belegd blijven bij de professional, die goed moet kunnen inschatten wat de buurt kan oppakken en wat niet. Het beheren van de budgetten (voor activiteiten en materialen) doet de buurtsportcoach bijvoorbeeld nog steeds zelf.

Inhoudelijk

- Het organiseren van sportactiviteiten wordt gedaan door jongeren uit de buurt, die een voorbeeldrol vervullen en zelf van sport houden. Dit leidt ertoe dat er uitsluitend gevoetbald wordt, naar wens van de jongeren, maar ook dat de playground vooral aantrekkelijk is voor sportievelingen en/of voetballers. Expliciete aandacht voor het betrekken van andere kinderen/jongeren (bijvoorbeeld de minder sportieve) blijft daarbij achter en is een aandachtspunt. Uitzondering vormt de groep meisjes, waarvoor sinds 2019 speciale meisjesactiviteiten worden georganiseerd. Zij weten de playground nu, ook buiten de activiteiten om, goed te vinden.

5. Multicourts bij JFC Barneveld

5.1 Achtergrond

Het Johannes Fontanus College (JFC) is een christelijke middelbare scholengemeenschap in een woonwijk in Barneveld-Noord. De school heeft ruim 2000 leerlingen uit Barneveld en omliggende gemeenten en heeft onderwijsaanbod op verschillende niveaus. In oktober 2018 zijn bij de school drie sportvelden aangelegd, die *multicourts* worden genoemd. Het doel van de multicourts is dat leerlingen de mogelijkheid hebben om op het schoolterrein te kunnen sporten, bijvoorbeeld tijdens pauzes of tussenuren.

Het idee voor de velden kwam van drie docenten bewegingsonderwijs van het college. Zij wilden meer mogelijkheden en voorzieningen op het buitenterrein creëren, omdat de leerlingen altijd binnen zaten. Eén van de initiatiefnemers beschrijft dat het in deze beginfase lang duurde om binnen de school draagvlak voor het plan te krijgen: *‘Het valt niet mee om iets groots dat geld kost voor elkaar te krijgen. Het is ook niet gebruikelijk dat het van onderaf begint, van de docenten’* (gymdocent).

De docenten hebben in de beginfase aan verschillende groepen input gevraagd. De leerlingen waren snel enthousiast, net als de ouders. De conciërge was afwachtend, want hij is verantwoordelijk voor het gedrag van leerlingen in de pauzes en het toezien op orde. Hij vroeg zich af welke invloed de multicourts daarop zouden hebben. Een bezoek met de conciërge aan een andere school met een multicourt heeft geholpen. Hij kwam daar enthousiast van terug en heeft dat geluid ook aan de schoolleiding laten horen. Uiteindelijk heeft de projectgroep, bestaande uit de drie docenten en een vertegenwoordiger van Zoneparc (de organisatie die ondersteunt bij de aanleg van multicourts), in mei 2018 de subsidie aangevraagd. Na de aanvraag zijn door de provincie aanvullende voorwaarden gesteld over vereiste samenwerking met andere partijen. Daarop heeft de school contact gelegd met de gemeente Barneveld en de lokale basketbalvereniging en afspraken gemaakt over medegebruik van de courts. Stichting Zoneparc heeft een belangrijke ondersteunende rol gespeeld bij het realiseren van de subsidieaanvraag, de financiering en de daadwerkelijke aanleg. De drie multicourts zijn in oktober 2018 aangelegd en direct in gebruik genomen.

Afbeelding 5.1 Luchtfoto van het terrein van JFC Barneveld, bewerkt met weergave van de drie multicourts

Bij het JFC in Barneveld is een aantal onderzoeksactiviteiten uitgevoerd (zie tabel 5.1). In de volgende paragrafen worden de resultaten per onderzoeksvraag gepresenteerd. Hierin zijn ook de opbrengsten uit onderzoekfase 1 met betrekking tot dit project meegenomen:

Tabel 5.1 Overzicht van onderzoeksactiviteiten bij JFC Barneveld in 2019

Project	Dataverzameling			
	Registraties /observaties	Interviews	Groepsgesprek	Overig
Multicourts JFC Barneveld	4 dagdelen (overdag)	Gebruikers (N=10)	1 groepsgesprek met docenten bewegingsonderwijs en conciërge	Digitale vragenlijst onder leerlingen (N=380)

5.2 Locatie, organisatie en activiteiten

In deze paragraaf wordt beschreven hoe binnen dit project invulling is gegeven aan de locatie (de aangelegde courts), de organisatie en de activiteiten, en hoe de verhouding tussen die drie factoren van de beweegvriendelijke omgeving is.

Locatie

De multicourts (afbeelding 5.2) liggen op het schoolplein aan de achterzijde van het schoolgebouw. Ze liggen direct naast elkaar, op een gedeelte van het plein waar ook een aantal bankjes en wat groen staat. Op een ander gedeelte van het plein staan de fietsenhokken. De velden zijn niet zichtbaar vanaf de voorzijde van het schoolgebouw of vanaf de openbare weg. Op de drie multicourts kunnen de sporten voetbal (veld 1), unihockey (veld 2) en volleybal en basketbal (beide veld 3) worden gespeeld. De keuze voor deze sporten is door de projectgroep gemaakt. Leerlingen kunnen zonder sportkleding of -schoenen op de velden. De ondergrond van de courts is van kunststof. Met de waterafvoer is rekening gehouden, zodat de velden ook bij slecht weer bespeelbaar zijn. Tot nu toe is geen sprake geweest van ongelukken. Bij elk veld zijn de benodigde materialen standaard aanwezig: een voetbal, kunststof hockeysticks en een volleybalnet. Een volleybal of basketbal kan bij de conciërge worden geleend.

Organisatie

Het oorspronkelijke doel van de projectgroep was om de velden voor de hele wijk toegankelijk te maken, zoals één van de gymdocenten beschrijft: *‘Dus echt een accommodatie waar iedereen toegang had, maar dat was qua veiligheid niet te doen. Dus toen zijn we overgestapt op het plan om het voor de leerlingen alleen te doen’*. Deze verandering vond de projectgroep alsnog de moeite waard, omdat de doelgroep met ongeveer 2200 leerlingen nog steeds groot is.

De multicourts zijn toegankelijk tijdens de schooluren, ongeveer tussen 7.30 en 17.00 uur. Sinds januari 2019 is afgesproken dat de velden tijdens luistertoetsen niet gebruikt mogen worden, in verband met geluidsoverlast. Tijdens de eindexamens in mei 2019 mochten de velden de hele examenperiode niet gebruikt worden. De school vindt de toegankelijkheid van de multicourts belangrijk. Het derde veld is te gebruiken voor leerlingen in een rolstoel, waarvan er overigens weinig zijn op het college.

De docenten hadden in eerste instantie besloten om taken bij de leerlingen te beleggen, zoals ze naar voorbeeld van andere scholen hadden gezien. Het JFC heeft een speciaal sportvak voor bovenbouwleerlingen, en het idee was om die leerlingen verantwoordelijkheden rondom beheer en onderhoud te geven. Dit is in de praktijk niet gebeurd, maar het is volgens de docenten ook niet nodig. Het gaat voornamelijk om het verwijderen van bladeren, en dit kan volgens hen goed binnen de normale werkzaamheden van de conciërges worden ingevuld.

Afbeelding 5.2 Een impressie van de drie multicourts bij het JFC Barneveld in 2019

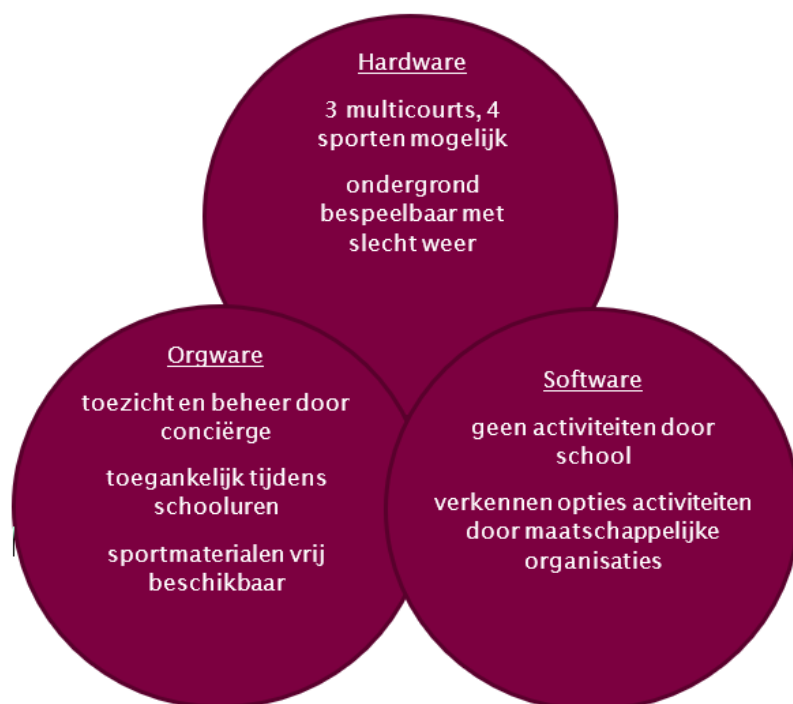
Activiteiten

De projectgroep heeft bewust gekozen om de gymlessen niet op de multicourts te organiseren, omdat ze willen dat de leerlingen op elk moment op de courts kunnen sporten: *‘En we willen niet dat de veldjes dan bezet zijn omdat daar gymles wordt gegeven’* (gymdocent). De schoolleiding wilde dit aanvankelijk wel doen: *‘Die dachten in eerste instantie, dat is mooi dan hoeven we minder gymzalen te huren’*. De projectgroep wilde dat de velden voor extra gebruik dienen, en niet ter vervanging van de gymzaal of gymles. Er is geen structureel activiteitenaanbod op de multicourts. Na de aanvullende eisen van de provincie op de subsidieaanvraag heeft de projectgroep contact gelegd met BeActive (gemeentelijke sportorganisatie die buurtsportcoaches in dienst heeft) en de basketbalvereniging. Met BeActive is afgesproken dat zij het initiatief nemen voor samenwerking en activiteiten op de courts. Het JFC zou een ondersteunende rol innemen. Een idee is het organiseren van sportactiviteiten voor leerlingen van de nabijgelegen basisschool. Daarnaast heeft de projectgroep contact met de basketbalvereniging, die wellicht op de courts 3x3 basketbal, toernooitjes of clinics wil organiseren. Nog geen van de activiteiten vindt daadwerkelijk plaats. De school richt zich vooral op het vrije gebruik door leerlingen, waarvoor activiteiten en externe samenwerking niet per se nodig is. De school staat hier vanuit maatschappelijk oogpunt wel voor open en is van plan daar de komende tijd meer aandacht aan te besteden.

Onderzoeksvraag 1: Hoe zijn de organisatie, beheer en activiteiten op elkaar afgestemd?

In figuur 5.1 is het BVO-model (beweegvriendelijke omgeving), waarin het draait om de combinatie tussen hardware, orgware en software, ingevuld voor de multicourts bij JFC Barneveld.

Figuur 5.1 Hardware, orgware en software bij multicourts JFC Barneveld

5.3 Gebruik

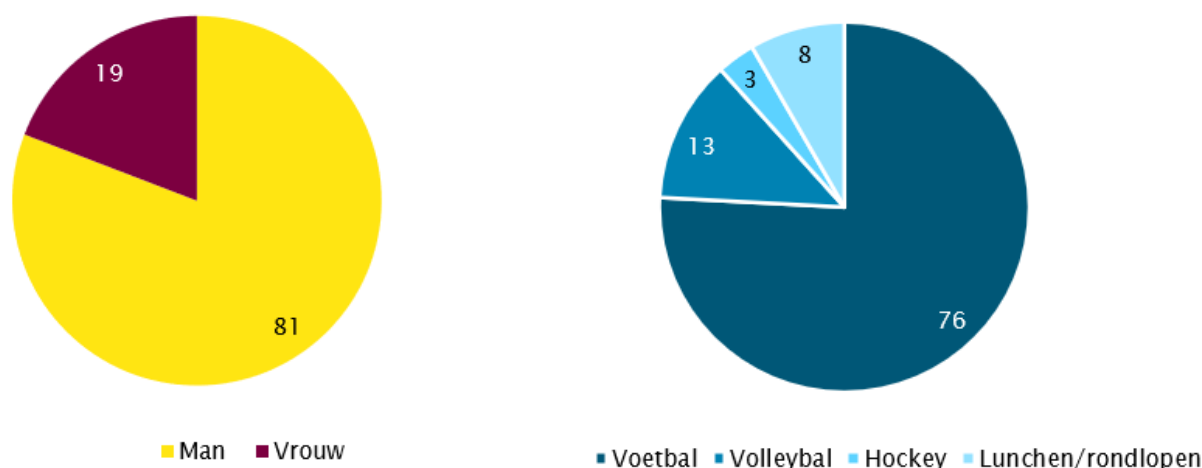
Eén onderzoeker en twee onderzoeksassistenten hebben in week 19 en week 22 van 2019 veldwerk op locatie uitgevoerd (zie tabel 5.2). Op twee dagen hebben zij gedurende 8 uur alle gebruikers van de velden geregistreerd, inclusief een aantal kenmerkende gegevens. Daarnaast hebben zij korte interviews met gebruikers afgenomen. Tijdens de observatieperiode zijn in totaal 120 leerlingen op de multicourts geregistreerd.

Tabel 5.2 Overzicht van registraties bij de multicourts bij JFC Barneveld in 2019

	Aantal kinderen/jongeren	Duur registratie	Opmerkingen
Woensdag	39	4 uur	Redelijk weer
Ochtend	24	10:00-12:00	Bewolkt
Middag	15	12:15-14:15	Regen
Woensdag	81	4 uur	Goed weer, zonnig
Ochtend	39	10:00-12:00	
Middag	42	12:30-14:30	
Totaal	120	8 uur	

Alle geregistreerde gebruikers van de multicourts waren leerlingen van het JFC in de leeftijdscategorie 11 tot 14 jaar. Het grootste deel van de registraties betrof jongens (81%) en in drie kwart van de gevallen werd er gevoetbald (zie figuur 5.2).

Figuur 5.2 Verdeling van registraties naar geslacht en naar soort activiteit op de multicourts in 2019 (in procenten, n=120)

De pauzes op het college zijn tussen 10:45 en 11:05 uur en tussen 12:45 en 13:15 uur. Tijdens de pauzemomenten zijn de meeste registraties gedaan. Ongeveer een kwart van de geregistreerde leerlingen (23%) bleef korter dan tien minuten op de multicourts (niet in figuur). Een derde (34%) bleef tussen de 10 en 20 minuten (grotendeels tijdens de kleine pauze) en nog eens ruim een derde (37%) bleef tussen de 20 en 30 minuten spelen of sporten (grotendeels tijdens de grote pauze). Het resterende deel (7%) bleef langer dan een half uur op de multicourts, vooral tijdens een tussenuur.

Zelf gerapporteerd gebruik

Om een completer beeld van het gebruik van de multicourts te krijgen, is een digitale vragenlijst onder leerlingen uitgezet. De vragenlijst is door 428 leerlingen ingevuld, maar niet alle leerlingen hebben de vragenlijst volledig afgerond, waardoor de basis per vraag verschilt. Twee derde van de 428 leerlingen (67%) zegt nooit van de multicourts gebruik te maken. Een derde van de leerlingen zegt weleens op de multicourts te sporten; 26 procent doet dit af en toe (minder dan 1 keer per week) en 7 procent doet dit één of meerdere keren per week.

Meer jongens op de multicourts

Er is een significant verschil in gerapporteerd gebruik tussen jongens en meisjes. 35 procent van de jongens zegt op de multicourts te spelen of sporten, tegenover 19 procent van de meisjes. Dit verschil tussen jongens en meisjes blijkt ook uit de registraties op het veld (zie figuur 5.2). Uit de focusgroep met docenten en uit interviews met leerlingen blijkt niet direct dat jongens meer van de multicourts gebruikmaken, maar wel dat het soort gebruik door jongens en meisjes van elkaar verschilt: *‘Het zijn meestal dezelfde die gaan voetballen. De meiden mogen dan ook weleens de voetbal hebben en de jongens laten dat een beetje toe, maar ze laten ze zeker niet winnen’* (conciërge) en *‘vaak hebben de meiden geen zin om tegen de jongens te voetballen want dat verliezen ze enzo’* (meisje, 11-14 jaar).

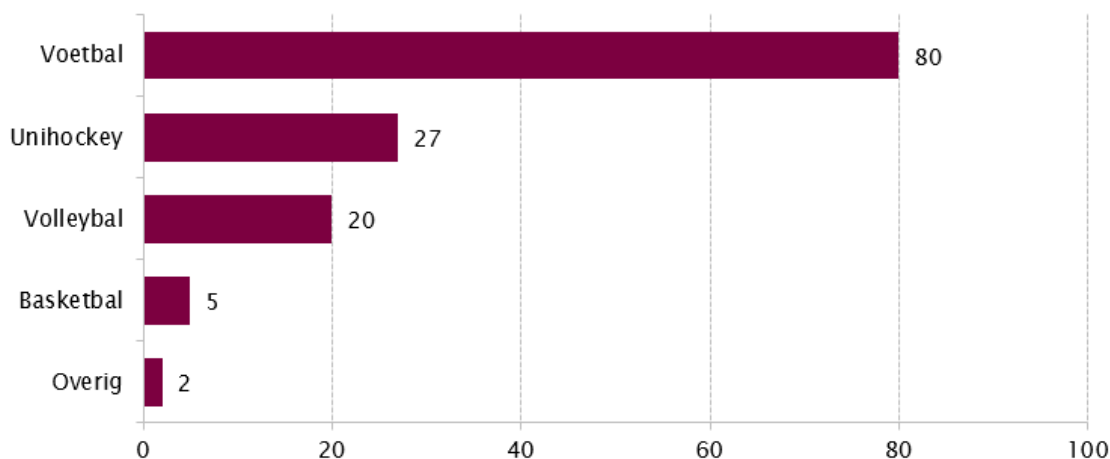
Meer jongere leerlingen op de multicourts

39 procent van de leerlingen tussen 11 en 14 jaar geeft aan de multicourts te gebruiken, tegenover 20 procent van de leerlingen die 15 jaar of ouder zijn. Ook dit verschil is terug te zien in de registraties, waarin de onderzoekers uitsluitend jongeren tussen de 11 en 14 jaar op de multicourts hebben gezien. Het feit dat de registratieweken niet ver van de tentamenperiode voor de bovenbouwklassen plaatsvonden, kan eraan hebben bijgedragen dat er minder oudere leerlingen zijn geregistreerd. De conciërges en docenten zien leerlingen van alle leeftijden en klassen van de multicourts gebruikmaken. Meerdere ondervraagde leerlingen geven aan het idee te hebben dat de multicourts voornamelijk door leerlingen van lagere klassen worden gebruikt: *‘Dat is meer iets voor de onderbouw volgens mij.’* (meisje, 15+).

Voetballen in tussenuren en pauzes

De 126 leerlingen die de courts gebruiken, hebben aanvullende vragen beantwoord. In figuur 5.3 is te zien welke activiteiten ze doen.

Figuur 5.3 Gebruik van de multicourts naar soort activiteit in 2019 (in procenten, n=126)

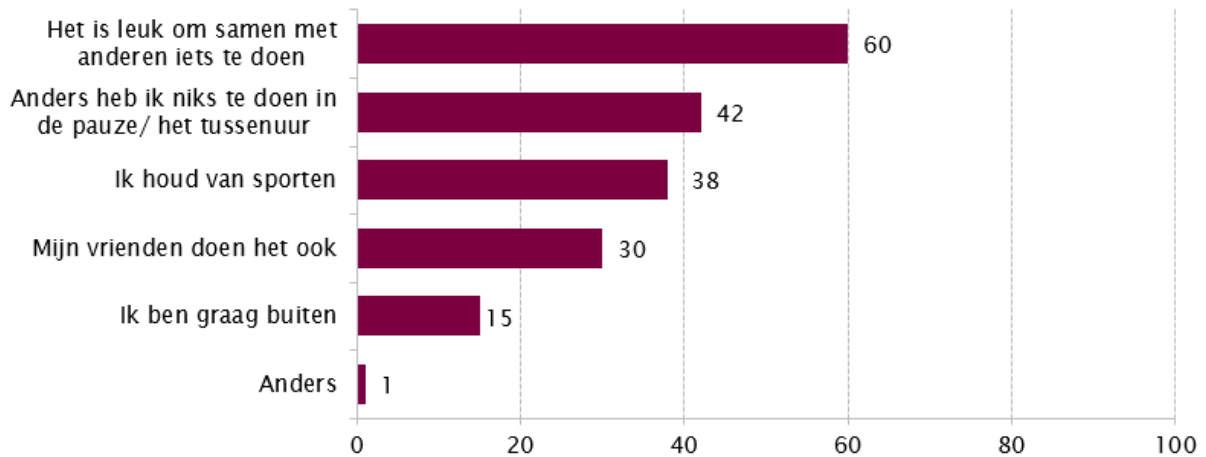
Tussenuren (80%) en pauzes (42%) zijn de populairste momenten voor gebruik van de multicourts. Slechts een klein deel maakt voor of na schooltijd (9%) of tijdens gymlessen gebruik van de courts (niet in figuur). In de registratieweek waren de pauzemomenten het drukst. Docenten ervaren dit ook en merken op dat voor- en naschools gebruik bijna niet voorkomt vanwege de regiofunctie van het JFC: *‘Het is het drukste in de pauzes. En wat we op andere scholen zagen, voor en na schooltijd, dat is hier nauwelijks. Dat komt ook doordat het een grote regio-school is, dus dat leerlingen toch wel wat moeten fietsen of met vervoer.’* (gymdocent). Ook in de gesprekken met leerlingen worden de pauzes en tussenuren vaak genoemd: *‘Dus meestal als we pauze of tussenuur hebben dan gaan we gewoon met z’n allen’* (jongen, 11-14 jaar). Een aantal leerlingen geeft aan bijna standaard in de pauze naar de courts te gaan, terwijl anderen zeggen juist in de tussenuren te gaan, omdat het in de pauzes te druk is: *‘Nee, in de pauze is het te druk, dan gaat iedereen je aankijken en daar heb ik geen zin in’* (meisje, 11-14 jaar).

Het voetbalveld is het populairst. Bij uitsplitsing naar jongens en meisjes wordt een aantal verschillen zichtbaar: voetbal wordt door 93 procent van de jongens en door 58 procent van de meisjes gedaan. Unihockey doet 18 procent van de jongens tegenover 53 procent van de meisjes. Volleybal wordt genoemd door 9 procent van de jongens tegenover 42 procent van de meisjes. Meisjes doen dus meerdere sporten, terwijl jongens voornamelijk voetballen. Omdat er meer jongens op de multicourts komen, worden het hockeyveld en volley/basketbalveld veel minder intensief gebruikt, hoewel het hockeyveld ook weleens als voetbalveld wordt gebruikt. Dit is ook de docenten opgevallen: *‘Het is vooral natuurlijk voetbal. Ik denk dat als we standaard een tweede voetbal hebben liggen, dat dan het middelste veld ook drukker is’* (docent). Een aantal meisjes geeft als belemmering aan soms materialen te missen om te kunnen hockeyen of volleyballen: *‘De hockeysticks, die breken allemaal af. Ondertussen zijn er nog heel weinig’* (meisje, 11-14) en *‘Een hele poos is de volleybal er niet geweest en nu is ie er weer.’* (meisje, 11-14).

Motieven voor gebruik

Aan leerlingen is gevraagd waarom ze op de multicourts spelen en sporten. In figuur 5.4 is te zien dat ze het vooral leuk vinden om samen met anderen iets te doen, omdat ze anders niks te doen hebben in een pauze of tussenuur en omdat ze van sporten houden.

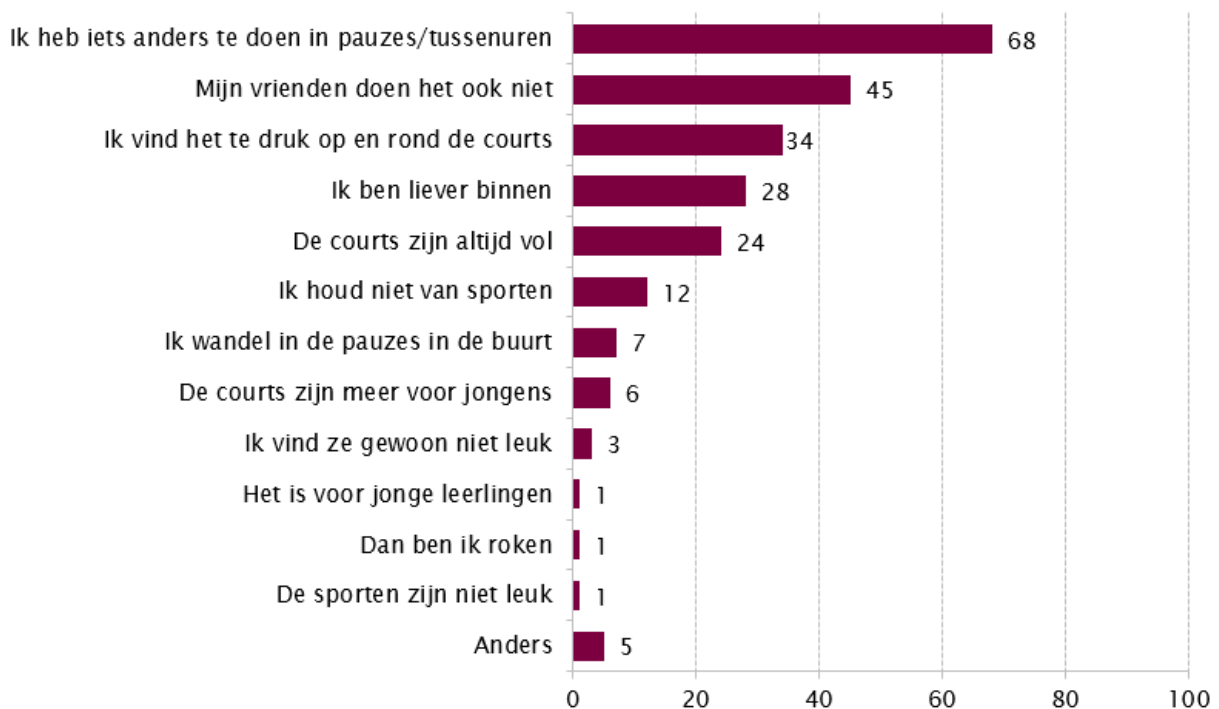
Figuur 5.4 Redenen om op de multicourts te sporten/spelen in 2019 (in procenten, n=126)

Motieven voor niet-gebruik

Aan de niet-gebruikers is gevraagd waarom ze niet op de multicourts sporten of spelen. In figuur 5.5 zijn de meest genoemde redenen te zien. Meisjes geven vaker dan jongens als reden dat de courts altijd vol zijn. Jongere leerlingen geven vaker dan oudere leerlingen als reden dat de courts altijd vol en te druk zijn; oudere leerlingen geven vaker als reden dat ze iets anders te doen hebben.

Figuur 5.5 Redenen om niet op de multicourts te spelen/sporten in 2019 (in procenten, n=126)

In gesprekken met leerlingen in en rond de school is door oudere leerlingen vaak *'dat is meer voor onderbouwers en bruggers'* genoemd, als reden om de multicourts niet te gebruiken. Bovendien zeiden oudere leerlingen geen behoefte te hebben aan sporten op het schoolplein. Redenen hiervoor waren dat ze al genoeg sporten buiten school, bij een vereniging of sportschool, en dat ze liever andere dingen doen tijdens pauzes en tussenuren. Een andere genoemde reden is dat ze niet na het sporten met een bezweet lichaam en kleren in de klas willen zitten.

Onderzoeksvraag 2: Hoeveel en door wie wordt het project gebruikt?

- Leerlingen van alle leeftijden, elke geslacht en onderwijsniveau maken gebruik van de multicourts. Sommige groepen gebruiken de courts wel meer dan andere groepen.
- Jongens maken meer gebruik van de velden dan meisjes.
- Jongens doen voornamelijk aan voetbal. Meisjes doen zowel voetbal, unihockey en volleybal.
- Van de drie courts wordt het eerste veld (voor voetbal) het meest intensief gebruikt. Het hockeyveld en het volleybalveld worden in mindere mate gebruikt. Dit kan deels te maken hebben met kapotte of niet beschikbare materialen. Het hockeyveld wordt soms voor voetbal gebruikt.
- In tussenuren en in de pauzes worden de multicourts intensief gebruikt. Voor en na schooltijd worden ze nauwelijks tot niet gebruikt. Voor de gymlessen worden ze bewust niet gebruikt.
- De meest genoemde motieven voor gebruik zijn dat het leuk is om iets samen met anderen (klasgenoten/vrienden) te doen en dat het een fijne invulling van pauze of tussenuur is.
- De meest genoemde motieven voor niet-gebruik zijn dat leerlingen iets anders te doen hebben in pauzes en tussenuren en dat vrienden het ook niet doen.

5.4 Maatschappelijke waarde

In deze paragraaf wordt de maatschappelijke waarde van de multicourts beschreven. Het gaat hierbij om de betekenis voor de leefbaarheid in de buurt, voor het sport- en beweeggedrag van de doelgroep en voor bestaande of nieuwe samenwerkingen.

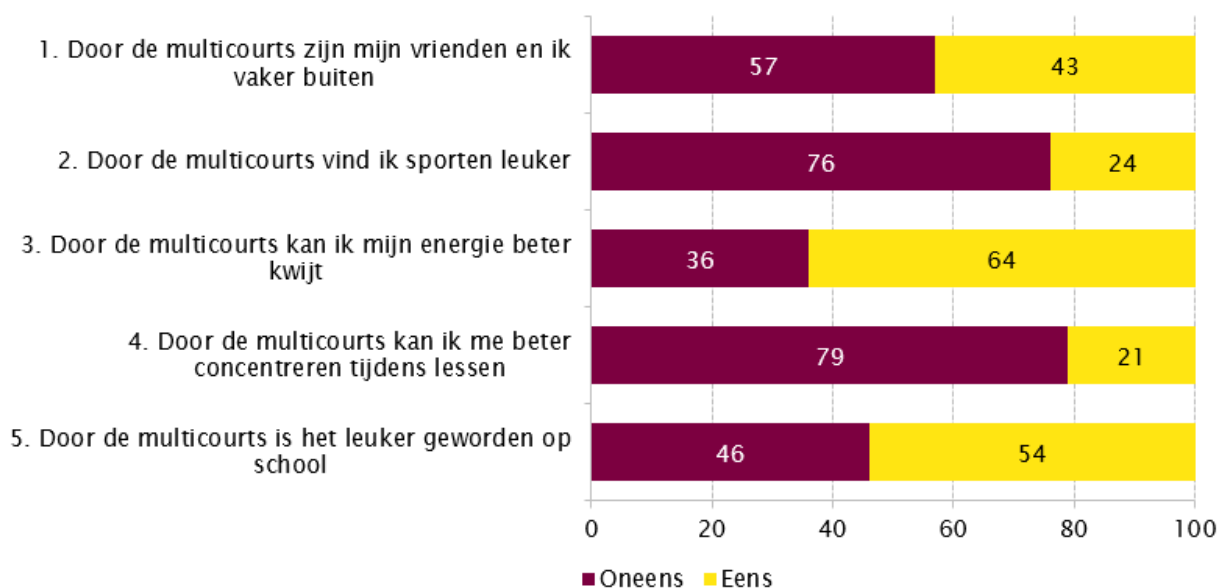
Sport- en beweeggedrag

Vroeg in het traject is besloten dat de multicourts niet openbaar toegankelijk zijn, omdat ze op het schoolterrein liggen. De doelgroep bestaat daarom uit de ruim 2200 leerlingen van het college, met als doelstelling het bieden van meer sport- en beweegmogelijkheden voor leerlingen op het schoolterrein, buiten de reguliere lessen bewegingsonderwijs. Via de registraties en observaties werd geconstateerd dat de multicourts intensief worden gebruikt, met name tijdens pauzes, waarbij het gebruik per activiteit (en per veld) en tussen verschillende groepen leerlingen verschilt. Het feit dat de courts worden gebruikt, impliceert dat een nieuwe activiteit is ontstaan: namelijk sporten en bewegen tijdens pauzes en tussenuren. Eerder was voetballen op het schoolplein verboden, en uit de gesprekken met leerlingen en docenten blijkt dat eerder niet werd gesport buiten de gymlessen. Daarnaast is volgens de betrokken docenten de invulling van de pauzes en tussenuren veranderd voor de leerlingen die gebruikmaken van de courts: *'Wij vinden het heel fijn als ze in de pauze niet meer beneden zitten met hun mobieltjes, maar allemaal naar buiten gaan. Er zijn veel meer leerlingen buiten dan ervoor'* (gymdocent).

Via de digitale vragenlijst is aan leerlingen een aantal stellingen over de nieuwe multicourts voorgelegd, waaronder stellingen over beweeggedrag (figuur 5.6). De multicourts zijn voor leerlingen geen reden om sporten leuker te vinden (76% oneens, stelling 2). Ook kan niet worden gesteld dat leerlingen door de multicourts vaker buiten komen (57% oneens, stelling 1). Uit de interviews met leerlingen en docenten komt wel het beeld naar voren dat leerlingen meer buiten zijn dan eerder, voornamelijk tijdens pauzes en tussenuren, maar uit de antwoorden op de enquête blijkt dit niet.

Figuur 5.6 Antwoorden van leerlingen op vijf stellingen in 2019 (in procenten, n=126)

Leefbaarheid

De multicourts liggen uit het zicht van de buurt en de openbare weg en worden uitsluitend tijdens schooltijden en door leerlingen van het college gebruikt. Daarom is bij dit project geen sprake van invloed op de leefbaarheid in de buurt. Wel heeft het project invloed op de dagelijkse gang van zaken op het college. De doelstelling gaat over sport en bewegen, maar docenten benoemen daarnaast de waarde van de multicourts voor de onderlinge band en de ontwikkeling van leerlingen: *‘We hebben voor het eerst dit jaar de Internationale Schakelklas op school. Hoe snel de integratie daar op dat veldje gaat. Die waren er vanaf het begin ook bij’* en: *‘Wat ik wel leuk vind is dat daarna ook de types waarvan je het wat minder verwacht in een tussenuur denken, oh daar ga ik toch eens naar toe’* (docent). Zelfs een mogelijk positieve invloed van de multicourts op het concentratievermogen van leerlingen en rust in de klas wordt door de betrokken docenten genoemd, al zien leerlingen deze relatie niet, wanneer hen dat in de vragenlijst wordt voorgelegd (figuur 5.6): twee derde van de ondervraagden is het eens met de stelling dat ze door de multicourts hun energie beter kwijt kunnen (stelling 3), maar slechts 21 procent is het eens met de stelling dat ze zich door de multicourts beter kunnen concentreren tijdens lessen (stelling 4).

Wel is ruim de helft (54%) van de leerlingen het eens met de stelling dat het door de multicourts leuker is geworden op school (stelling 5). Dat ze de school leuker vinden met de multicourts, blijkt ook uit een vraag over waardering van het schoolplein. Leerlingen gaven een aantal sterren op een schaal van 1 tot 10 voor zowel het oude schoolplein (zonder multicourts) als het nieuwe schoolplein (met multicourts). De gemiddelde waardering voor het nieuwe schoolplein is een halve punt hoger dan voor het oude schoolplein (tabel 5.3). Opvallend is dat die verhoging geheel komt doordat jongens het nieuwe schoolplein een heel punt hoger waarderen. Meisjes geven gemiddeld precies dezelfde waardering.

Tabel 5.3 Gemiddeld aantal sterren dat leerlingen geven aan het oude en nieuwe schoolplein (op een schaal van 1 tot 10)

	Totaal (n=389)	Jongens (n=151)	Meisjes (n=193)
Hoeveel sterren geef je het <u>oude</u> schoolplein?	5,3	5,2	5,6
Hoeveel sterren geef je het <u>nieuwe</u> schoolplein?	5,8	6,3	5,6

Samenwerking

Zoals beschreven in paragraaf 5.2, zijn er wat de school betreft mogelijkheden voor samenwerking met derden, bijvoorbeeld medegebruik van de veldjes door de basketbalvereniging, door BeActive of op aanvraag door andere partijen. Die samenwerkingen hebben echter nog geen invulling gekregen en de mogelijkheden moeten nog verder worden verkend. Dit project heeft op het moment van onderzoek dus geen grote betekenis op het gebied van lokale samenwerking.

Onderzoeksvraag 3: Wat is de maatschappelijke waarde van het project?

- De multicourts zijn niet openbaar toegankelijk, dus de potentiële invloed van de multicourts beperkt zich tot de doelgroep van 2200 leerlingen van het college.
- De multicourts zijn een plek waar leerlingen spelen en sporten tijdens pauzes en tussenuren, terwijl zij dit eerder niet deden.
- Leerlingen zijn het niet eens over de toegevoegde waarde van de multicourts op het schoolplein. Zo vindt ongeveer de helft dat het op school leuker is geworden en dat ze hun energie beter kwijt kunnen. Leerlingen geven daarnaast gemiddeld 5.8 sterren voor het nieuwe schoolplein, tegenover 5,3 voor het oude schoolplein, waarbij dit verschil volledig gerealiseerd wordt door jongens.
- De school staat open voor samenwerking met andere partijen, zoals BeActive (de gemeentelijke organisatie waar o.a. buurtsportcoaches werkzaam zijn) en de basketbalclub, maar deze samenwerking is nog niet tot stand gekomen. Het initiatief voor samenwerking legt de school bij de andere organisaties neer. De potentiële maatschappelijke waarde van lokale samenwerking is hier (nog) niet benut.

5.5 Succesfactoren en aandachtspunten

Op basis van de verzamelde data over de multicourts op JFC Barneveld zijn succesfactoren en aandachtspunten te benoemen. Het gaat hier om mechanismen die juist wel of niet bijdragen aan het maximaliseren van de maatschappelijke waarde van het project

Procesmatig

- De projectgroep had in eerste instantie veel moeite om voldoende draagvlak vanuit de schoolleiding te krijgen. Een intern project voor het schoolterrein dat veel geld kost, is op een middelbare school moeilijk te realiseren.
- Ook van de verantwoordelijke conciërge ondervond de projectgroep weerstand. Een bezoek aan een ander college met een soortgelijk multicourt zorgde voor een omslag, waardoor veel meer enthousiasme en medewerking ontstond.
- De samenwerking met Zoneparc was belangrijk voor de realisatie van het project, met name vanwege de ervaring van Zoneparc met dit soort projecten en met de financiering ervan, de administratieve ondersteuning en de contacten met leveranciers.

Inhoudelijk

- De multicourts worden bewust niet gebruikt voor gymlessen, en dienen ook niet ter vervanging van de lessen bewegingsonderwijs op school. Dit zorgt ervoor dat al het sporten en spelen op de veldjes extra gebruik is. Leerlingen hebben een mogelijkheid die eerst niet bestond.
- Het is tijdens pauzes zeer druk bij de multicourts. Dit betekent dat ze goed gebruikt worden, maar voor sommige leerlingen is het juist een reden om er geen gebruik van te maken.
- De school kiest voor een afwachtende houding in de samenwerking met andere partijen. Dit betekent dat mogelijkheden als medegebruik en het programmeren van activiteiten (nog) niet worden benut.

6. 't Appelveldje in Appeltern

6.1 Achtergrond

Appeltern is een klein dorp aan de Maaskant van de gemeente West Maas en Waal. Het dorp heeft circa 800 inwoners en ligt in een krimpgebied. Onder meer de supermarkt en één van de twee basisscholen in Appeltern zijn in de afgelopen jaren verdwenen. Sportverenigingen in de buurt hebben het moeilijk; verschillende jeugdafdelingen van verenigingen of hele clubs zijn gefuseerd of opgeheven. In 2014 is het dorpsplatform 'Mooi Appeltern' opgericht, met als doel 'zich samen met dorpsbewoners in te zetten voor het behouden en verbeteren van de kwaliteit van de leefbaarheid van Appeltern'. Het dorpsplatform kent verschillende werkgroepen, waaronder de werkgroep jeugd. Deze werkgroep heeft het initiatief genomen voor de aanleg van 't Appelveldje.

Het dorpsplatform heeft in 2016 op basis van de behoeften van inwoners het dorpsontwikkelplan opgesteld. Daarin kwam naar voren dat er voor de jeugd weinig (sportieve) voorzieningen waren. Hierop is de 'werkgroep jeugd' in gesprek gegaan met de jeugd uit Appeltern. De wensen waren duidelijk: *'We wilden een voetbalgoaltje, niks anders. Want we moesten altijd met de jas en de tas een voetbalgoaltje maken.'* (jongere uit Appeltern). Het idee was in eerste instantie om een pannakooi aan te leggen, maar in het plan werd steeds verder uitgebreid. De jeugd maakte onder professionele begeleiding 3D-tekeningen om hun wensen voor het veld te visualiseren. Deze tekeningen werden gepresenteerd tijdens een nieuwjaarsbijeenkomst. Op die manier werd het een plan voor de hele gemeenschap in Appeltern. Het dorpsplatform heeft op basis daarvan een projectplan voor het Appelveld geschreven. De projectgroep is in een vroeg stadium bij de omwonenden langsgegaan en heeft suggesties direct verwerkt in het projectplan.

Afbeelding 6.1 Ontwerptekening van 't Appelveldje in Appeltern

In eerste instantie was het voor de projectgroep lastig voldoende draagvlak bij de gemeente te vinden. De initiatiefnemers hebben zeer veel tijd in het project gestoken, soms meer dan gewent: *'We hadden een plan, maar dat was steeds niet goed en zo blijf je bezig. En je raakt enthousiasme kwijt, dus daar moet je voor oppassen'* (lid werkgroep jeugd). Uiteindelijk werd het plan steeds beter en raakte de gemeente enthousiast, waardoor meer mogelijkheden ontstonden. De werkgroep heeft bijvoorbeeld welkomende hulp

gekregen van een subsidioloog van de gemeente: *‘Want wij kunnen wel een aanvraag indienen, maar dan krijg je 20 vragen terug. En hij heeft ons daar heel erg bij geholpen. Want voor een leek is het niet te doen anders. Want wij zijn ook maar vrijwilligers’* (lid werkgroep jeugd). Naast de gemeente heeft bijvoorbeeld ook Jantje Beton financieel bijgedragen.

In dezelfde periode, in 2016, ontstond een samenwerking met de basisschool in Appeltern, die net was verhuisd naar de locatie direct naast het veld. Binnen die samenwerking is besloten om het veld en het schoolplein met elkaar te verbinden, en de functies bij elkaar te betrekken. Deze samenwerking wordt door de betrokkenen gezien als belangrijke factor in het realiseren van het veld.

De subsidieaanvraag bij de provincie heeft de werkgroep als een stroperig proces ervaren, omdat de aanvraag twee keer moest worden ingediend en de communicatie langzaam verliep. De vertraging die dit opleverde, heeft geen invloed gehad op de realisatie, want de projectleider had hier al op geanticipeerd door leveranciers vast te vragen tijd vrij te houden. Naar aanleiding van de eerste subsidieaanvraag is besloten een jeu-de-boulesbaan aan het ontwerp voor het Appelveld toe te voegen, zodat het een plek ‘voor jong en oud’ werd. Begin 2019 is gestart met de werkzaamheden en in mei 2019 is ‘t Appelveldje in Appeltern officieel geopend.

Bij het Appelveld is een aantal onderzoeksactiviteiten uitgevoerd (zie tabel 6.1). In de volgende paragrafen worden de resultaten per onderzoeksvraag gepresenteerd. Hierin zijn ook de opbrengsten uit onderzoekfase 1 met betrekking tot het Appelveld meegenomen:

Tabel 6.1 Overzicht van onderzoeksactiviteiten bij ‘t Appelveldje in Appeltern in 2019

Project	Dataverzameling			
	Registraties /observaties	Interviews	Groepsgesprek	Overig
‘t Appelveldje in Appeltern	4 dagdelen (overdag)	Gebruikers (N=4)	1 groepsgesprek met directeur basisschool en betrokkenen	Registratiegegevens van interactief sportveld Yalp Toro dorpsplatform

6.2 Locatie, organisatie en activiteiten

In deze paragraaf wordt beschreven hoe binnen dit project invulling is gegeven aan de locatie (het aangelegde veld), de organisatie eromheen en de activiteiten op het veld, en vervolgens hoe de verhouding tussen die drie is.

Locatie

Het Appelveld is een parkachtige omgeving van ongeveer 30 bij 30 meter. Het terrein ligt middenin een woonwijk. Het veld grenst aan één kant aan een wandelpad dat weer direct aan het schoolplein van de enige basisschool in Appeltern grenst. Langs één zijde van het veld staan struiken en de twee andere zijden liggen aan een straat. Op het Appelveld ligt een interactief sportveldje (Yalp Toro), ontwikkeld door het bedrijf Yalp. Het veld heeft aan vier zijden ingebouwde doeltjes die de activiteiten op het veld kunnen registreren. Gebruikers maken met een bedieningspaneel een keuze uit vijf verschillende voetbalspellen, waarbij het interactieve veld licht en geluid maakt. Bijzonder is dat deze veldjes hoofdzakelijk in grote steden liggen en daar van kunststof en in felle kleuren zijn. In Appeltern is de omheining van het veld helemaal van hout gemaakt. Ook de andere onderdelen op het veld zijn zoveel mogelijk van hout en met een natuurlijke uitstraling gemaakt, net als het al eerder ontwikkelde schoolplein van de basisschool. Hier heeft de projectgroep bewust voor gekozen: *‘Het plan was: de stijl van dit plein moet doorgetrokken worden naar het veld. Zodat het één geheel wordt met de omgeving’*

(directeur basisschool). Er is ook een jeu-de-boulesbaan aangelegd. Een aantal inwoners van Appeltern heeft van hout een scorebord voor jeu de boules gemaakt. Aan de andere kant van het veld is een grote boomhut gebouwd, dat het schoolplein en het Appelveld verbindt. Naast deze drie functies bestaat het veld uit gras, bloemperken, een wandelpadje, een speeltoestel, bankjes en een picknicktafel (zie afbeelding 6.2).

Afbeelding 6.2 Een impressie van het Appelveld in Appeltern in 2019. Met de klok mee: het Yaip Toro veld, de jeu-de-boulesbaan en de boomhut

Het Appelveld is openbaar terrein en zowel het veld als de speelplaats van de school zijn altijd toegankelijk. Basisverlichting is aanwezig rondom het terrein. Daarnaast is, met een aanvullende subsidie vanuit de Rabobank, op het veld verlichting op zonne-energie aangelegd.

Organisatie

Het beheer en onderhoud van het Appelveld is belegd bij de gemeente. De gemeente sproeit twee keer per week in warmere periodes en voert reparaties uit. De basisschool is verantwoordelijk voor het spelen van de kinderen tijdens schooltijd, en houdt in de gaten of er bijvoorbeeld reparaties nodig zijn. Dit geldt in het bijzonder voor de boomhut, omdat die deels op het terrein van de school staat. De school controleert één keer per week of de boomhut geen losse onderdelen of schades heeft.

De locatie van het Appelveld is niet toevallig gekozen. Het dorpsplatform is tijdens het onderzoek bezig met de realisatie van een welzijns-, ontmoetings- en servicepunt (de WOS), dat direct naast de basisschool wordt gebouwd. Het idee is dat het ontmoetingscentrum, de school en het Appelveld elkaar kunnen versterken: *‘Dat voor de jeugd, voor de ouderen, voor de school, je krijgt een soort centrumpje’* (lid dorpsplatform). Wat dit precies betekent voor de leefbaarheid in de omgeving, wordt verder besproken in paragraaf 6.4.

Appeltern heeft een dorps huis, dat op korte afstand van het Appelveldje ligt. Omdat het een klein dorp is, hebben de initiatiefnemers van het dorpsplatform afspraken gemaakt met de beheerders van het dorps huis, om concurrentie tussen beide locaties te voorkomen. Voor bijeenkomsten in de avond, zoals vergaderingen en feesten, moet het dorps huis worden gebruikt. Het dorps huis is daar het meest geschikt voor, want het heeft grotere ruimtes en schenkt alcohol. De locatie met de WOS, de school en het Appelveld moet meer worden gebruikt voor activiteiten overdag, zoals het organiseren van een koffiemoment voor ouderen.

Activiteiten

Het dorpsplatform en de basisschool hebben een grote opening van het Appelveld georganiseerd. Daar is veel bekendheid aan het project gegeven, in de media en bij dorpsbewoners. Het dorpsplatform houdt zich, nu het veld er ligt, niet direct bezig met het organiseren van activiteiten. Voor hen is het vrije gebruik door inwoners van Appeltern in eerste instantie voldoende. Hierbij speelt ook mee dat de leden van de werkgroep jeugd van het dorpsplatform zeer veel tijd in het project hebben gestoken, en zich nu wat willen terugtrekken (zie ook paragraaf 6.1): *‘Het ligt er nu een maand, nog een beetje wennen, we hebben nog nooit zoiets gehad. Natuurlijk je moet dingen gaan organiseren, maar dat hebben we nooit gedaan. Er ligt een nieuwe uitdaging’* (lid werkgroep jeugd).

De basisschool verzorgt al sporadisch activiteiten aanbod op het veld en de directeur geeft aan dit te willen uitbreiden: *‘We zijn als school bezig om maandelijks buitenschoolse activiteiten te doen, samen met Actief Maas en Waal. Daarvoor gebruiken we dan het veldje’* (directeur basisschool). Actief Maas en Waal is een organisatie waarin onder andere de gemeente en twee stichtingen van basisonderwijs sportactiviteiten organiseren, in samenwerkingen met sportverenigingen. De school in Appeltern heeft samen met Actief Maas en Waal in het schooljaar 2018-2019 twee keer de pleinspelen georganiseerd en alle leerlingen hebben deelgenomen aan Sjors Sportief, een sportstimuleringsprogramma voor kinderen. De activiteiten op het Appelveld moeten zich richten op de inwoners van Appeltern, maar ook op inwoners van omliggende dorpen.

Daarnaast willen de school en het dorpsplatform wellicht samen een pannatoernooi organiseren. De jeugd in Appeltern heeft dit in het verleden al eerder gedaan, onder andere om geld op te halen voor het Appelveld, en de school ziet mogelijkheden om dit groter aan te pakken: *‘Dan noemen we dat het Yalp toernooi, ook voor omliggende clubs. Je kunt hier iets aanbieden dat niemand heeft’* (directeur basisschool). De organisatie vanuit het dorpsplatform is wel een aandachtspunt: *‘Wie gaat dat doen? Dat moet nog blijken. Ik merk wel de laatste jaren dat het minder wordt, dat steeds minder willen helpen. De vaste groep jongeren wordt te oud, die trekken weg’* (lid werkgroep jeugd). De school zou die rol op zich willen nemen, wellicht in samenwerking met Actief Maas en Waal.

Tot slot merkt het dorpsplatform dat een aantal andere sportactiviteiten op het Appelveld plaatsvindt, maar de organisatie hiervan ligt niet bij hen, maar bij initiatieven van inwoners of organisaties zelf. Deze activiteiten, zoals jeu de boules door ouderen, worden verder besproken in paragraaf 6.3 over gebruik.

Onderzoeksvraag 1: Hoe zijn de organisatie, beheer en activiteiten op elkaar afgestemd?

Het organiseren van activiteiten, op structurele basis en in samenwerking met verschillende organisaties, vormt één van de grootste uitdagingen voor het Appelveld. Gesteld kan worden dat de hardware goed op orde is, na een lang proces van voorbereiding. De organiserende partijen zijn aanwezig, maar moeten hun samenwerking continueren en uitbreiden om een activiteitenaanbod te kunnen realiseren: *‘Het gaat niet meer om spullen, wat hier ligt is fantastisch. Het is nu aan ons om het maximale eruit te halen’* (directeur basisschool).

In figuur 6.1 is het BVO-model (beweegvriendelijke omgeving), waarin het draait om de combinatie tussen hardware, orgware en software, ingevuld voor 't Appelveldje in Appeltern.

Figuur 6.1 Hardware, orgware en software bij 't Appelveldje

6.3 Gebruik

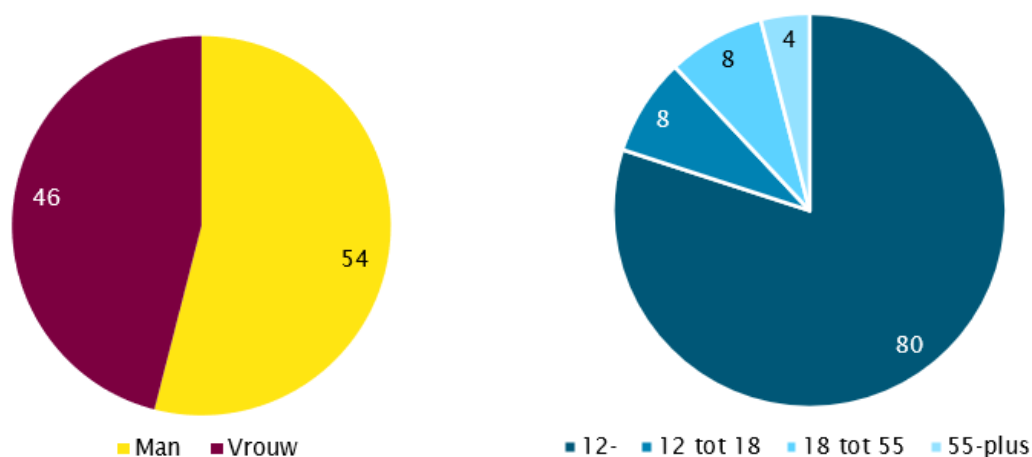
Drie onderzoekers hebben in weken 24 en 25 van 2019 veldwerk op locatie uitgevoerd (zie tabel 6.2). Op twee dagen hebben zij gedurende 7 uur alle gebruikers van het veld geregistreerd, inclusief een aantal kenmerkende gegevens. Tijdens de observatieperiode werden in totaal 50 personen op het Appelveldje geregistreerd.

Tabel 6.2 Overzicht van registraties bij 't Appelveldje in weken 24 en 25 van 2019

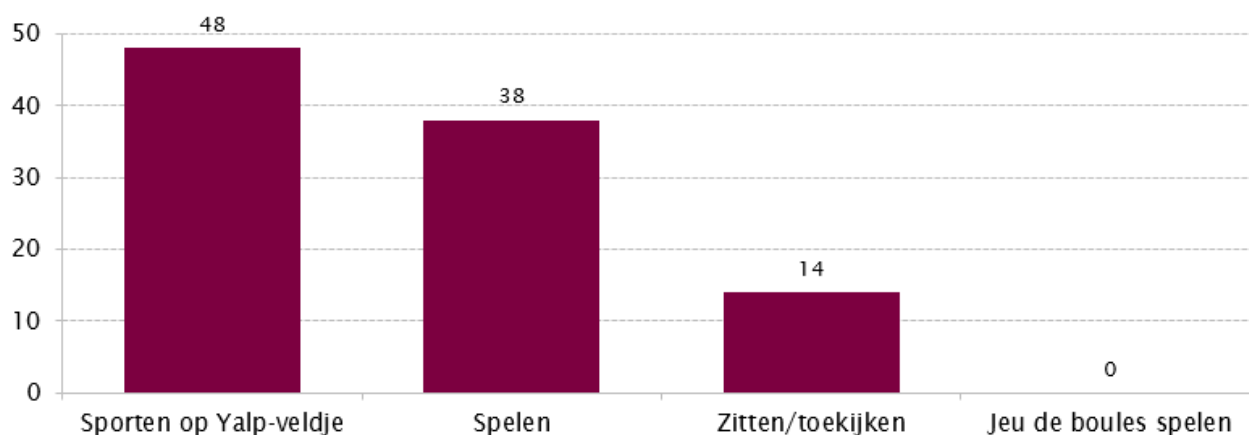
	Aantal kinderen/volwassenen	Duur registratie	Opmerkingen
Woensdag	36	3,5 uur	Redelijk weer
Middag	31	12:30-15:00	
Middag	5	15:30-16:30	
Donderdag	14	3,5 uur	Goed weer, zonnig en warm
Middag	7	13:00-14:45	
Middag	7	14:45-16:30	
Totaal	50	7 uur	

In de figuren 6.2 en 6.3 is de verdeling te zien van gebruikers naar geslacht, leeftijd en soort activiteit op het Appelveldje tijdens de observatieperiode.

Figuur 6.2 Verdeling van registraties naar geslacht en naar leeftijd op het Appelveld in 2019 (in procenten, n=50)

Figuur 6.3 Verdeling van registraties naar soort activiteit op het Appelveld in 2019 (in procenten, n=50)

In tegenstelling tot het veldwerk bij de andere twee projecten, bieden de registraties bij het Appelveld een minder goed beeld van het gebruik van het veld. Dit komt door factoren die gedurende het veldwerk naar voren zijn gekomen. Ten eerste zijn 31 van de 50 registraties kinderen die onder schooltijd, tijdens een speel pauze, op het veld kwamen spelen. De verbinding met het schoolplein is een belangrijke functie van het Appelveld, maar dit betekent dat 19 registraties van ‘ander gebruik’ afkomstig zijn. Dit aantal is te klein om een betrouwbaar beeld te geven van het gebruik van het Appelveldje. Daarnaast blijkt uit de gesprekken met de directeur van de basisschool en met leden van het dorpsplatform dat het gebruik sterk wisselt per dag. Appeltern is een klein dorp (met circa 800 inwoners), dus de potentiële doelgroep is klein. Een activiteit elders in het dorp kan al een oorzaak zijn van minder activiteit op het Appelveld. Uit gesprekken met jongeren uit Appeltern blijkt ook dat het gebruik sterk wisselt per dag, en dat zij ook regelmatig in de avond op het veld komen. Dit zijn met name de wat oudere jongeren, terwijl tijdens de observatieperiodes overdag voornamelijk jongere kinderen zijn geregistreerd. Om een betrouwbaar beeld van het gebruik van het Appelveldje te krijgen is het, nog meer dan bij de andere projecten, nodig om de resultaten van de registraties in samenhang met de resultaten uit andere dataverzamelmethode (interviews, observaties, focusgroep, data Yalp Toro veld) te bekijken. De rest van deze paragraaf gaat hierop in.

Gebruik sportveldje Yalp Toro

Uit figuur 6.3 blijkt dat het interactieve veld het populairst is. Dit wordt bevestigd in de interviews en de observaties. Tijdens de observaties zagen de onderzoekers dat de kinderen zeer goed uit de voeten kunnen met het bedieningspaneel van het veld en precies weten hoe het werkt. De doeltjes registreren de doelpunten, en via licht en geluid wordt het verloop van het spel geregeld. De beheerders van het veld kunnen via een digitaal systeem het veld ‘aan’ en ‘uit’ zetten. Dit doen de leden van het dorpsplatform. Wanneer het veld uit staat, kan er ook gewoon gevoetbald worden, maar zonder interactieve elementen. Het volume van het veld kan ook op afstand geregeld worden. De beheerder geeft aan dat het geluid meestal op het laagste volume staat, om overlast te beperken. Bij speciale evenementen of activiteiten kan het hoger worden gezet. Via het digitale systeem kunnen de beheerders ook het gebruik van het veld monitoren. Een aantal indicatieve cijfers over het gebruik in de eerste drie maanden (28 april t/m 28 juli 2019) van het veld is voor dit onderzoek gedeeld met het Mulier Instituut (zie tabel 6.3). Op het veld kunnen zes verschillende spellen worden gespeeld. Het meest gespeelde spel is 4Play. Bij dit voetbalspel voor vier personen heeft elke speler vier punten en moet het eigen doel worden verdedigd. Je verlaat het spel wanneer je al je punten kwijt bent. Door de opzet van het veld wordt er voornamelijk met vier personen gespeeld. Met vier tot acht personen is nog mogelijk, maar met meer eigenlijk niet.

Tabel 6.3 Gebruik van het Yalp Toro-veld in de eerste periode na aanleg in mei-juli 2019

	Totaal	Mei (31 dagen)	Juni (30 dagen)	Juli (28 dagen)
Aantal gespeelde uren	188	94,86	54	34,72
Gemiddeld aantal gespeelde uren per dag	-	3,06	1,8	1,24

In tabel 6.3 is zichtbaar dat er in mei al 31 dagen op het veld is gespeeld, terwijl de opening pas op 24 mei was. Eind april was de aanleg van het sportveldje klaar, en het is toen ook direct in gebruik genomen. Het hoge aantal gespeelde uren in de maand mei heeft waarschijnlijk te maken met het feit dat het veld toen net nieuw was en het met de opening veel aandacht heeft gekregen. Dat het gebruik in juli wat minder is, kan met de vakantieperiode te maken hebben. Tot slot moet voor de interpretatie worden opgemerkt dat het gemiddelde aantal uren per dag waarschijnlijk bestaat uit dagen dat er helemaal niet wordt gespeeld (bijvoorbeeld bij slecht weer) en dagen dat er veel wordt gespeeld.

Rondom schooltijden drukte op Yalp Toro-veld

Het Appelveld wordt veel gebruikt door leerlingen van de basisschool. Voor hen is het een verlengstuk van het schoolplein. In de observaties zien de onderzoekers dat het tijdens het buitenspelen druk is bij het Yalp Toro-veld: *'Er wordt veel gebruikgemaakt van het veldje in de pauzes van de basisschool. In de eerste pauze mag groep 6. In de tweede pauze mag groep 7 en 8. Er staat een wachtrij. Het hek is onhandig laag, ze moeten vaak de bal halen'* (observaties). De directeur van de basisschool bevestigt dat het veldje onder schooltijd veel wordt gebruikt, en niet alleen het interactieve veld: *'De bovenbouw mag in de pauzes daar gewoon spelen. Ze hebben een heel systeem met doordraaien. De onderbouw speelt door de boomhut heen met allemaal wilde spellen'* (directeur basisschool). Hij ziet daarnaast een toename in spelen na schooltijd door zijn leerlingen: *'Na schooltijd zitten ouders die kinderen van school halen op de bankjes in de zon, ze blijven heel lang hangen. Eerst had je niet die mogelijkheid, er stond één bankje en twee wipkippen. En het had helemaal geen uitstraling'* (directeur basisschool). Hierbij moet weer worden opgemerkt dat het gebruik van het veld waarschijnlijk sterk verschilt per dag; op één van de twee observatiedagen registreerden de onderzoekers juist nauwelijks kinderen of ouders na schooltijd. Tot slot maakt de oudere jeugd in Appeltern ook gebruik van het Yalp Toro-veld. Volgens de leden van het dorpsplatform wordt er door de eerste twee klassen van het voortgezet onderwijs op gespeeld, meestal tot een uur of negen 's avonds: *'Als ik weg ga rond een uur of 6 zit er meestal wat oudere jeugd. Zij voetballen niet alleen, maar zitten ook op de rand te kletsen, zeker als het mooi weer is'* (directeur basisschool).

Inwoners weten het Appelveld te vinden

De jeu-de-boulesbaan is voornamelijk aangelegd voor de oudere inwoners van Appeltern. Een vast groepje inwoners speelt elke dinsdagochtend jeu de boules bij het dorpshuis. De projectgroep weet niet of zij dat nu op het Appelveld (gaan) doen, maar verwacht van wel: *'Ik heb al van verschillende mensen gehoord dat het wel gebruikt wordt'* (lid werkgroep jeugd).

Daarnaast zien de initiatiefnemers al een aantal andere sportactiviteiten in de eerste maanden dat het Appelveld open is. Dit gebeurt op eigen initiatief van inwoners en van leden van verenigingen. Zo worden op het Appelveld bootcamplessen gegeven: *'Dat zijn reguliere sportactiviteiten die normaal in de gymzaal zijn, en dat doen ze dan op het veldje'* (lid werkgroep jeugd). En er wordt regelmatig door zaalvoetballers op het Yalp Toro-veld gespeeld: *'Ze hebben gewoon een groepsapp en dan komen ze hier voetballen. Dat is een initiatief vanuit het dorp'* (lid werkgroep jeugd). Het voetballen is volgens de jongeren nu fijner en veiliger dan eerst, toen er alleen een grasveld lag: *'Ook qua verzekeringswerk. We schoten eerst weleens een deuk in een auto'* (jongere uit Appeltern, 22 jaar).

Onderzoeksvraag 2: Hoeveel en door wie wordt het project gebruikt?

- Het Appelveld wordt veel door leerlingen van de dorpschool in Appeltern gebruikt. De onderbouw speelt voornamelijk in de boomhut, de bovenbouw speelt op het interactieve veld. Hier is het tijdens pauzes zo druk, dat ze een doordraaisysteem hebben ontwikkeld.
- Na schooltijd wordt het veld door leerlingen gebruikt die nog even blijven hangen. Ouders die hun kind komen ophalen van school, blijven hierdoor ook wat vaker, en gebruiken dan de bankjes op het veld.
- Er is de hele week vrij gebruik van het Appelveld. Dit lijkt vooral in de middagen, de vroege avonden en de weekenden te zijn, en met mooi weer. Hierbij wordt het Yalp Toro-veld het vaakst gebruikt.
- Het Yalp Toro veld wordt gebruikt voor sport- en spelactiviteiten die de basisschool wil organiseren, in samenwerking met o.a. Actief Maas en Waal.
- Het Appelveld wordt gebruikt voor sportactiviteiten, op eigen initiatief van verenigingen of groepjes inwoners: zaalvoetbal, bootcamp, jeu de boules.

6.4 Maatschappelijke waarde

Leefbaarheid

De leefbaarheid in Appeltern is het uitgangspunt voor het werk van het dorpsplatform, dus ook voor dit project. Appeltern kampt met uitdagingen op dit gebied, door vergrijzing, krimp en het verdwijnen van faciliteiten voor jong en oud. Bovendien had het dorp geen centrale ontmoetingsplaats, omdat het dorpshuis overdag dicht is en relatief afgelegen ligt. Uit de resultaten blijkt dat de aanleg van het Appelveld veel potentie heeft om de leefbaarheid in Appeltern te verbeteren: *‘Dat we een nieuw dorpshart hebben, echt een kern van Appeltern. Vroeger had je een voetbalveld en een speeltuin, voor een dorpskern was dat geen gezicht’* (lid werkgroep jeugd).

De combinatie van het Appelveld met de basisschool is belangrijk. De school heeft voordeel van de aanwezige faciliteiten: *‘Het maakt de school aantrekkelijker. We zitten in een krimpgebied en scholen sluiten. Hier hebben we faciliteiten, geen enkel ander dorp heeft dat. De aansluiting van ouders uit andere dorpen kan lastig zijn, maar nu kunnen ze blijven hangen en kletsen. Dat is meer dan eerst.* (directeur basisschool). De school wil zich nadrukkelijk op de omgeving richten, dat is de enige manier om te kunnen blijven bestaan. Met de aangelegde faciliteiten als het Appelveld en de WOS en de pas geopende buitenschoolse opvang, is het makkelijker om een regiofunctie te vervullen.

De projectgroep benoemt dat de ‘promotie’ van het dorp Appeltern van belang is, en dat dit niet altijd voldoende gebeurt: *‘Het is nu aan ons om het maximale eruit te halen, ook in, noem het maar profilering richting de omliggende dorpen “Appeltern is the place to be”. Daar zit ruimte, in spullen niet meer. Dat is de marketingkant’* (directeur basisschool). Die behoefte komt voort uit de heersende opvatting in het dorp dat de ‘Maaskant’ van de gemeente achterloopt ten opzichte van de ‘Waalkant’: *‘Ik denk dat dat ook een beetje een houding is: wij zijn maar de Maaskant. Dit project hier is wel zeer ambitieus, daarmee word je als Appeltern ook wel gezien en genoemd in de gemeenteraad’* (lid werkgroep jeugd). Dit project biedt dus handvatten om Appeltern goed te profileren.

Voor de oudere jeugd biedt het Appelveld een nieuwe ontmoetingsplek, en vooral een plek om te voetballen, iets dat ze jaren hebben gemist: *‘Verder hebben we niks voor de jeugd. Voor ons was dat vroeger hier, het fietsenhok was een ontmoetingsplek voor ons. Die is weggehaald, want het was geen gezicht. Is nu wel echt een ontmoetingsplek’* (lid werkgroep jeugd). Voor de ouderen in het dorp is met name de combinatie met de WOS waardevol: *‘Die zaten op een achteraf plekje te jeu de boulen bij het dorpshuis, maar overdag is de hele boel daar verder dicht. Daarom hebben we het hier gecombineerd, dan kunnen ze jeu de boulen en daarna een kopje koffie drinken’* (lid werkgroep jeugd).

Sport- en beweeggedrag

Het belangrijkste doel van het Appelveld was om meer sport- en beweegmogelijkheden voor de jeugd in Appeltern te ontwikkelen, omdat zij zelf aangaven daar een gebrek aan te ervaren, en er in de omgeving steeds minder sportverenigingen zijn. In deze zin heeft het Appelveld bijgedragen aan buiten spelen voor kinderen en jongeren uit Appeltern. De leerlingen van de basisschool speelden eerst ook al buiten, maar doen dat nu actiever door de mogelijkheden van het Yalp Toro-veld en de uitdagende boomhut. De oudere jongeren voetbalden eerst minder, omdat het grasveld niet geschikt was als voetbalveld. Daarnaast worden op eigen initiatief door inwoners van Appeltern sportactiviteiten op het veld gedaan. Dit leidt niet tot toename van sporten, want de activiteiten werden eerder elders gedaan, maar biedt de deelnemers wel een leuke omgeving om in te sporten.

Samenwerking

De samenwerking die tussen de basisschool en het dorpsplatform is ontstaan tijdens het project heeft volgens betrokkenen gezorgd voor het succesvol realiseren van het veld. Tegelijkertijd is de samenwerking

ook een opbrengst van het project; de twee organisaties werkten eerder nauwelijks samen, en ze zijn nu van plan in de toekomst vaker samen te werken, onder andere bij het organiseren van (sport- en spel)activiteiten, en rondom de WOS: *‘Er zijn ideeën om een wisselpunt voor boeken te maken, en dan kan de school weer samenwerken met de themagroep voorzieningen van het dorpsplatform’* (directeur basisschool). De directeur van de basisschool ziet het voortzetten van deze samenwerking als mooie kans, maar ook als aandachtspunt: *‘Daar moeten we wel alert op zijn. Niet los van elkaar allerlei dingen organiseren. Want wij hebben bijvoorbeeld als school weer contacten die het dorpsplatform niet heeft. Het veldje is een mooi schoolvoorbeeld daarvan’* (directeur basisschool).

Een andere opbrengst is dat de samenwerking bij de basisschool heeft geleid tot het besef dat dit soort samenwerkingen waardevol zijn en dat op deze manier veel gerealiseerd kan worden: *‘Alleen als Appeltern ga je het niet redden. Met instanties samenwerken is nodig, dan hoef je het niet allemaal zelf te doen. Daar zit nog ruimte.’* (directeur basisschool). De school neemt zich dan ook voor in de komende periode ook met andere organisaties samenwerkingen aan te gaan: *‘Ook natuur en cultuur en met Actief Maas en Waal. Het doel is uiteindelijk om hier ook een kinderopvang bij te krijgen. Er is aankomende woningbouw, dus Maas en Waal is wel in beweging’* (directeur basisschool).

De noodzaak om alert te blijven blijkt ook uit dit voorbeeld: zorg- en welzijnsinstelling De Doederij, een organisatie in Appeltern die ondersteuning biedt aan mensen met een beperking, was als samenwerkingspartner in de projectaanvraag opgenomen. De Doederij geeft aan dat die samenwerking nog niet tot stand is gekomen. Het dorpsplatform ziet vooral mogelijkheden in combinatie met het WOS, maar merkt ook op dat dit niet vanzelf gebeurt: *‘Het Yalp-veld is niet echt geschikt daarvoor, de jeu-de-boulesbaan wel. En als de WOS open is, is het echt een uitje, dan gaan ze wat drinken en jeu de boulen. Maar dat heeft echt alertheid van ons nodig. Als we gaan wachten, dan gebeurt het niet’* (lid werkgroep jeugd).

Daarnaast is gedurende het project ook de binding tussen het dorpsplatform en de school enerzijds en de gemeente anderzijds steviger geworden. Zoals beschreven was het in een vroeg stadium moeilijk draagvlak te vinden bij de gemeente, maar lukte dit later beter, en heeft de gemeente nuttige ondersteuning geboden, bijvoorbeeld met de subsidioloog. De gemeente is nu trots op het project, en beseft ook steeds meer dat het project gebruikt kan worden als succesvol voorbeeld, ook richting andere dorpen en gemeenten: *‘Met de opening was de hele gemeenteraad erbij. Die binding is belangrijk. Je krijgt vaste lijnen, dat had wat tijd nodig’* (lid werkgroep jeugd).

Onderzoeksvraag 3: Wat is de maatschappelijke waarde van het project?

- Het Appelveld is met name belangrijk voor de leefbaarheid in Appeltern. De projectgroep ziet in het veld, in combinatie met de basisschool en de WOS een nieuw dorpscentrum.
- Het Appelveld maakt de basisschool aantrekkelijker voor gezinnen uit de omgeving. Dit is van belang, zodat de school een regiofunctie kan vervullen in een krimpgebied.
- Het Appelveld biedt een voorbeeld van een ambitieus project dat vanuit het initiatief van de inwoners is gerealiseerd, en dat kan worden ingezet ter promotie van Appeltern als dorp.
- Het Appelveld biedt speel- en sportvoorzieningen voor kinderen en jongeren die eerst niet aanwezig waren in het dorp.
- Het project heeft geleid tot samenwerking tussen school en dorpsplatform, tot de ambitie bij de school om met meerdere organisaties samen te gaan werken en tot een versterkte binding tussen dorpsplatform, school en gemeente West Maas en Waal.

6.5 Succesfactoren en aandachtspunten

Op basis van de verzamelde data over 't Appelveldje zijn succesfactoren en aandachtspunten te benoemen. Het gaat hier om mechanismen die juist wel of niet bijdragen aan het maximaliseren van de maatschappelijke waarde van het project.

Proces

- Het traject van de subsidieaanvraag was stroperig voor de werkgroep. Het plan was meerdere malen niet goed, waardoor ze enthousiasme dreigden kwijt te raken. Ze beschreven het zelf als: *'Het heeft bloed, zweet en tranen gekost'*. Het project is geheel vanuit initiatief van inwoners gerealiseerd, die veel vrije tijd in de aanvraag hebben gestopt. Ze hebben op het punt gestaan om te stoppen, maar zijn zich blijven inzetten.
- De hulp van een subsioloog is van grote waarde geweest voor een succesvolle aanvraag: *'Want het is veel bureaucratie. En voor een leek is het anders bijna niet te doen. Wij zijn ook maar vrijwilligers'* (lid werkgroep jeugd).
- Na de succesvolle samenwerking, realisatie van het veld en grote opening, ligt het gevaar op de loer dat de projectgroep nu wat passief wordt: *'Ik denk wel dat we nu moeten oppassen dat we niet denken van het is klaar. We moeten alert blijven en dingen gaan organiseren'* (directeur basisschool). Voor de basisschool betekent dit vooral het uitwerken van de vele ideeën die ze hebben om het veld optimaal te benutten, zoals samenwerking met Actief Maas en Waal en het organiseren van toernooitjes. Voor het dorpsplatform is het van belang nieuwe mensen te vinden die dit willen oppakken.
- De projectgroep merkt dat inwoners, organisaties en andere gemeenten positief reageren op de realisatie van het Appelveld. Onder meer omdat het project een burgerinitiatief is, zeer ambitieus qua begroting, en toch succesvol gerealiseerd is. Voldoende aandacht blijven geven aan het project om ook Appeltern te promoten is daarom een belangrijk aandachtspunt.

Inhoudelijk

- Het verhaal achter de subsidieaanvraag zat uiteindelijk sterk in elkaar, onder andere door de samenwerking tussen school en dorpsplatform, de verbinding tussen jong en oud en de aandacht voor duurzaamheid (natuurlijke materialen, zonneverlichting). De reden dat de houding van de gemeente omsloeg van terughoudend naar enthousiast, kwam volgens de projectgroep ook doordat het plan goed uitgewerkt was.
- De combinatie van drie functies op één locatie: het Appelveld, de basisschool en het welzijns-, ontmoetings- en servicepunt (WOS) is een grote succesfactor. Het heeft voordelen voor de aantrekkingskracht van de school, voor ouderen die naast jeu de boules ook koffie kunnen drinken en voor kinderen en jongeren die meer speelmogelijkheden en een ontmoetingsplaats hebben.

7. Slotbeschouwing en conclusie

Het doel van dit onderzoek was om meer inzicht te krijgen in de gesubsidieerde Gelderse projecten die zich richten op het sportief inrichten van de openbare ruimte, en in het bijzonder in de maatschappelijke waarde van de projecten. Het onderzoek is uitgevoerd in twee fases. In fase 1 is voor alle twaalf gesubsidieerde projecten een documentenanalyse uitgevoerd en zijn interviews afgenomen. Vervolgens is in fase 2 bij drie projecten diepgaander onderzoek uitgevoerd.

In onderstaande discussie worden algemene lessen getrokken op basis van de beantwoorde onderzoeksvragen. Daar waar nodig wordt ingegaan op specifieke contextuele factoren die van belang zijn. Het hoofdstuk eindigt met een korte conclusie en enkele aanbevelingen.

7.1 Wat is de maatschappelijke waarde van de projecten?

Hoe vaak en door wie worden de projecten gebruikt?

Uit de eerste onderzoeksfase bleek dat veel projecten voornamelijk jongens bereiken, ook wanneer de gekozen doelgroep niet uitsluitend uit jongens bestaat. De resultaten uit de tweede fase van dit onderzoek bevestigen dit beeld. Bij twee van de drie focusprojecten wordt de voorziening meer gebruikt door jongens, terwijl de doelgroep zowel uit jongens als meisjes bestaat. Extra aandacht voor meisjes, bijvoorbeeld door speciale activiteiten of het faciliteren van de materialen voor de sporten die zij leuk vinden, kan bijdragen aan het bereiken van deze groep.

Daarnaast valt bij twee van de drie focusprojecten op dat vooral de jongere kinderen binnen de gestelde doelgroep actief zijn. Dat is ook het geval bij het Appelveldje, maar dat komt deels doordat de observaties tijdens de pauze van de aangrenzende basisschool plaatsvonden. De drie onderzochte projecten bieden juist ook mogelijkheden voor de oudere leeftijdsgroepen (binnen de doelgroep), maar die worden in mindere mate bereikt. Het lijkt erop dat oudere jongeren andere behoeften hebben (Barneveld). Wanneer oudere leeftijdsgroepen wel aanwezig zijn, is dat vaker inactief. Ze komen meer om elkaar te ontmoeten (Ede en Appeltern) in plaats van om actief bezig te zijn.

Hiermee worden demografische groepen bereikt die gemiddeld actiever zijn. Epidemiologische literatuur laat consistent zien dat jongens actiever zijn dan meisjes, en dat de lichamelijke activiteit afneemt naarmate de leeftijd toeneemt. Het is daarmee de vraag in hoeverre deze projecten direct bijdragen aan het terugdringen van lichamelijke inactiviteit bij de groepen die dat het meeste nodig hebben. Om daar definitieve uitspraken over te doen, zijn andere, grootschalige populatiebrede studies nodig. Bij de projecten die in deze studie centraal stonden, lag de focus minder op het bereiken van lichamelijke minder actieve groepen, maar meer op het idee van sport als middel voor ontmoeting en plezier.

Bij playground Essenburg en de multicourts in Barneveld viel op dat ze beiden goed gebruikt worden, maar dat het grotendeels om een vaste groep kinderen gaat. De multicourts in Barneveld wordt door twee derde van de ondervraagde leerlingen nooit gebruikt; slechts 7 procent van de ondervraagden doet dit minimaal één keer per week. Daarbij moet wel worden aangetekend dat iedere jongere die nu actief gebruikmaakt van het schoolplein winst is; eerder werd helemaal niet gesport op het schoolplein.

Een andere opvallende bevinding is dat het gebruik zonder georganiseerd aanbod vluchtiger is. Vaak wordt er gedurende korte tijd gebruikgemaakt van de faciliteiten. Als er activiteiten worden georganiseerd, zoals op playground Essenburg, is de gebruiksduur langer. Tevens kunnen activiteiten bijdragen aan het aantrekken van deelnemers buiten de activiteiten, zoals bij de playground waar de speciale meisjesactiviteiten hebben geleid tot meer vrij gebruik door meisjes.

Welke maatschappelijke waarde hebben de projecten, met name op het gebied van leefbaarheid en (lokale) samenwerking?

De beoogde maatschappelijke waarde van de gesubsidieerde projecten is divers. Uit de eerste onderzoeksfase kwam naar voren dat het belangrijk is om aan te sluiten bij de doelgroep en de doelgroep te betrekken om de maatschappelijke waarde te gelde te maken. Daarnaast zou een project toegankelijk moeten zijn voor een breed publiek, omdat anders de maatschappelijke impact voor de directe omgeving wordt verkleind. Deze bevindingen worden onderstreept in onderzoeksfase 2.

De playground in Ede ligt in een buurt waar voorheen overlast werd ervaren. In dit project is al tijdens de ontwikkelfase een intensieve samenwerking met buurtbewoners opgezet. Belangrijk was dat zij serieus werden genomen en verantwoordelijkheid kregen. De Krajicek Foundation werkt met *scholarshippers*, jongeren uit de buurt, waardoor de wijk en de playground met elkaar verbonden worden. Dit resulteerde in een hoge mate van participatie en betrokkenheid van buurtbewoners, wat zich uit in het sleutelbeheer door de buurt en de organisatie van meerdere (sociale) activiteiten door en voor de buurt. Die betrokkenheid leidt ook tot weinig vandalisme op de playground. De opzet van de playground, met verlichting, een hek, minder begroeiing en een mooi sportveld, zorgen voor een hoger gevoel van veiligheid op de locatie dan voorheen. Tot slot heeft het programma van de Krajicek Foundation geleid tot meer samenwerking tussen sportservice Ede en de jongerenorganisatie. Een aandachtspunt is dat een groep moeilijk bereikbare jongeren, die niet uit zichzelf naar de playground komen, nog grotendeels buiten beeld zijn. Vanuit maatschappelijk oogpunt is dit een groep waar juist meer aandacht aan zou moeten worden besteed.

De multicourts bij het Johannes Fontanus College in Barneveld hebben een beperkte maatschappelijke waarde voor de buurt. Dat komt doordat de multicourts alleen geopend zijn tijdens schooluren, en dan alleen voor de ruim 2000 leerlingen van de school. In het voortraject zijn pogingen gedaan om het schoolplein open te stellen voor de buurt, maar daar is om veiligheidsredenen van afgezien. Samenwerkingen om ook buitenschools aanbod te hebben op de multicourts zijn tot dusver niet uitgewerkt. Tegelijkertijd hebben de multicourts wel degelijk een maatschappelijke waarde voor de school. Het schoolplein wordt beter gewaardeerd en actiever gebruikt dan het oude schoolplein. Dat geldt vooral voor jongens en jongere leerlingen. Verder merkt een docent dat de multicourts leerlingen uit een internationale klas hielpen integreren binnen school. Het uitwerken van de ideeën voor samenwerking met BeActive en de basketbalvereniging zouden de maatschappelijke waarde van de multicourts kunnen vergroten.

Het Appelveldje voegt veel toe aan de gemeenschap in Appeltern. Die toegevoegde waarde begon al bij het opzetten van het project, waarbij veel nieuwe samenwerkingen tussen partijen zijn ontstaan, zoals de school, het dorpsplatform en de gemeente. Het Appelveld is uiteindelijk veranderd van een grasveldje tot een plaats waar jong en oud kan samenkomen; het is onderdeel van een nieuw dorpscentrum. De combinatie met de WOS en de school is daarbij cruciaal. De basisschooldirecteur ziet dat ouders langer blijven zitten na het ophalen van kinderen en een bootcampgroep gebruikt het veld om buiten te sporten. Het nieuw aangelegde veld maakt de basisschool ook aantrekkelijker en draagt bij aan het behouden van de basisschool in Appeltern, wat één van de uitdagingen in het krimpgebied is. Het blijven benutten van de gecreëerde samenwerking en het stimuleren van activiteiten, bijvoorbeeld het betrekken van ouderen, is van belang om de maatschappelijke waarde van het Appelveld echt te benutten.

De onderzochte projecten zijn op korte termijn veelbelovend; zowel wat betreft het gebruik van de projecten als de maatschappelijke impact. Het is nog onduidelijk of dit op langere termijn beklijft. Een aantal scenario's kan de bevindingen op langere termijn positief of negatief beïnvloeden. Ten eerste kan er sprake zijn van een *novelty effect*; dat zou inhouden dat het gebruik van de projecten nu vooral hoog is, omdat ze nieuw zijn. In dat geval kan het gebruik inzakken als de nieuwigheid er vanaf is. Ten tweede

kunnen sociale processen zorgen voor een overname van de ruimte door één bepaalde doelgroep, waardoor andere groepen geen gebruik meer van de plek maken. Tot slot kunnen de projecten het begin van grotere sociale processen zijn die het fijner maken om buiten te zijn, waardoor het nog aantrekkelijker is om naar het project te komen. Daardoor kan het gebruik en de impact nog verder omhoog gaan. Om hier inzicht in te krijgen is het aan te bevelen om deze projecten over twee jaar nog eens te bezoeken om na te gaan hoe het gebruik op de middellange termijn is, en welke sociale processen daar onderliggend aan zijn.

7.2 Hoe zijn de organisatie, beheer en activiteiten op elkaar afgestemd?

In de eerste fase van dit onderzoek werd geconcludeerd dat het voor de bevordering van het bereik van een project belangrijk is om naast de fysieke aanpassing (*hardware*) ook een breed activiteitenaanbod (*software*) te hebben. In de tweede onderzoeksfase blijkt inderdaad dat de afstemming tussen hardware, software en orgware voor het gebruik van de projecten en de maatschappelijke waarde een belangrijke factor is. Toch heeft bij twee van de drie focusprojecten de nadruk sterk gelegen de fysieke aanpassing.

Voor zowel het Appelveldje als de multicourts in Barneveld is het een uitdaging om activiteitenaanbod georganiseerd te krijgen. De multicourts worden nu zelfstandig door leerlingen gebruikt. Wel zijn opties verkend om de multicourts ook door andere organisaties te laten gebruiken. De organiserende partijen werken nog niet voldoende samen, waardoor ook activiteiten niet tot stand komen. De hardware bij de multicourts is wel goed op orde, en zorgt voor voldoende los gebruik door leerlingen. Bij het Appelveldje heeft de projectgroep zich vooral gericht op realiseren van het veld. Dit was een lang proces, en bouwtechnisch uitdagend. Het veld (de hardware) is bijzonder mooi geworden. De partijen die de potentie hebben de organisatie en programmering op het Appelveld te kunnen dragen zijn aanwezig, zien de mogelijkheden, en zijn zich bewust van het belang van activiteiten. Toch is het nog een uitdaging dit ook te realiseren. Bij de playground in Ede wordt een intensief activiteitenaanbod georganiseerd. Bij deze playground werd duidelijk dat georganiseerd aanbod andere groepen tot bewegen kan aanzetten dan wanneer er geen aanbod is, namelijk de meisjes in de wijk. Als gevolg van aanbod van beweegactiviteiten voor meisjes gingen ze bovendien niet alleen tijdens het aanbod, maar ook daarbuiten op de playground sporten. De organisatie is bij de playground goed op orde, en leidt tot activiteiten die maatschappelijke waarde hebben. De hardware bij de playground is hierbij ondersteunend, al is er wel een aantal verbeterpunten (bankjes, gladde ondergrond) die weer negatief uitwerken op het gebruik.

Het betrekken van buurtbewoners en organisaties uit de wijk verhoogt de participatie en betrokkenheid in de buurt (maatschappelijke waarde), maar kan ook een belangrijke rol spelen in het optimaliseren van de orgware en software. Bij de ontwikkeling van de playground in Ede en het Appelveldje in Appeltern zijn buurtbewoners en organisaties die in de wijk actief zijn betrokken geweest. Zij nemen ook een rol in het onderhoud, de toegankelijkheid en het gebruik van de voorziening. In Ede ligt het sleutelbeheer van de playground bij buurtbewoners en jongeren uit de wijk organiseren activiteiten, en houden tegelijkertijd een oogje in het zeil wat betreft rust en veiligheid. Ook in Appeltern blijft de projectgroep betrokken bij het onderhoud van het Appelveldje en het toekomstig activiteitenaanbod. Zo controleert de basisschool wekelijks of de speeltoestellen nog veilig zijn en wordt binnen de projectgroep gekeken naar activiteitenaanbod. Bij beide projecten is de gemeente verantwoordelijk voor het uitvoeren van onderhoud. De multicourts bij het JFC in Barneveld liggen op het schoolterrein en de volledige organisatie van activiteiten en het onderhoud van de multicourts is belegd bij het college.

Het is belangrijk dat de juiste afstemming van hardware, software en orgware wordt gevonden. Bij het vinden van deze afstemming is de lokale context van groot belang. Een fysieke aanpassing maakt het mogelijk om iets te doen, bijvoorbeeld voetballen of unihockey. Soms is alleen een aanpassing in een fysieke omgeving al voldoende om het beweeggedrag of sociale ontmoetingen te faciliteren, zoals het geval is in Appeltern. Daarbij was de locatie wel essentieel: dichtbij een wijkcentrum met een belangrijke

sociale functie in het dorp. De aanleg van het Appelveldje heeft die functie verder versterkt. In andere gevallen is goed aanbod nodig, vooral om de doelgroepen te bereiken die normaliter niet op de locatie afkomen. De playground in Ede is daarmee succesvol in het bereiken van meisjes. De multicourts in Barneveld bieden uit zichzelf voldoende mogelijkheden voor vrij gebruik. Meisjes klaagden echter dat de materialen voor de sporten die zij willen doen kapot waren, waardoor toch de combinatie met organisatie niet optimaal is. In veel gevallen voetballen jongens, ongeacht het georganiseerde aanbod, al relatief veel. Hiermee wordt het belang onderstreept dat voor het bereiken van de doelgroepen die vanuit maatschappelijk oogpunt bereikt zouden moeten worden, het nodig is om in te zetten op programmatisch aanbod.

7.3 Wat zijn succesfactoren en verbeterpunten?

Met betrekking tot het proces kwam uit de eerste fase van het onderzoek naar voren dat het belangrijk is om de doelgroep te betrekken bij het project, dat er geleerd kan worden van andere projecten en dat de lokale samenwerking sterk moet zijn. Het project moet iets van de samenleving worden. Daarbij is het belangrijk dat de projectgroep goed communiceert met buurtbewoners om draagvlak te krijgen en te houden. Onderzoeksfase 2 bevestigt het belang van een 'brede samenwerking', waaronder het beleggen van eigenaarschap bij buurtbewoners en het creëren van draagvlak bij de juiste personen. Dit kan door actief op zoek te gaan naar samenwerkingspartners, zoals de Krajicek Foundation (Ede) en de basisschool (Appeltern). Als deze samenwerking tot stand komt, kan geprofiteerd worden van elkaars expertise en netwerk en kan een project 'van de buurt' worden. Tegelijkertijd bestaat het gevaar dat een projectgroep, die zich lange tijd heeft gericht op het realiseren van een fysieke aanpassing, na de realisatie passiever wordt, waardoor activiteitenaanbod niet of moeilijker tot stand komt.

Inhoudelijk gezien moet de juiste afstemming tussen hardware, orgware en software worden gevonden. Hierbij is de lokale context van groot belang. De juiste locatie of combinatie met andere voorzieningen in de buurt kan ervoor zorgen dat de hardware uit zichzelf al voor veel gebruik zorgt (combinatie met WOS en school, of combinatie met gymzaal en speeltuin). Een goede organisatie kan echter zorgen voor verbetering van lokale samenwerkingen (Appeltern) of het verbeteren van het jongerenwerk in een wijk die uitdagingen kent (Ede). Een goed activiteitenaanbod kan sport- en beweeggedrag verhogen, moeilijk bereikbare doelgroepen aanspreken en dienen als ontmoetingsplek en moment voor sociaal contact.

7.4 Kaders van de subsidieregeling

De projecten ontvingen ondersteuning via een subsidieregeling van de provincie Gelderland. Deze subsidieregeling had een aantal voorwaarden. Hoewel toetsing van de projecten naar deze kaders buiten de scope van dit onderzoek viel, is wel een aantal aanbevelingen te doen voor eventuele volgende subsidierondes.

In de subsidievoorwaarden is opgenomen dat de voorziening in de bebouwde kom of grenzend aan de bebouwde kom moet zijn. Dit is bij alle projecten het geval. Daarnaast moet de locatie openbaar toegankelijk zijn, waarbij wordt opgemerkt dat hiervan kan worden afgeweken in het openbaar belang. De scholen die multicourts hebben aangelegd, zoals het JFC Barneveld, hebben van die mogelijkheid gebruikgemaakt. Zij vonden het, in verband met te organiseren toezicht en de veiligheid, niet wenselijk om de hekken van het schoolterrein open te stellen. Daarom is besloten om de multicourts alleen toegankelijk te maken voor leerlingen van de school en voor specifieke groepen die gebruikmaken van georganiseerd aanbod, zoals de basketbalvereniging in de toekomst van plan is. Door het afsluiten van de schoolterreinen dragen deze projecten nauwelijks bij aan een sportvriendelijke buurtomgeving en de leefbaarheid in de buurt. Wel kunnen deze projecten bijdragen aan het beweeggedrag en plezier van

leerlingen op school. In toekomstige subsidieregelingen is het te overwegen om een duidelijke definitie van “openbaar toegankelijk” te hanteren.

Een andere voorwaarde voor de subsidie was dat het beheer en gebruik van de voorziening voor minstens drie jaar geborgd moet zijn. Wat betreft beheer is dit voor de meeste projecten het geval; bij vrijwel alle projecten is dit belegd bij de gemeente of, in het geval van multicourts, bij de scholen. Wat betreft gebruik verschilt de mate waarin dit is geborgd. Bij de playground zorgt de Krajicek Foundation voor continuering van het aanbod. Bij de multicourts gebruiken de leerlingen de velden uit zichzelf, maar vanwege het gebrek aan georganiseerd aanbod is dit niet geborgd. In Appeltern geldt dat het veld goed wordt gebruikt, maar het vormgeven van structureel aanbod in de komende periode is cruciaal voor de mate waarin het gebruik wordt geborgd. Door de verbinding met school en ontmoetingspunt wordt goede borging wel verwacht. Het afstemmen van de voorziening op de behoeften in de omgeving was ook een subsidievoorwaarde. Dit is bij de playground en het Appelveld grondig gedaan, waar in beide gevallen omwonenden en de doelgroep intensief bij het proces zijn betrokken. Bij het JFC Barneveld is de doelgroep wel geïnformeerd, maar in mindere mate actief betrokken. Daarnaast moest bij de subsidieaanvraag minstens één maatschappelijke partner betrokken zijn (naast de initiatiefnemer). De drie focusprojecten hebben hier alle drie aan voldaan, maar de mate van betrokkenheid van maatschappelijke partners is bij de multicourts beperkt.

De provincie had een voorkeur voor projecten met aandacht voor mensen met een beperking. Een aantal projecten heeft in het ontwerp van de voorziening rekening gehouden met de toegankelijkheid voor mensen met een beperking (bijvoorbeeld JFC Barneveld), maar geen enkele van de projecten (zowel de focusprojecten als de overige projecten) heeft specifiek aanbod of activiteiten voor mensen met een beperking. Het is voor volgende subsidieregelingen te overwegen om hier extra aandacht voor te hebben, of om de regeling zo in te richten dat inclusief gebruik wordt gestimuleerd. Ditzelfde geldt voor specifieke aandacht in de subsidieregeling voor andere moeilijke bereikbare doelgroepen.

Tot slot was het opvallend dat meerdere projecten de subsidieaanvraag en het proces daaromheen als stroperig of lastig hebben ervaren; met name de lange doorlooptijden, de aanvullende vragen, de vele documenten en in sommige gevallen de houding van de provincie. In Appeltern werd bijvoorbeeld samengewerkt met een subsidioloog van de gemeente, omdat het aanvragen van subsidies niet iets was waar vrijwilligers doorgaans mee te maken hebben. Het is aan te bevelen om bij volgende subsidierondes te leren van ervaringen van indieners bij deze ronde. Dat is vooral relevant om meer projecten die vanuit buurtinitiatieven zijn gestart te ondersteunen.

7.5 Conclusie

Concluderend kan gesteld worden dat de onderzochte projecten goed gebruikt worden. Wel worden de projecten door een beperkt aantal gebruikers gebruikt, waarvan een groot deel anders ook actief zou zijn geweest. De maatschappelijke waarde van deze projecten lijkt zich vooral te uiten in nieuwe ontmoetingen die bij de gerealiseerde projecten tot stand komen. De drie projecten hebben met elkaar gemeen dat het plekken zijn geworden waar nieuwe contacten kunnen ontstaan; tussen buurtbewoners of tussen leerlingen van internationale klassen en leerlingen van reguliere klassen.

Om de maatschappelijke waarde te optimaliseren, lijkt het van belang te zijn dat er voldoende betrokkenheid vanuit de omgeving is, dat het project zo breed mogelijk toegankelijk is en dat er voldoende organisatie en activiteiten zijn. Het veilig openstellen van een schoolplein, het aangaan van samenwerkingen en het opzetten van programmering kost tijd. Het is, vanuit maatschappelijk oogpunt, daarom voor toekomstige projecten van belang om hier van tevoren een plan voor te schrijven. Daarbij is het aan te bevelen dat in een dergelijk plan aandacht is voor het bereiken en betrekken van moeilijk bereikbare doelgroepen, om te voorkomen dat die potentie niet wordt benut.

Referenties

Bouckaert, G. & Auwers, T. (1999). *Prestaties meten in de overheid*. Brugge: Die Keure.

Eck, M. van, Reitsma, M. & Prins, R. (2019). *Evaluatie sportieve openbare ruimte in Gelderland. 1^e fase: beschrijvende studie van twaalf projecten*. Utrecht: Mulier Instituut.

Hoekman, R. & Reitsma, M. (2018) *Sport in collegeprogramma's 2018-2022: Samen, duurzaam en gezond*. Utrecht: Mulier Instituut.

NISB (2012). *Model beweegvriendelijke omgeving (bvo)*. Ede: Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen.

Poel, H. van der, Hoeijmakers, R., Pulles, I. & Tiessen-Raaphorst, A. (2018) *Rapportage sport 2018*. Den Haag/Utrecht: Sociaal Cultureel Planbureau (SCP)/Mulier Instituut.

Ruijgt, D. (2018). *Handreiking sport, bewegen en de omgevingswet*. Den Haag: Vereniging Sport en Gemeenten (VSG).

Bijlage 1: schematische weergave van de onderzoeksopzet

Doelstellingen van het onderzoek			
<ol style="list-style-type: none"> 1. Inzicht geven in de maatschappelijke opbrengsten van de twaalf Gelderse projecten die binnen het subsidieprogramma zijn ondersteund. 2. Analyseren hoe die maatschappelijke opbrengsten kunnen worden gemaximaliseerd. 			
Onderzoeksvragen			
1. Hoe zijn organisatie, beheer en activiteiten bij de projecten op elkaar afgestemd? (Activiteiten)	2. Hoe vaak en door wie worden de projecten gebruikt? (Prestaties)	3. Welke maatschappelijke waarde hebben de projecten, met name op het gebied van leefbaarheid, sport- en bewegedrag en (lokale) samenwerking? (Effecten)	4. Wat zijn de werkzame mechanismen van de projecten (waar kunnen toekomstige projecten van leren: succesfactoren en aandachtspunten)?
Onderzoeksfase 1		Onderzoeksfase 2	
<ul style="list-style-type: none"> • Documentanalyse • Benaderen projecten • Opstellen feitelijke factsheet per project • Afnemen telefonische interviews met initiatiefnemers • Opstellen tussentijdse rapportage 		<ul style="list-style-type: none"> • Selecteren van drie focusprojecten • Verdere documentanalyse • Ontwerpen onderzoeksopzet per focusproject • Uitvoeren onderzoeksactiviteiten op locatie • Registratie van gebruik • Observatie van gebruik en omgeving • Korte interviews met gebruikers • Groepsinterviews met betrokken partijen in de organisatie • Overige activiteiten afhankelijk van project (enquête, interviews met buurtbewoners) 	
Bundeling van factsheets per project in tussentijdse rapportage			
Opstellen van eindrapportage			

Bijlage 2: onderzoeksrapportage fase 1: beschrijvende studie van twaalf projecten

Evaluatie sportieve openbare ruimte in Gelderland

Fase 1: beschrijvende studie van twaalf projecten

Martijn van Eck
Marieke Reitsma
Rick Prins

mulier instituut

Inhoudsopgave

1. Inleiding

2. Beschrijving
projecten

3. Tot slot

1. Inleiding

Achtergrond

De provincie Gelderland heeft in haar uitvoeringsbeleid aandacht voor de sportieve inrichting van de buitenruimte. Met het subsidieprogramma 'sportieve openbare ruimte' ondersteunt de provincie aanpassingen in de openbare ruimte waarbij voorzieningen zijn afgestemd op de behoeften van de doelgroep. Hierbij is aandacht voor de versterkende werking tussen hardware, orgware en software. Nu subsidie aan de projecten is toegekend, acht de provincie het van belang om te evalueren of deze beleidsdoelen worden gehaald. Dit onderzoek heeft als doel om na te gaan wat de maatschappelijke waarde is van de aanpassingen die in de buitenruimte zijn of worden gedaan en hoe die maatschappelijke waarde gemaximaliseerd kan worden. De insteek van dit onderzoek is om niet alleen vast te stellen wat de maatschappelijke waarde is van de projecten, maar ook te leren wat werkzame elementen zijn. In het onderzoek wordt op de volgende vragen over de projecten ingegaan:

- Hoe is de organisatie, het beheer en de realisatie van een programma van activiteiten op elkaar afgestemd?
- Hoe vaak worden de projecten gebruikt en door wie?
- Welke maatschappelijke waarde heeft het project (op leefbaarheid, op verbindingen en op sport- en beweeggedrag)?
- Wat zijn de werkzame mechanismen van de projecten? Waar kunnen toekomstige projecten van leren?

Onderzoeksopzet

Het onderzoek bestaat uit twee fasen. In fase 1 wordt van alle twaalf gesubsidieerde projecten onderzocht hoe de projecten tot stand zijn gekomen, welke samenwerkingen zijn aangegaan en hoe beheer en aanbod zijn georganiseerd. In fase 2 wordt dieper ingegaan op drie zogenaamde focusprojecten, waarbij de focus ligt op het achterhalen van effecten op beweeggedrag en leefbaarheid. Deze rapportage doet verslag van onderzoeksfase 1.

Methode

De Gelderse Sport Federatie heeft op basis van ter beschikking gestelde documenten (o.a. projectplannen, subsidieaanvraag, samenwerkingsovereenkomsten) per project een factsheet opgesteld, met daarin feitelijke informatie over de initiatieven. Deze factsheets hebben als uitgangspunt gediend voor telefonische interviews die door onderzoekers van het Mulier Instituut met de initiatiefnemers van de projecten zijn afgenomen.

Bij de interviews is onderscheid gemaakt in de projecten die wel en niet zijn gerealiseerd. Bij projecten die nog niet zijn gerealiseerd, is bij de interviews gevraagd naar verbeterpunten en succesfactoren in het proces en samenwerkingen tot nu toe, en naar de verwachtingen wat betreft gebruik en impact op de omgeving. Bij projecten waar de aanpassing al gerealiseerd was, is gevraagd naar verbeterpunten en succesfactoren in het proces en de samenwerking, naar het gebruik en de organisatie op de locatie en naar impact op de gebruikers en de omgeving.

Leeswijzer

In deze rapportage worden eerst alle projecten beschreven (hoofdstuk 2) waarbij aandacht is voor: proces van het project, de ruimtelijke aanpassing, organisatie, activiteiten, gebruik en leefbaarheid. Vervolgens is aandacht voor overkoepelende succesfactoren, inzichten en geleerde lessen uit de projecten (hoofdstuk 3).

2. Beschrijving projecten

*“Het gebruik vond eerder plaats dan verwacht. Nog voor de opening werd er al veel gefietst”
– Kerncontactfunctionaris gemeente Lochem*

In het dorp Laren, gemeente Lochem, is op initiatief van een aantal vaders, en in samenwerking met Stichting Speelplezier Laren en de gemeente, een fietscrossbaan gerealiseerd. De baan is bedoeld voor gebruik door inwoners van Laren en omgeving.

Proces: inwonersinitiatief

In Laren werd door kinderen gefietscrosst op stukken ongebruikte bouwgrond. Een aantal vaders kwam met het plan om daar een permanent terrein voor te creëren. Twee vaders hebben samen met Stichting Speelplezier Laren het idee uitgewerkt en een subsidieaanvraag ingediend. De baan is tussen april en oktober 2018 aangelegd.

De stichting en de vaders hebben als werkgroep een aantal andere partijen om zich heen verzameld voor (financiële) ondersteuning, zoals de gemeente Lochem, de lokale dorpsraad en de vlakbij gelegen basisschool. De samenwerking is als goed ervaren, vanaf het begin was er instemming van alle partijen. Dit wordt door de gemeente als volgt verklaard: *‘Het is van onderop bedacht, en er was een goed argument, er werd al veel gefietscrosst door kinderen uit Laren.’* Maar de gemeente ziet ook nog een andere verklaring voor het succesvolle proces: *‘Het heeft ook te maken met het karakter van het dorp.’* Laren staat binnen de gemeente bekend om de saamhorigheid, het ondernemende karakter en het doorzettingsvermogen om burgerinitiatieven uit te voeren. Bijzonder was ook dat de werkgroep in korte tijd veel vrijwilligers heeft verzameld, en dat die ook hebben geholpen bij de werkzaamheden. Via Facebook werden oproepen gedaan om mee te helpen, en op meerdere dagen hebben 15 inwoners uit Laren hard gewerkt om het terrein gereed te maken. Ook typerend: *‘De supermarktmanager en de bakker leverden gratis de lunches op die dagen dat vrijwilligers aan het werk waren.’*

De gemeente is vooral in het beginstadium betrokken geweest en heeft meegedacht over het terrein, bestemming,

vergunningen en beheer. De financieringsvraag was een uitdaging. Er moesten steeds kleine stapjes worden genomen om door te kunnen gaan: *‘Het ging om bijna 60.000 euro, een groot bedrag voor een inwonersinitiatief.’* Uiteindelijk hebben de gemeente, de dorpsraad en verschillende fondsen een bijdrage geleverd, maar de provinciale subsidie was doorslaggevend om werkelijk aan de slag te kunnen gaan.

Ruimtelijke aanpassing: de fietscrossbaan

De baan is aangelegd op gemeentelijk terrein aan de rand van het dorp Laren, waar eerst een trapveldje lag. Het veld werd snel nat en werd weinig gebruikt. Op het terrein is naast de fietscrossbaan ook een speeltuintje. Het doel van de werkgroep is de baan en de speeltuin als één terrein te zien, het als een geheel samen goed te onderhouden, en vernieling of rotzooi te voorkomen.

Het terrein ligt beschut en er loopt een openbaar fiets- en wandelpad doorheen. Het pad langs de baan wordt opnieuw verhard, zodat het voor oudere mensen makkelijker wordt om te komen wandelen en kijken. Aan één kant is bebouwing, aan de andere kant een groene singel. Aan de overkant daarvan ligt een basisschool. Het is goed bereikbaar, maar niet erg zichtbaar, je moet weten dat het er is: *‘Als toerist in Laren zal je het (de baan) niet vinden.’* De fietscrossers in Laren kennen het en communiceren onderling, ook met crossers uit de omgeving. De baan is openbaar toegankelijk. De werkgroep heeft de bewuste keuze gemaakt om de baan niet te verlichten. *‘De bewoners zijn positief en de werkgroep wil dat graag zo houden. Dus geen licht en geluid.’* Het is de bedoeling dat er overdag wordt gecrosst, en niet ‘s avonds, ook vanwege de veiligheid. Dat verloopt tot nu toe goed, er zijn geen klachten gemeld. Aan één kant van het terrein is de ingang zo breed dat er auto’s naar binnen kunnen. Dat is niet gewenst, dus daar worden door de gemeente nog paaltjes geplaatst.

Tijdens de voorbereiding is nagedacht over de wijze van onderhoud en beheer na realisatie, maar daar is toen nog geen afspraak over gemaakt. Uiteindelijk is de onderhoudspartner van de gemeente Lochem betrokken geraakt, omdat die de meeste kennis heeft over en de beste materialen voor het natte terrein. Op dit moment (februari 2019) is het voornemen dat de gemeente het groene terrein onderhoudt, en dat de werkgroep de fietscrossbaan onderhoudt. Daarover zullen afspraken op papier worden gezet.

Activiteiten: nog geen concrete plannen

Het is de bedoeling om op de baan activiteiten voor buurt- en schoolkinderen te organiseren. Dit is nog niet gebeurd, omdat de werkgroep druk was met het oplossen van praktische zaken, zoals de extra verharding van het pad. Bovendien bleek in de praktijk dat er al veel vanuit eigen beweging werd gefietst, waardoor de noodzaak minder groot was. De gemeente juicht het organiseren van activiteiten toe, maar begrijpt ook dat dit tijd nodig heeft en verwacht dat er in 2019 activiteiten gaan plaatsvinden. De organisatie daarvan ligt bij Stichting Speelplezier en de dorpsraad. Er zijn nog geen concrete plannen, maar er wordt gedacht aan kleine wedstrijden, uitjes of speelmiddagen. Ook wordt gedacht aan een verbinding met de fietsvierdaagse in augustus (het dorp Laren profileert zich als fietsdorp). Daarbij wordt een kinderprogramma georganiseerd, waarbij de baan gebruikt kan worden. Tot slot denkt de gemeente aan het gebruik van het terrein door MTB'ers en door de bootcampgroep van de lokale fitnessclub.

Gebruik: intensief en eerder dan verwacht

De baan wordt dagelijks gebruikt, vooral na schooltijd en in het weekend. Er komt een diverse groep, voornamelijk inwoners van Laren: *'Er zijn kinderen met kleine fietsjes en stepjes, maar ook vaders proberen het.'* Daarnaast wordt de baan gebruikt door geofende BMX'ers, dat is spectaculair om te zien. Er komen meer jongens dan meisjes. Het gebruik is naar verwachting, maar begon wel eerder dan verwacht: *'Nog voordat de keuring was gedaan, werd er al veel gefietst.'* Hiervoor heeft de werkgroep geen specifieke reclame hoeven maken.

Daar was ook geen tijd voor, vanwege de eerder genoemde extra verhardingen die nodig waren omdat de ondergrond van het terrein snel nat en drassig werd. De komende tijd (voorjaar 2019) zal de promotie van de baan worden opgepakt. Er zal onder andere een officiële opening worden georganiseerd; dat is vanwege het weer in het voorjaar handiger dan in het najaar toen de baan is aangelegd. De bedoeling is om met een feest en een demonstratie extra aandacht voor de baan bij nieuwe bezoekers en media te genereren.

Zowel de werkgroep als de gemeente zijn tevreden over het gebruik. De gemeente stelt: *'Je hoopt dat de behoefte aan de baan blijft, en niet dat het alleen het eerste half jaar is.'* De verwachting is dat kinderen en ouders zullen blijven komen.

Tijdens een inloopavond in het beginstadium, waren de buurtbewoners enthousiast over het project: *'omdat het trapveldje dat er lag vervallen was, en ze vonden dit een verbetering'*. Tot op heden zijn bij de gemeente geen klachten binnengekomen over overlast bij de baan.

Succesfactoren en leerpunten uit Laren

- *"Het is van onderop bedacht, en er was een goed argument, er werd al veel gefietscrosst door kinderen uit Laren."* Er is ingespeeld op de behoefte die er al was aan een fietsplek.
- De fysieke aanleg kost de werkgroep veel tijd, ook vanwege onverwachte extra werkzaamheden. Dit kan ten koste gaan van de aandacht en tijd voor activiteiten en promotie van de baan.

“Heel leuk om te zien dat de internationale klas ook direct betrokken was en net zo meedeed. Mooi bijverschijnsel” – docent bewegingsonderwijs JF College

Op het schoolplein van het Johannes Fontanus College in Barneveld liggen drie multicourts, waar de leerlingen van de middelbare school op kunnen sporten. De courts zijn aangelegd in oktober 2018.

Proces: initiatief vanuit docenten

Het idee ontstond vanuit drie docenten bewegingsonderwijs van het college. Zij wilden meer mogelijkheden voor buiten creëren, omdat de leerlingen altijd binnen zaten: *‘Geen faciliteiten om iets actiefs te doen. Zitten en op mobieltjes kijken is hun pauzebesteding’*. Eén van de initiatiefnemers beschrijft dat het vooral lang heeft geduurd om binnen de school draagvlak te krijgen: *‘Het valt niet mee om iets groots dat geld kost voor elkaar te krijgen. Het is ook niet gebruikelijk dat het van onderaf begint, vanuit docenten.’*

De docenten hebben in het voortraject aan verschillende groepen input gevraagd. De leerlingen waren enthousiast, want zij ervoeren ook dat ze in de pauzes vooral binnen hingen. Ouders waren ook enthousiast. De conciërge was afwachtend, want die is verantwoordelijk voor het gedrag in de pauze en vroeg zich af: *‘wie gaat orde houden, wie doet het onderhoud?’*. Een bezoek met de conciërge aan een andere school met een multicourt heeft geholpen. Hij kwam daar enthousiast van terug en heeft dat geluid ook aan de schoolleiding laten horen. Uiteindelijk kon in mei 2018 de subsidie worden aangevraagd.

Na de aanvraag zijn door de provincie aanvullende voorwaarden gesteld over samenwerking met andere partijen. Met de gemeente Barneveld en met de lokale basketbalvereniging is contact gelegd over medegebruik van de courts. Stichting Zoneparc heeft een belangrijke ondersteunende rol gespeeld bij het regelen van de subsidieaanvraag, financiën en het inhuren van een bedrijf voor de aanleg.

Ruimtelijke aanpassing: drie multicourts

Het oorspronkelijke doel van de docenten was om de veldjes voor iedereen in de hele wijk toegankelijk te maken: *‘dus*

echt een accommodatie waar iedereen toegang had, maar dat was qua veiligheid niet te doen. Dus toen zijn we overgestapt op het plan om het voor de leerlingen alleen te doen.’ De school heeft 2200 leerlingen, dus de doelgroep is alsnog groot.

Op de drie multicourts kunnen de sporten voetbal, basketbal, volleybal en unihockey worden gespeeld. Leerlingen kunnen met gewone kleren en schoenen op de veldjes, ook bij regen. Er is tot nu toe geen sprake van ongelukken of problemen. De velden zijn beschikbaar tijdens de schooluren, van half 8 tot 5. Sinds januari 2019 is afgesproken dat de veldjes tijdens luistertoetsen niet gebruikt mogen worden vanwege geluidsoverlast. De school vindt de toegankelijkheid belangrijk. Het derde veld is te gebruiken voor leerlingen in een rolstoel (waarvan er weinig zijn op het college).

De docenten hebben besloten, zoals ze bij andere scholen met de courts hebben gezien, het beheer en onderhoud bij de leerlingen te beleggen. Leerlingen die een speciaal sportvak in de bovenbouw volgen, hebben als taak het veld te onderhouden. Dit betreft vooral het af en toe verwijderen van bladeren, en is volgens de school prima te doen: *‘De leerlingen vinden het wel een verplichting, maar het is niet veel werk, dus ze accepteren het als vanzelfsprekend.’*

Activiteiten: initiatief ligt bij BeActive

Het college heeft er bewust voor gekozen om de gymlessen van de school niet op de courts te organiseren, omdat de leerlingen op elk moment erop moeten kunnen: *‘en we willen niet dat de veldjes dan bezet zijn omdat daar gymles wordt gegeven’*. De schoolleiding wilde dit in eerste instantie wel doen: *‘die dachten in eerste instantie, dat is mooi dan hoeven we minder gymzalen te huren’*. De werkgroep heeft duidelijk gesteld dat de veldjes voor extra gebruik moesten zijn, en niet ter vervanging van de gymzaal.

Er is (nog) geen structureel activiteitenaanbod op de courts. Met BeActive (gemeentelijke sportorganisatie die o.a. buurtsportcoaches in dienst heeft) is afgesproken dat zij

hiervoor het initiatief nemen en met concrete plannen voor sportactiviteiten komen, bijvoorbeeld voor de basisschool in de buurt. Het JFC is ook bereid om, waar nodig, hierbij te ondersteunen. De verwachting is dat de plannen in het voorjaar van 2019 concreter worden. Daarnaast is er contact met de basketbalvereniging uit de buurt, die wellicht op de courts 3x3 basketbal, toernooitjes of clinics wil organiseren.

Het JFC ziet ook mogelijkheden om de courts zelf te gebruiken voor sporttoernooien voor middelbare scholen in de omgeving, zoals Olympic Moves, waarbij wedstrijdjes tussen leerlingen van verschillende scholen worden georganiseerd.

Gebruik: voetballen in het tussenuur

De courts worden iedere schooldag gebruikt, vooral in tussenuren en tijdens pauzes en in mindere mate voor en na schooltijd. Zowel bij goed als bij slecht weer zijn leerlingen op de veldjes, maar er zijn gemiddeld meer jongens dan meisjes. Het hockey- en voetbalveld worden het meest gebruikt, basketbal en volleybal worden het minst gespeeld. Over het algemeen gebruiken zowel oudere als jongere leerlingen de courts, maar de school merkt dat er tijdens drukke toetsperiodes voor de bovenbouw minder oudere leerlingen zijn. Ook leerlingen van de internationale klas van het JFC gebruiken de courts, volgens de sportdocent is dat een mooi bijverschijnsel: *'die waren vanaf het begin ook direct betrokken en deden net zo mee als de andere klassen'*.

Het actief stimuleren van de leerlingen is tot op heden niet nodig volgens de sportdocent: *'Ze zitten vaak stil in de lessen, dus ze vinden het fijn om te bewegen'*. De docenten merken dat de leerlingen meer naar buiten gaan: *'Want het is nu ook gezellig om buiten te zijn, veel meer dan daarvoor. Je ziet dat kinderen heel vanzelfsprekend met elkaar optrekken. Ze regelen het met elkaar'*. De school verwacht dat het gebruik zo zal blijven en is tevreden over het huidige gebruik door leerlingen, hoewel ze het leuk zouden vinden als ook anderen er in de toekomst gebruik van maken. De sportdocent geeft aan dat wanneer bijvoorbeeld een groep jongeren uit de wijk op de courts zou willen, dit geen enkel probleem is, mits ze van te voren toestemming vragen. Dit is nog niet gebeurd.

De school stelt materialen als ballen en hockeysticks beschikbaar, maar zag het niet zitten om het uitlenen hiervan te regelen met pasjes of het inleveren van mobieltjes, zoals ze op andere scholen zagen. Er werd centraal een grote bak met materiaal geplaatst. De spullen werden lange tijd netjes teruggebracht, maar dat ging uiteindelijk toch mis. Inmiddels staat direct bij elk veld een bak, waarmee het opruimen tot nu toe goed verloopt.

Tot slot merkt de school een olievlekwerking richting andere middelbare scholen: *'Je merkt dat andere scholen graag willen komen kijken en dan vol verbazing zijn.'* Volgens de sportdocent creëert het een behoefte bij andere scholen om ook na te denken over de eigen invulling van schoolpleinen en mogelijkheden om bewegen meer te stimuleren.

Succesfactoren en leerpunten uit Barneveld

- *"De eerste fase was stroperig"* Het was lastig om intern voldoende draagvlak te krijgen voor een project wat veel geld kost. De docenten moesten hier veel energie in steken.
- Het bezoeken van een ander college met multicourts was waardevol, om tips te krijgen over de aanleg en gebruik, maar ook voor de beeldvorming van bijv. de conciërge.
- Het beheer en onderhoud doen leerlingen van een speciaal sportvak. Het inleveren van geleende materialen verloopt niet altijd netjes, bijvoorbeeld als leerlingen haast hebben.

“De jongeren zijn er dus echt bij betrokken, anders kan ik het wel neerleggen, maar is er geen draagvlak en dan komen ze niet.” – projectleider Waluwe Zaltbommel

In de wijk Waluwe in Zaltbommel wordt door de gemeente een waterplein aangelegd, het derde van Nederland. Het plein dient enerzijds om water uit een nieuwbouwwijk af te voeren en anderzijds als sportieve buitenruimte voor jongeren uit de buurt en leerlingen van omliggende scholen.

Proces: wateropgave en sportieve locatie

De gemeente Zaltbommel had bij de bouw van een nieuwbouwwijk een opgave met de waterafvoer en hoorde van het bestaan van een waterplein. De gemeente heeft informatie ingewonnen bij de gemeente Tiel, die binnen hetzelfde waterschap ervaring had met het aanleggen van een waterplein, en kon daardoor efficiënt te werk gaan. Naast de wateropgave was er ook een sportieve aanleiding voor het plein. Een bestaand pannaveldje en jongerenontmoetingsplaats (JOP) in dezelfde wijk werden veelvuldig gebruikt. Vanwege bouwplannen moest die locatie verdwijnen, maar de jongeren en buurtsportcoaches op locatie gaven duidelijk aan dat de functie in de wijk moest blijven bestaan: *‘als jullie het weghalen, betekent dat dat ergens anders jongeren gaan hangen die daar niet horen.’* De wens voor een sportieve locatie is gecombineerd met de wateropgave.

Via de jongerenwerkers in de wijk is de gemeente in contact gekomen met de jongeren die gebruikmaken van het veld. Aan hen is gevraagd wat ze zouden willen, en dat bleek naast een pannaveldje en een JOP ook toestellen en obstakels voor free running te zijn. Het betrekken van de jongeren in het ontwerpproces werkte goed en heeft gezorgd voor breed draagvlak.

De voorbereidingen voor het waterplein zijn gestart in januari 2019. De aanleg zal plaatsvinden tussen maart en juni 2019. De einddatum van het project zal in november 2019 zijn, omdat er onder andere nog graffiti-schilderingen op het plein zullen worden gemaakt door studenten van de kunstopleiding van het plaatselijke Cambium College.

Ruimtelijke aanpassing: sport- en ontmoetingsplek

Het waterplein wordt aangelegd op een groot stuk braakliggend terrein in de wijk Waluwen, waar ook een nieuwbouwwijk wordt ontwikkeld. Het waterplein kan bij hevige regenbuien 1000 m³ water opvangen zodat de inwoners van Zaltbommel droge voeten houden. Het grootste gedeelte van de tijd, als er geen wateroverlast dreigt, kan er gespeeld en gesport worden op het plein.

Het waterplein vormt de verbinding tussen een maatschappelijke zone, waar een sporthal, zwembad en drie middelbare scholen worden gevestigd, en een wijk met een gemêleerde groep bewoners. Daarmee wordt functiemenging bewerkstelligd. De jongeren uit deze wijk vormen een belangrijke gebruiksgroep van de sport- en ontmoetingsplek en naar verwachting zullen zij ook de doelgroep zijn voor het nieuwe waterplein.

Op het waterplein komen een trapveldje, een pannakooi, freerunning obstakels en een JOP. De rand van de bak om het plein wordt beschilderd met graffiti. Het plein wordt openbaar toegankelijk, dus er zijn geen openingstijden. Er staat een geluiddempend hek om het plein om overlast te beperken. Rondom het plein komen vier lichtmasten.

Organisatie: samenwerking voor onderhoud

Voor het onderhoud en beheer van het waterplein gaat de gemeente twee samenwerkingen aan. Cliënten van Prezzent, een organisatie die dagbesteding voor mensen met een beperking aanbiedt, gaan helpen bij het groenonderhoud. De gemeente heeft daarnaast een samenwerkingsovereenkomst getekend met College de Brug, een school voor praktijkonderwijs. Scholieren van de groenopleiding gaan helpen bij het beheer en onderhoud. De gemeentelijke plantsoendienst loopt in het begin intensief mee, maar bouwt dat geleidelijk af. De samenwerking wordt na elk kwartaal geëvalueerd.

Activiteiten en verwacht gebruik: buurtsportcoach

Er is een aantal ideeën voor sport- en beweegactiviteiten op het Waterplein. Een buurtsportcoach die zich richt op jongeren tussen de 6 en 20 jaar zal drie maanden per jaar sportaanbod verzorgen. Daarnaast willen twee middelbare scholen het plein gebruiken voor sportactiviteiten zoals sportdagen. Verder zijn er nog geen concrete plannen voor structureel activiteitenaanbod. De gemeente kan zich voorstellen dat op termijn bootcampklassen op het plein zullen komen of dat een sportschool er buitenactiviteiten verzorgt. In de maatschappelijke zone komt een sporthal. De sportclubs die daar sporten, zoals de basketbalclub, willen het plein wellicht ook gebruiken.

Het plein is openbaar toegankelijk en mag door iedereen gebruikt worden. De vrije gebruikers zullen volgens de gemeente vooral jongeren uit de naastgelegen wijk (na schooluren), en leerlingen van de middelbare scholen (tijdens schooluren, bijvoorbeeld tussenuren) zijn. De gemeente wil de eerste periode goed in de gaten houden of het gebruik geen overlast voor de scholen veroorzaakt.

Leefbaarheid: behoefte aan een ontmoetingsplek

Toen het oude pannaveld en JOP verdwenen vanwege nieuwbouw, riep dat veel reacties op vanuit de wijk. De gemeente ontving verschillende vragen, ondanks informatie die vooraf was verstrekt. Later is besloten om een extra bord op de bouwlocatie te plaatsen. Het geeft aan dat de behoefte aan een sport- en ontmoetingspunt in het gebied groot is.

Die behoefte aan spelen en sporten wordt in de wijk gecombineerd met de behoefte aan een sociale ontmoetingsplaats voor jongeren. Dit vindt de gemeente prima met elkaar te combineren, en de trap en tribune op het nieuwe plein geven ook de mogelijkheid om te 'hangen'. Door de ligging is er weinig overlast door de buurt. In eerste instantie zou de locatie met de auto bereikbaar zijn. Die mogelijkheid is aangepast, om eventuele geluidsoverlast weg te nemen.

Succesfactoren en leerpunten uit Zaltbommel

- Via jongerenwerkers in contact komen met de jongeren die gebruikmaken van trapveldjes, pannaveldjes of hangplekken: *“De jongeren zijn er dus echt bij betrokken, anders kan ik het wel neerleggen, maar is er geen draagvlak en dan komen ze niet.”*
- Bij de gemeente Tiel is gevraagd naar informatie en ervaringen met het waterplein als nieuw concept. Dit levert veel kennis op voor de ontwerp- en realisatiefase.

“De omgeving is erg enthousiast over het plan om een calisthenicspark te realiseren als onderdeel van het plan om de beleving van de Kanaalzone te vergroten.” – beleidsadviseur Sport gemeente Rheden

In de Kanaalzone in Dieren wordt een openbaar toegankelijk calisthenicspark gerealiseerd. Een openbare sportieve buitenruimte creëren waar mensen van verschillende leeftijden in de openbare ruimte elkaar kunnen ontmoeten en kunnen sporten. Het project zal bijdragen aan meer bedrijvigheid en beleving van de Kanaalzone, de leefbaarheid van Dieren en Spankeren, én een goede gezondheid van inwoners. Het project maakt onderdeel uit van de gebiedsontwikkeling Kanaalzone. De doelgroep van deze sportieve buitenruimte loopt van jong tot oud en richt zich op inwoners (individuen en groepen), sportgroepen (zoals bootcamp, hardlooptroepen en bedrijven). De verwachting is dat het park in mei 2019 wordt geopend.

Proces: eerste project Kanaalzone Dieren

Vanuit de interesse in de herontwikkeling van de Kanaalzone in Dieren door bewoners, is een plan gemaakt om een impuls te geven aan de beleving van het kanaal door onder meer invulling te geven aan sport- en beweefaciliteiten, waterrecreatie, een dorpsstrand, horeca en meer groen. Dat plan is vastgelegd in een structuurvisie voor de Kanaalzone. Er is een Stichting ‘Beleef het Kanaal’ opgericht om de beleving bij het Apeldoorns Kanaal te verhogen. Aansluitend hierop hebben ondernemers uit de Kanaalzone in 2017 een schetsontwerp voor een beleefbare Kanaalzone gemaakt, met onder meer ruimte voor sport en bewegen. Bewoners zijn bij dit proces betrokken om te komen tot een gewenste invulling van het gebied. Het realiseren van een calisthenicspark is gestart vanuit een burgerinitiatief. De stichting en de gemeente stonden erg positief tegenover het plan. In samenspraak met de initiatiefnemer is door de gemeente een locatie gekozen voor het calisthenicspark en vervolgens heeft de gemeente een aanvraag ingediend voor subsidie. *“Voor de locatiekeuze en het ontwerp is gekeken naar ‘best-practices’ in het land, om de voorziening zo goed mogelijk te laten aansluiten bij de behoeften van calisthenicsbeoefenaars”.*

Ruimtelijke aanpassing: Calisthenics Sport Park

Met behulp van de subsidie wordt een openbaar toegankelijk calisthenicspark in de Kanaalzone gerealiseerd. Het calisthenicspark wordt ingericht met diverse toestellen, waar mensen van verschillende leeftijden en niveaus mee overweg kunnen. Bij de toestellen worden instructieborden geplaatst die uitleg geven over het gebruik van het toestel en mogelijke oefeningen. Het park wordt ook toegankelijk voor minder valide mensen.

Organisatie: samenwerking voor onderhoud

In dit project werken de gemeente Rheden, initiatiefnemer Mesa Barz, Stichting ‘Beleef het Kanaal’ en Street Workout Nederland (leverancier sport- en speeltoestellen) samen. De gemeente is penvoerder en aanvrager van de subsidie. De gemeente Rheden is eigenaar van de grond en eigenaar van het calisthenicspark. Zij is verantwoordelijk voor het onderhoud en beheer en voert de maandelijkse inspecties van sport- en speeltoestellen uit. De initiatiefnemer zal activiteiten organiseren op de locatie en is ambassadeur. Zowel de initiatiefnemer als de stichting geven ruchtbaarheid aan het project door diverse vormen van media in te zetten. De initiatiefnemers zullen ervoor zorgdragen dat het park schoon en veilig blijft, waarbij zij ondersteund zullen worden door de gemeente in het geval van het oplossen van gebreken.

Activiteiten en verwacht gebruik: gratis activiteiten

Om ervoor te zorgen dat het park goed gebruikt wordt, gaan de initiatiefnemers een gratis activiteitenprogramma op het park organiseren en promoten. Met try-outs, clinics, lessen, events en competities geven zij bekendheid aan het park en de sport, om mensen in beweging te brengen. De initiatiefnemers brengen het park zowel bij de inwoners van Dieren en Spankeren als bij bedrijven en sportverenigingen onder de aandacht. Daarnaast zullen vier keer per jaar evenementen georganiseerd worden op het park, zoals demonstraties en wedstrijden.

Leefbaarheid: beleving Kanaalzone vergroten

Met het realiseren van het calisthenicspark wordt invulling gegeven aan een nieuwe mogelijkheid voor jong en oud om deel te nemen aan sport- en beweegactiviteiten in de vorm van calisthenics. Het project zal bijdragen aan het vergroten van de beleving van de Kanaalzone en sluit aan bij de behoefte van de inwoners om het gebied aantrekkelijk te maken voor recreatie, sport en beweegactiviteiten.

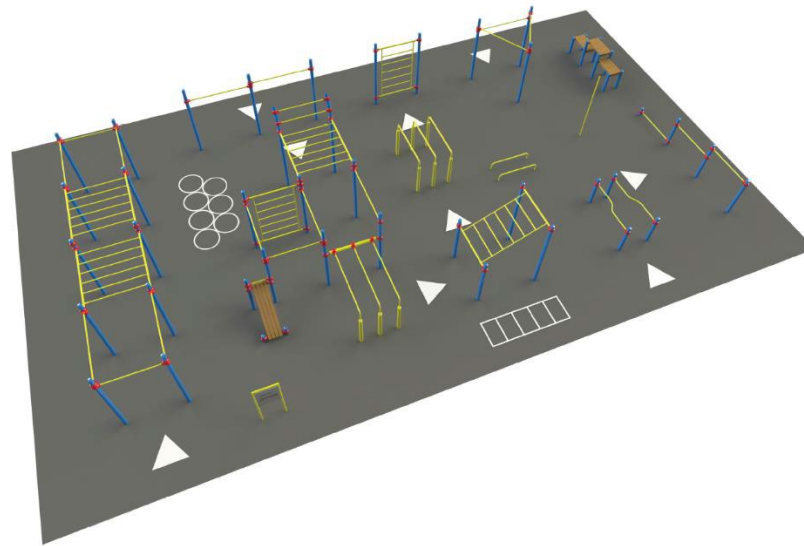
Het calisthenicspark kan tevens een katalysator zijn om de Kanaalzone verder door te ontwikkelen als aantrekkelijk gebied om er te kunnen sporten, recreëren en ontmoeten. Een aantrekkelijke Kanaalzone kan eveneens bijdragen aan een sterker vestigingsklimaat voor bedrijven.

Beogd bereik

Bij de realisatie van het calisthenicspark is ingestoken op functiemenging. Er is goed nagedacht over de locatie zodat er verbindingen gelegd kunnen worden met andere sport-, beweeg- en recreatiefuncties. De bedoeling is dat op de locatie mensen bij elkaar komen van verschillende leeftijds- en sportgroepen. Naast de beoefenaars van calisthenics maken ook andere sportgroepen gebruik van het park voor trainingen en activiteiten. Met de kwaliteitsimpuls en het toevoegen van verschillende recreatieve functies in de Kanaalzone in de toekomst, biedt de Kanaalzone ook de mogelijkheid tot menging van doelgroepen en activiteiten.

Verwachte succesfactoren in Dieren

- De gemeente verwacht veel van de functiemenging van de Kanaalzone: *“We verwachten dat het calisthenicspark goed gaat werken omdat het park als geheel in verbinding staat met andere sport-, beweeg- en recreatiefuncties. Juist de combinatie van ontmoeten, recreëren, bewegen en sporten is sterk”.*
- *“Het sterke aan dit concept is dat het park openbaar toegankelijk is en door diverse doelgroepen gebruikt kan worden, zowel uit de directe omgeving (zoals door scholen, verenigingen en ongebonden sporters) als uit de regio (zoals door de fanatieke calisthenicsbeoefenaar). Daardoor is de verwachting dat het park zowel overdag als in de avond goed gebruikt zal worden. Het aanbod aan activiteiten op het park (zoals kennismakingslessen, clinics en evenementen) zal positief werken op het gebruik van het park.”* Voor de locatie en het ontwerp is gekeken naar “best-practices” in het land, zodat de kans vergroot wordt dat de voorziening aansluit bij de behoeften van calisthenics beoefenaars .

“Het gaat erom dat ze lol hebben en dat ze denken, nou misschien ga ik toch wel bij een basketbalclub of een volleybalclub” – projectleider multicourts Stichting Zoneparc

De besturen van Stichting scholengroep Rijk van Nijmegen en stichting Onderwijsgroep Quadraam, waaronder middelbare scholen in Arnhem en Nijmegen vallen, hebben Stichting Zoneparc opdracht gegeven voor de realisatie van multicourts op de schoolterreinen. Zoneparc heeft één provinciale subsidie aangevraagd voor de aanleg van multicourts bij vijf verschillende scholen. Inmiddels liggen die er allemaal en worden ze door de leerlingen gebruikt.

De aanleiding om op grotere schaal subsidie voor multicourts aan te vragen, was het multicourt dat bij het Olympus College in Nijmegen werd gerealiseerd. Daar werd duidelijk dat het voor een middelbare school moeilijk is om bij het bestuur financiering te krijgen, omdat er in veel gevallen geen budget is voor het sportief inrichten van het schoolterrein. De projectleider van Zoneparc geeft bovendien aan: *‘lagere scholen kloppen bij gemeenten aan, maar middelbare scholen hebben een regiofunctie, dus waar moeten zij aankloppen?’*

Het gevolg was dan ook dat veel middelbare scholen geen invulling voor de buitenruimte hadden. De provinciale subsidie geeft volgens de projectleider in ieder geval de mogelijkheid aan scholen om erover na te denken: *‘Het is een financiële injectie om na te gaan denken, van ga de boel nou eens op een andere manier doen.’*

Proces: ondersteuning door Zoneparc

De ervaring leert daarnaast dat de vakleerkrachten bewegingsonderwijs vaak open staan voor dit soort initiatieven, maar moeilijk gehoor krijgen bij andere lagen binnen de school: *‘een school wil wel heel graag, maar iedereen is al overbelast.’* Zoneparc ziet voor zichzelf daar een rol weggelegd: *‘Ik merk wel dat ze het heel fijn vinden als dat voor hun opgepakt wordt.’* De coördinerende rol van Stichting Zoneparc zorgt enerzijds voor de ondersteuning van de scholen in het proces, anderzijds bouwt de stichting daarmee ook steeds meer kennis op van dit soort projecten en breiden zij hun netwerk uit. Daardoor kunnen zij inmiddels steeds efficiënter werken en snel nieuwe verbindingen leggen.

De projectleider merkt dat dit helpt voor het betrekken van partijen bij nieuwe initiatieven: *‘Ik merk ook dat zaken in een stroomversnelling komen.’*

Ruimtelijke aanpassing: vijf scholen

Op de schoolpleinen van vijf middelbare scholen (Canisius Nijmegen, Jorismavo Nijmegen, NSG van Cranenborchstraat van Stichting Scholengroep Rijk van Nijmegen en Jan Lichthartschool, International school Schuytgraaf, Lyceum Elst van Quadraam Gelderse Onderwijs Groep) in Nijmegen en Arnhem zijn multicourts geplaatst.

Het idee achter de courts is dat leerlingen de mogelijkheid hebben om samen iets te gaan doen: *‘het maakt eigenlijk niet uit welke activiteit, het gaat om het samen iets doen.’* Het ontwerp van de courts is relatief simpel. Het is niet ingericht op één sport, maar er staan verschillende lijnen op die gebruikt kunnen worden voor verschillende sporten.

Het beheer, onderhoud en de zorg voor veiligheid van de courts ligt volledig bij de scholen. Dit wordt vaak opgenomen in het reguliere onderhouds- of beheerplan. De openingstijden van de courts verschillen per locatie. In principe is het idee van de Zoneparc multicourts dat ze altijd toegankelijk zijn, waardoor zowel leerlingen tijdens schooltijden als anderen (buurtbewoners of verenigingen) na schooltijden gebruik kunnen maken van de voorziening. In de praktijk is dit echter niet op alle locaties de praktijk, omdat sommige schoolpleinen na schooltijd worden afgesloten.

Organisatie en activiteiten op de multicourts

De courts op alle scholen zijn vrij te gebruiken door leerlingen van de scholen. Daarnaast is het mogelijk de courts voor de gymlessen te gebruiken. Er zijn op de courts materialen beschikbaar voor verschillende sporten: *‘dus als in de lessen bijvoorbeeld foorbal het meest populaire onderdeel is, dan moeten er wel foorbalsticks ter beschikking staan op het court.’*

Op elke locatie heeft Zoneparc contact opgenomen met de lokale buurtsportcoaches om op de courts sport- en beweegactiviteiten aan te bieden. Op een aantal locaties bieden deze professionals naschoolse activiteiten aan. Zoneparc ervaart dat buurtsportcoaches de doelgroep middelbare scholieren niet altijd even makkelijk vinden: *“Ik zou willen dat ze zich wat meer gaan richten op de pubers in plaats van alleen op de lagere scholen. Ze weten nog steeds niet helemaal wat je daar precies mee moet.”*

Gebruik en bereik: uitkomst tegen verveling

De courts zijn vooral bedoeld voor gebruik door leerlingen rondom de lessen. De ervaring is dat ze veel worden gebruikt. Op middelbare scholen zijn veel pauzemomenten, tussenuren en lesuitval. Vooral op die momenten bieden de courts volgens de stichting een uitkomst tegen verveling: *‘op het moment dat er een alternatief is voor struinen in de wijk omdat je je verveelt, dan struin je dus niet meer in de wijk.’* Iets anders dat Zoneparc ervaart, is dat het verplaatsen van de pauzebesteding van binnen naar buiten, een positieve werking kan hebben op het pest- en buitensluitgedrag van leerlingen onderling.

Een mooi voorbeeld is het lyceum in Elst, waar een eerste court door de provinciale subsidie is gefinancierd. Dat is de school zo goed bevallen, dat ze zelf op zoek zijn gegaan naar investeringsmogelijkheden voor een tweede court, dat inmiddels ook is gerealiseerd.

Leefbaarheid: omwonenden

Op een aantal locaties wordt het gebruik door andere jongeren na schooltijd toegestaan, zolang er niet te veel overlast ontstaat. Niet overal kan de school het court openbaar toegankelijk na schooltijden houden. Bij het Canisius College in Nijmegen werd het veld zo intensief gebruikt, dat de omwonenden het te veel vonden worden:

‘Ze tolereren dan eigenlijk tot een uur of 5/6 wel dat er activiteiten zijn, maar als er dan ‘s avonds na 8 uur nog druk gevoetbald wordt, dan kan dat wel weerstand oproepen in de buurt.’ Ook in de planfase voor de courts merkt Zoneparc soms weerstand vanuit omwonenden. Het werkt volgens de projectleider goed om het proces dan in kleine stapjes te doorlopen en te laten zien dat er geen sprake hoeft te zijn van overlast.

Succesfactoren en leerpunten uit Arnhem en Nijmegen

- *‘Ik merk wel dat ze het heel fijn vinden als dat voor hun opgepakt wordt.’* Voor scholen is het vaak lastig tijd, medewerkers en financiën te vinden om na te denken over een sportieve invulling van het schoolterrein. Stichting Zoneparc biedt hierin ondersteuning.
- Het inzetten van lokale buurtsportcoaches op de courts voor sport- en beweegactiviteiten verloopt niet altijd makkelijk, omdat deze vaak afhankelijk zijn van tijdelijke contracten en zich over het algemeen meer richten op de jongere jeugd.
- Voor de leerlingen bieden de multicourts een alternatief voor hangen en zitten tijdens pauzes, tussenuren en na schooltijd.
- Het is belangrijk om in kleine stapjes draagvlak te werven bij bijvoorbeeld facilitair personeel en omwonenden en te laten zien dat er geen sprake hoeft te zijn van overlast.

“Het project heeft eraan bijgedragen dat organisaties op het Olympusgebied meer en beter met elkaar zijn gaan samenwerken wat betreft promotie, marketing en het gezamenlijk organiseren en uitvoeren van sportieve activiteiten” – rector Olympus College

Het Olympusgebied in Arnhem is een gebied waar meerdere organisaties uit onderwijs, bedrijfsleven en sport gevestigd zijn. Het doel van de gemeente en betrokken partijen is om in het Olympusgebied ‘een gezonde leefstijl en duurzame beleving in een parkachtige omgeving’ te creëren. Binnen dit gesubsidieerde project is: a) een ‘SMART’-geformuleerd implementatieplan opgesteld en als onderdeel daarvan een ontwerp voor inrichting van het gebied, b) een vijftal sportieve pilotprojecten gerealiseerd en c) netwerkvorming gestimuleerd tussen betrokken organisaties en personen, die van belang zijn voor de nodige investeringen. Het project is uitgevoerd tussen september 2017 en december 2018.

Proces: netwerkvorming

In december 2016 tekenden de samenwerkende partijen in het Olympusgebied een ambitiedocument voor het ontwikkelen van een parkachtige omgeving met sportieve, maatschappelijke en economische aantrekkingskracht. De rector van het Olympus College heeft het initiatief genomen tot het project om tot een implementatieplan te komen. Parallel aan de opstelling van het implementatieplan, heeft de gemeente in 2018 besloten een landschapsarchitect in te huren om het toekomstige gebied te ontwerpen.

Het verschil met andere projecten sportieve openbare ruimte is dat binnen dit project geen ruimtelijke aanpassing wordt gedaan. Dit project had drie doelen, die in de eerste paragraaf zijn benoemd.

Een belangrijk resultaat van de samenwerking binnen het project is dat de organisaties op het Olympusgebied meer en beter met elkaar zijn gaan samenwerken wat betreft promotie, marketing en het gezamenlijk organiseren en uitvoeren van sportieve activiteiten. In de genoemde periode zijn vijf sportieve lokale pilotevenementen ontwikkeld en succesvol uitgevoerd in het Olympusgebied. In de aankomende jaren willen de partners in het gebied dergelijke activiteiten voortzetten. Daarnaast is in de afgelopen periode een netwerk

gevormd van tien partners die elkaar regelmatig ontmoeten en input leveren voor de planvorming van het gebied.

Een ander resultaat van het project is dat de transitie van het Olympusgebied nadrukkelijker op de Arnhemse politieke agenda staat. Naar aanleiding van de gemeenteraadsverkiezingen in maart 2018, is een sportdebat georganiseerd door het Olympuscollege, Sportbedrijf Arnhem, boulderhal Mountain Network en schermvereniging Scaramouche. Tijdens het debat werd gesproken over de kijk van lokale politieke partijen op sport en bewegen in Arnhem, en is nadrukkelijk uitgesproken dat er geïnvesteerd gaat worden in het Olympusgebied.

Gebiedsontwikkeling

Er wordt gezocht naar verschillende manieren om de gebiedsontwikkeling te kunnen realiseren. De gemeente Arnhem heeft bijvoorbeeld toegezegd de baten uit de grondverkoop aan Formupgrade (een nieuw beweegcentrum) beschikbaar te stellen voor de noordzijde van het Olympusgebied. Daarbij zal nog een sportcourt of bootcamp en een gebied met ‘sport en leisure’ worden aangelegd. Dat betekent dat concreet invulling wordt gegeven aan fase 1 van het project. Ook de organisaties op het gebied zijn bereid bij te dragen, naar gelang hun financiële draagkracht. Daarnaast moeten nog externe partijen gevonden worden die het gebied een warm hart toedragen en bereid zijn om te ondersteunen.

Opbrengsten en vervolg in twee fases

Inmiddels is het besluit genomen dat het Olympusgebied in twee fases zal worden ontwikkeld:

1. De noordzijde van het gebied wordt het eerst ontwikkeld. Dit gaat om voormalig gemeentelijke grond, waar onder andere het nieuwe beweegcentrum Formupgrade zich gaat vestigen en de voorzijde van het OlympusCollege. De gemeente gaat de openbare ruimte inrichten, samen met de partners Olympus College, Formupgrade, Decathlon, Mountain Network, Sportbedrijf Arnhem, Schermvereniging

Scaramouche, Team Leefomgeving Malburgen, Olympus Gym en Indoor Ski Arnhem. De gesprekken voor deze inrichting moeten nog plaatsvinden.

2. Het overige gedeelte van het Olympusgebied betreft de grond tegenover Decathlon. De gemeente heeft deze grond in de verkoop gedaan en zoekt partijen die het gebied een recreatieve invulling willen geven. Na de verkoop wil de gemeente samen met de eerder genoemde partijen en de koper investeren in de inrichting van de openbare ruimte. De projectgroep wil graag dat de gemeente het gebied door middel van voorfinanciering aantrekkelijker maakt. Ook de activiteiten in deze tweede fase moeten nog plaatsvinden.

De verwachting is dat de transformatie van het Olympusgebied in 2019 in twee fases van start gaat.

Overige (sportieve) initiatieven

Het culturele festival Ruimtekoers zal in mei of juni 2019 op de nog niet verkochte kavel tegenover Decathlon in het Olympusgebied worden georganiseerd. Op dit festival worden kunstexposities, theater-, muziek- en dansvoorstellingen, workshops en lezingen gehouden. Zolang de kavel niet verkocht is, wil de projectgroep de locatie vaker gebruiken voor de organisatie van sportieve activiteiten. Ideeën zijn het inrichten van de kavel als basketbalveld, pannaveld of pumptrack, zodat het Olympusgebied een sportievere uitstraling krijgt.

Verwachte succesfactoren in Arnhem

- Een intensieve samenwerking tussen stakeholders van het Olympusgebied (vanuit de sport, bedrijfsleven, onderwijs, wijk en gemeente) zal resulteren in de ontwikkeling van het Olympusgebied waarbij gezocht zal worden naar een goede balans tussen hardware, software en orgware.
- Toezegging van gemeente dat de opbrengsten uit de verkoop van gronden door de gemeente ten bate komen van beweegaanbieders in het gebied.
- Door de openbare ruimte door middel van een voorinvestering aantrekkelijk te maken, wordt verwacht dat dit een positieve werking zal hebben op het vestigingsklimaat en daarbij het aantrekken van partijen ten behoeve van sport, bewegen en recreatie.

“Ik werk hier al heel wat jaartjes inmiddels, maar met de impact die dit heeft met de jongeren en op de wijk, vind ik het één van de mooiste projecten” - Beleidsadviseur sport gemeente Ede

Vanuit een wettelijke taakstelling is er noodzaak tot renovatie van de gymzaal. De gemeente Ede heeft deze aanleiding aangegrepen om de openbare ruimte te herinrichten. Dit betekent concreet het realiseren van een speeltuin voor de allerkleinsten en een playground voor jongeren. Door een samenwerking tussen Sportservice Ede, Malkander en de Krajicek Foundation worden op de locatie ook activiteiten georganiseerd. In de wijk Essenburg in Ede (lage SES-wijk) was sterk behoefte aan vernieuwing en alternatieven voor jongeren die anders binnen zitten of op straat hangen: *‘de wijk voelde zich enigszins achtergesteld.’* De playground is aangelegd met provinciale subsidie en gemeentelijke ondersteuning, zowel vanuit het sportbudget als vanuit het wijkbudget.

Proces: combinatie met gymzaal en speeltuin

In het voortraject zijn in het wijkcentrum drie bijeenkomsten georganiseerd. Daar werd zowel aan buurtbewoners en jongeren gevraagd welke invulling ze aan het veld wilden geven. Dat pakte volgens de gemeente positief uit: *‘Als je ze apart spreekt, hebben ze allemaal kritiek over elkaar. Als ze samen zijn, werkt dat best goed.’* Op basis van de inspraakavonden is besloten om een playground van de Krajicek Foundation aan te leggen. Voor de gemeente was het belangrijk dat de foundation zich richt op de programmering en niet zozeer de fysieke aanleg (zie organisatie).

De playground is in mei 2018 aangelegd en in juni 2018 officieel geopend.

Ruimtelijke aanpassing: playground Essenburg

Op het veld is het mogelijk voetbal, basketbal, tennis en streefhockey te spelen. Door de Krajicek Foundation is een materialenpakket meegeleverd. Bij de renovatie van de gymzaal is daarvoor een buitenberging gecreëerd die van buitenaf toegankelijk is.

De playground is omheind door een hek. De sleutel is in bezit

bij buurtbewoners en de jongeren die deelnemen aan het scholarship-programma (zie verderop). Op borden rond het veld staat een telefoonnummer van een sleutelbeheerder. Ook buurtsportcoaches die een kantoor hebben in de gymzaal kunnen het veld openen en toezicht houden. Het veld is bijna altijd geopend, er is wel een eindtijd afgesproken. Het hek en eindtijd is vooral om de omwonenden tegemoet te komen: *‘De buurt voelt zich altijd veiliger als het op slot kan’.* Het groenonderhoud is belegd bij de gemeente. Het dagelijks beheer en onderhoud is belegd bij buurtbewoners en jongeren.

Organisatie op de playground: programma Krajicek Foundation

De Krajicek Foundation heeft de playground geadopteerd, en voert hier haar maatschappelijke programma uit. Dit houdt in dat jongeren uit de wijk een scholarship krijgen aangeboden en tegelijkertijd worden opgeleid tot sportdocent en de activiteiten op het court overnemen van de buurtsportcoaches.

Volgens de systematiek van de foundation worden jongeren geselecteerd die een steuntje in de rug kunnen gebruiken, maar ook serieus en intrinsiek gemotiveerd zijn. Ze moeten een voorbeeldrol voor andere jongeren in de wijk vervullen. Ieder jaar komen er drie of vier nieuwe ‘scholarshippers’ bij, waardoor de activiteit volgens de gemeente structureel is. De foundation krijgt hulp van sportservice Ede (begeleiden sportactiviteiten) en jongerenorganisatie Malkander (die goed zicht heeft op de jongeren in de wijk).

Activiteiten, gebruik en bereik: scholarshippers

Sportservice Ede en de scholarshippers organiseren activiteiten als speelmiddagen en sportclinics. De doelgroep van de playground zijn jongeren in de middelbare schoolleeftijd. Er komen vooral jongens, en ook vaak dezelfde. Sinds kort is één van de scholarshippers een meisje, dat dansles verzorgt in de gymzaal.

Onder schooltijd wordt af en toe gymles gegeven, maar is het ook vaak leeg. Na schooltijd wordt het veld vaak gebruikt door jongeren uit de wijk, die vooral voetballen en basketballen. Dit zijn vooral dezelfde jongens die ook naar de activiteiten komen. De gemeente stelt vast: *‘Bij sommige jongeren slaat dat niet meer aan, die zonderen zich af en zijn vooral bezig met ongewenste dingen. Juist die groep net daaronder, waarvan je zou kunnen vermoeden dat ze het verkeerde pad op gaan, die wil je bereiken.’* Bij de bewonersavond bleek dat er altijd wel twee of drie jongeren zijn, waar de rest achteraan loopt. Hiermee wordt rekening gehouden bij het selecteren van de scholarshippers: *‘kies een paar jongeren die een bepaalde status in de wijk hebben, die kunnen een goede invloed hebben op de rest.’*

Het wijkcentrum is de uitgelezen vindplek voor de jongeren. Sportservice en Malkander maken hier promotie voor de playground, net als op de eigen sociale mediakanalen. De gemeente heeft het gevoel dat genoeg jongeren in de wijk op de hoogte zijn van het veld.

De ouders van de jongeren kwamen niet op de inspraakavonden en zijn niet betrokken bij het veld. De gemeente ziet dit hier nog een kans ligt: *‘er zijn veel vrouwen in de wijk die geïsoleerd leven. Als je die zou kunnen betrekken, dan kun je ze bijvoorbeeld ook in aanraking laten komen met taalcursussen.’*

Leefbaarheid: impuls voor de wijk

Op de locatie van de playground lag eerst een vervallen basketbalveldje dat nauwelijks werd gebruikt. Het terrein was ontoegankelijk met hoge struiken en er werd gecroest met brommers en drugs gehandeld. Volgens de gemeente heeft de playground, in combinatie met de renovatie van de gymzaal en de speeltuin voor een impuls van de wijk gezorgd: *‘Buurtbewoners zeggen: “dat sporten nu, dat is 10 keer beter dan wat er eerst was”.’* De gemeente heeft geen vragen of klachten ontvangen rondom de aanleg of het gebruik van de playground.

Succesfactoren en leerpunten uit Ede

- *‘Vooral blij dat we eindelijk eens een keer niet klakkeloos een veldje hebben neergelegd’.* Eerder werd nog vooral gekeken naar de fysieke aanleg. Nu is er nagedacht hoe het benut kan worden.
- Door een samenwerking tussen Sportservice Ede, Malkander en de Krajicek Foundation is het mogelijk gemaakt om op de locatie ook activiteiten te organiseren.
- Krajicek Foundation had van tevoren sterk de focus op wat er gebeurt als het veld er eenmaal ligt. Dat is belangrijk voor structureel resultaat. De gemeente heeft een convenant met de foundation afgesloten, en gaat uitbreiden naar drie veldjes in lage SES-wijken in Ede.
- Ouders zijn niet betrokken bij de aanleg van het veld, en komen ook nauwelijks naar het veld toe. De gemeente heeft wel een doelstelling om volwassenen in de wijk te bereiken.

“Het gaat niet alleen om beweegruimte, maar ook om zitruimte, en dat alles rondom de school groener wordt.” – Initiatiefnemer project en gymdocent KWC

Het KWC Culemborg, een grote scholengemeenschap met 1600 leerlingen, wil meer beweegmogelijkheden op het schoolplein realiseren. Het project (binnen de provinciale subsidie sportieve openbare ruimte) bestaat uit de aanleg van drie multicourts op het schoolterrein.

Tweeënhalf jaar geleden (eind 2016) ontstond het idee voor het project. De school had al een gezonde kantine, en was met de GGD in gesprek om een gezonde school te worden en welke mogelijkheden daarbij horen. Op hetzelfde moment besloot de gemeente niet bij te dragen aan een nieuwe gymzaal op het plein achter de school, omdat in andere gymzalen in de omgeving nog ruimte was. De gymzaal werd afgebroken en de school ging op zoek naar een nieuwe sportieve bestemming voor het terrein: *‘Het idee was om door middel van aanpassing van de omgeving een gezonde leefruimte te creëren’*. Dit ging niet alleen om sportveldjes, maar ook om meer zitruimte en meer groen op het buitenterrein: *‘Want alles is nu vrij kaal. Het nodigt niet uit om naar buiten te gaan in tussenuren en pauzes.’*

Proces: draagvlak binnen de school

De projectgroep, bestaande uit drie gymleraren, heeft in samenwerking met de GGD en de gemeente een projectplan opgesteld. De gemeente heeft het proces begeleid en heeft ondersteund bij de subsidieaanvragen. De projectgroep heeft input gevraagd aan docenten en leerlingen en allerlei acties ondernomen om draagvlak binnen de school te creëren: *‘Leerlingenparticipatie, lezingen voor docenten en leerlingen. En ze zijn uitgebreid gehoord d.m.v. enquêtes.’* De meest voorkomende wensen zijn opgeschreven en bij stichting Zoneparc neergelegd. De projectgroep van het college is tevreden over de samenwerking: *‘ze ondersteunen proactief, niet dat wij elke keer overal achteraan moeten.’*

Het moeilijkste in het proces is volgens de projectgroep de interne samenwerking binnen het college, omdat zij als docenten weinig bevoegdheden hebben en daardoor steeds afhankelijk zijn van bijvoorbeeld teamleiders of logistieke

medewerkers: *‘Sommige medewerkers zijn minder gemotiveerd dan wij om het van de grond te laten komen. Daar balen wij van, het zorgt voor vertraging.’* De docenten in de projectgroep hebben daarnaast geen extra uren voor deze taak, waardoor de belasting erg hoog ligt.

De focus ligt voor de projectgroep nu (maart 2019) op de voorbereidingen voor de aanleg. De aanleg van de drie veldjes zal net voor of net na de zomervakantie plaatsvinden.

Ruimtelijke aanpassing

De atletiekstrook die in de originele subsidieaanvraag stond, wil de projectgroep bij nader inzien in een later stadium op het sportveld aanleggen (binnen het hek). De aanleg in de zomer gaat om twee multicourts op het achterplein van het havo/vwo-gebouw (zie figuur) en één multicourt op het plein van het vmbo-gebouw aan de andere kant van de weg. De veldjes zijn toegankelijk voor leerlingen in een rolstoel.

De courts liggen op het schoolplein en zijn voor leerlingen geopend tijdens schooltijden. Na schooltijden zijn de hekken van het schoolterrein gesloten, waardoor ook de courts niet toegankelijk zijn. Het beheer en onderhoud van de veldjes zijn ondergebracht in het reguliere beheer van de buitenruimtes door het personeel van de school. Op de plek waar de courts komen, lag eerst een oud basketbalveld, dat bijna niet werd gebruikt. Het gebruik werd ook niet gestimuleerd, omdat er gevaarlijke tegels lagen en de bal vaak in de sloot kwam. Dat is met de nieuwe courts niet meer van toepassing omdat er hekken omheen staan.

De aanleg van de multicourts is voor de projectgroep een eerste stap van een bredere ambitie om het buitenterrein aantrekkelijker, groener en beweegvriendelijker te maken. Er zijn al meer ideeën om die ambitie in te vullen, zoals het planten van groen, het plaatsen van bankjes en zitjes, klimmogelijkheden, buitenleslokalen of tribunes. Daarnaast wil de projectgroep zoveel mogelijk duurzame aanpassingen.

Activiteiten en gebruik

De gymdocenten zien mogelijkheden om de courts te gebruiken voor gymlessen, bijvoorbeeld als het hard heeft geregend en het sportveld niet bruikbaar is. Daarnaast worden op de courts kleine toernooitjes georganiseerd en gymlessen gegeven bij mooi weer in de winter. Naast de activiteiten van de gymsectie, is er een overeenkomst met twee nieuwe partners. De basketbalclub gaat buitentrainingen verzorgen op de courts, waardoor ze minder zaal hoeven te huren en Stichting Elkwelzijn gaat beweegprogramma's verzorgen voor ouderen en jongeren die minder kansen hebben bij sportverenigingen. De projectgroep kan zich voorstellen dat in de toekomst ook BSO's en eventueel de hockeyvereniging interesse hebben in het aanbieden van activiteiten op de courts, maar met hen zijn nog geen concrete plannen: *'we willen eerst kijken hoe het allemaal gaat, en niet te veel hooi op onze vork nemen.'*

Van het vrije gebruik van het court door leerlingen verwacht de projectgroep veel, in ieder geval elke pauze. Het doel van de projectgroep is *'dat het ervoor zorgt dat leerlingen veel fanatieker zijn om naar buiten te gaan, meer plezier hebben in de pauze, bewegingsdrang kwijt kunnen, zodat ze in de lessen rustiger kunnen zitten.'* Leerlingen kunnen gebruikmaken van sportmaterialen uit de bergingsruimte van school. Die kunnen ze lenen bij een gymdocent, door hun schoolpasje of mobiel in te leveren. De projectgroep heeft er vertrouwen in dat dit goed verloopt: *'We zijn ook bij andere scholen langs geweest, en daar gaat het prima.'* Als het niet goed verloopt, heeft de school een sportcommissie, met docenten die kunnen worden ingeroosterd om toezicht te houden. Vrij gebruik door anderen dan leerlingen is niet mogelijk, omdat het plein na schooltijd is afgesloten. De projectgroep heeft hiertoe besloten, omdat er toezicht aanwezig moet zijn tijdens gebruik, en dat is na schooltijd niet te organiseren.

Leefbaarheid: groenere omgeving

De multicourts bij het havo/vwo gebouw komen op het achterplein van het college, waaraan geen huizen grenzen. Het project zorgt dus niet voor eventuele overlast voor omwonenden.

De projectgroep geeft aan dat omwonenden in een later stadium wel een belangrijke rol gaan spelen bij de grotere plannen om meer groen en beweegmogelijkheden rondom te school te realiseren. Dan zal namelijk ook het voorplein aangepast worden, dat wel in directe verbinding staat met een woonwijk. Informeren en betrekken van buurtbewoners, onder andere over de parkeergelegenheid, wordt dan belangrijk. Ditzelfde geldt voor het betrekken en informeren van ouders. Dat is ook bij de plannen voor de multicourts al gebeurd. De ouders van leerlingen waren enthousiast over de plannen en meerdere ouders hebben aangegeven te willen helpen bij het ontwerp of bij uitvoerende werkzaamheden. Zeker bij de ontwerp- en uitvoeringsfase van het gehele project om het schoolterrein groener en beweegvriendelijker te maken, ziet de projectgroep een rol weggelegd voor ouders en leerlingen om mee te denken en te doen.

Succesfactoren en leerpunten uit Culemborg

- *'Zonder het enthousiasme van de werkgroep was dit niet gelukt.'* De urenbelasting voor de docenten uit de projectgroep was hoog, en ze ervoeren niet altijd evenveel steun. Dat is goed om van tevoren rekening mee te houden.
- De leerlingen, docenten en ouders zijn intensief betrokken bij de ontwerpfase. Dat heeft geresulteerd in groot draagvlak en nieuwe ideeën voor groenere en beweegvriendelijkere inrichting van het schoolterrein.

*“STW wil graag clinics organiseren om basisschoolkinderen veilig te laten skeeleren”
– Bestuurslid STW en lid van projectgroep skeelerbaan*

Schaats- en skeelervereniging STW uit Wageningen heeft 300 leden, maar geen eigen accommodatie, baan of kantine. De club organiseert wel wedstrijden op andere locaties. In het kader van de subsidieregeling wil de club een zeer welkome korte skeelerbaan aanleggen voor de jeugdleden van de vereniging, maar ook voor andere gebruikers uit de buurt. De verwachte opening van de baan is vóór de zomer van 2019.

Proces: de juiste mensen om je heen verzamelen

Drie actieve vrijwilligers van STW zijn initiatiefnemer van het project en vormen samen met een regisseur vanuit de gemeente de projectgroep. De aanleiding was tweeledig. Enerzijds moeten jeugdleden nu skeeleren op de openbare weg, wat door toenemende drukte steeds gevaarlijker wordt. Er is voor hen grote behoefte aan een 200-meterbaan. Volwassen leden skeeleren voornamelijk op de 400-meterbaan in Ede. Anderzijds kampt STW met een teruglopend ledenbestand. STW wil met de nieuwe baan de vereniging aantrekkelijk houden voor de Wageningse jeugd.

De projectgroep heeft in aanloop naar de subsidieaanvraag verschillende partijen betrokken. Een begeleider vanuit de gemeente heeft actief ondersteund en meegedacht over een geschikte locatie. Hetzelfde geldt voor een architectenbureau dat meedenkt over de locatie en het ontwerp. Daarnaast hebben buurtverenigingen en de Wageningse sportraad meegedacht. De projectgroep heeft gesprekken gevoerd met basisscholen in de omgeving. Die waren positief over de aanleg van een baan en zagen mogelijkheden voor gebruik. Voor omwonenden van de gekozen locatie in Park Noordwest is in het voortraject een informatieavond georganiseerd. Wat betreft informeren van de buurt geeft de projectgroep aan: *‘het initiatief kwam al in de krant, terwijl de buurt nog van niets wist’*. Het had volgens de projectgroep veel negatieve energie en tijd gekost als de buurt in een vroeg stadium was betrokken en had kunnen meedenken. Vanuit bewoners zijn twee bezwaren ingediend over de vervanging van groen (grasveld) door asfalt (skeelerbaan). Hierop heeft de

projectgroep verschillende acties ondernomen, zoals het verplaatsen van het skateparkje, dat eerst in de baan zou komen, en de keuze om geen licht, geluid en reclameborden aan te leggen, om zo de overlast voor de buurt tot een minimum te beperken.

Mede daarom heeft de gemeente besloten breder draagvlak te zoeken, alvorens de financiële bijdrage toe te kennen. De gemeente staat positief tegenover het project, maar wil dat het college en de raad instemmen met de bijdrage. Bovendien wil de gemeente dat de aanvraag voor de skatebaan wordt gecombineerd met de aanvraag voor het opknappen van het dichtbij gelegen skateparkje. De samenwerking met het skatepark was lastig omdat dit om ongeorganiseerde gebruikers gaat. Uiteindelijk is het STW gelukt met een initiatiefnemer van het skatepark in contact te komen. De goedkeuring voor de gemeentelijke financiering wordt op korte termijn verwacht (februari 2019), waarna direct begonnen kan worden met de aanleg.

Het regelen van de gemeentelijke bijdrage heeft enige vertraging aan het project gegeven. Bij de provinciale subsidieaanvraag werd ook vertraging opgelopen, omdat de subsidiepot bij de eerste aanvraag leeg was. De projectgroep had er niet op gerekend dat alles opnieuw moest worden ingediend; dit heeft veel extra tijd en energie gekost. Andere financiële bijdragen voor de baan komen van aangeschreven sponsors en fondsen. De projectgroep geeft aan dat het opstellen van een goed plan moeite heeft gekost, maar wel is gelukt: *‘Je moet de juiste mensen om je heen verzamelen. Dat is gelukt, vooral omdat je op een ander vlak al een relatie hebt met die mensen. Dat scheelt heel veel.’* Ook het enthousiasme van betrokken partijen was volgens de projectgroep cruciaal: *‘dat stimuleert ook weer om door te gaan. Want de projectgroep doet het toch vrijwillig, in de eigen tijd.’* De ondersteunende rollen vanuit de gemeente en vanuit de provincie werden als erg prettig ervaren.

Ruimtelijke aanpassing: klein en rustig

Park Noordwest bestaat uit drie kleine terreinen waar gras ligt. Op één van die terreinen zit een klein skateparkje, maar gebeurt verder weinig. Deze plek is gekozen als ideale locatie voor de nieuwe skeelerbaan. Op voorstel van de provincie heeft een extern bureau onderzoek gedaan naar de sociale inpassing van het gebied, waaruit een aantal tips voor de veiligheid en de inrichting zijn voortgekomen. Het bureau stelde voor een horecavoorziening of kantine toe te voegen, maar STW heeft daar bewust niet voor gekozen, om de locatie rustig en makkelijk in het gebruik te houden. De projectgroep heeft het betrekken van het externe bureau wel als waardevolle toevoeging ervaren.

De baan ligt in een open gebied, waar ook veel mensen wandelen of hun hond uitlaten. De baan is vanaf de wandelroute op skates bereikbaar. De baan bestaat uit asfalt en beton, dus er kan weinig vernield worden. Bovendien is de sociale controle in het gebied vrij groot; er is geen toezicht nodig. STW heeft bewust gekozen om geen licht en reclame op de baan aan te brengen: *‘dan moet je dat ook weer gaan beheren. En dan wordt het ook ‘s avonds drukker, wat weer hangjongeren aantrekt’*. Het doel van STW is om het vrij klein en rustig te houden.

Activiteiten en verwacht gebruik

STW gaat de baan gebruiken voor de trainingen van jeugdleden, een aantal keer in de week. Daarnaast hebben de basisscholen in de wijk een intentieverklaring getekend, waarin ze aangeven positief te zijn over de aanleg, maar ook dat ze met hun leerlingen willen deelnemen aan skeelerclines, die STW met regelmaat zal organiseren. De doelgroep van de activiteiten zijn kinderen (niet-leden van STW) tussen de 6 en 12 jaar. Doorstromen naar lidmaatschap bij de vereniging is niet het hoofdoel, maar is wel mogelijk.

Verder is de baan openbaar toegankelijk en mag iedereen er op skeeleren. Ook tijdens de trainingen is de baan toegankelijk voor anderen, want de trainingsgroepen zijn klein. De scholen zijn belangrijk voor de communicatie over de baan, de openbare skeelerclines en meetrainen bij STW. Door middel van posters op scholen, maar ook in plaatselijke bladen wil STW bekendheid geven aan de skeelerbaan.

Leefbaarheid

Na de eerste informatieavond hadden buurtbewoners een aantal bezwaren. De projectgroep heeft toen een aantal aanpassingen gedaan. Veel buurtbewoners waren ook positief over de komst van de baan. Als de aanleg definitief doorgaat, organiseert de projectgroep nog een bijeenkomst.

Succesfactoren en leerpunten uit Wageningen

- De begeleidende en ondersteunende rol vanuit de provincie en gemeente waren prettig voor de projectgroep, die bestond uit uitsluitend vrijwilligers.
- Het traject van goedkeuring van gemeentelijke financiering en het traject van de subsidieaanvraag bij de provincie hebben wel veel tijd en energie gekost. Het is een project van ‘de lange adem’.
- *“Het initiatief kwam al in de krant, terwijl de buurt nog van niets wist”* Het tijdig betrekken van de buurt was belangrijk in het voortraject. De bezwaren en vragen vanuit de buurt hebben veel extra tijd en energie gekost.
- De projectgroep heeft de steun van basisscholen in de buurt gezocht en gevonden. De samenwerking biedt enerzijds extra aanbod voor de scholen en anderzijds potentiële jeugdleden voor STW.

“De vraag die de Atletiekunie zich op een gegeven moment heeft gesteld is of het uitlopen van de hardlooptroon met een hoop gezelligheid niet veel belangrijker is dan de prestatie” - Manager breedtesport Atletiekunie

In 2016 is Parklopen gestart. Parklopen is een activiteit die is opgezet vanuit een gezamenlijk initiatief van de Atletiekunie en Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (HAN). Parklopen is begonnen als concept om niet-lopers te motiveren om ook te gaan hardlopen en ongebonden hardlopers bij de loopverenigingen te krijgen, vanuit de visie: ‘samen lopen is leuker dan alleen.’ De achterliggende ambitie van de Atletiekunie was om Het Sonsbeekpark uit te laten groeien tot het meest beweegvriendelijke park voor hardlopers en wandelaars in Nederland door de aanleg van hardlooptroon, organisatie van laagdrempelige, kleinschalige evenementen en de bouw van een online community. Uiteindelijk is Parklopen in park Sonsbeek in 2018 weer stopgezet.

Proces: ICT-omgeving

Het oorspronkelijke idee was om één keer in de maand een (laagdrempelige) recreatieve loop te organiseren voor met name de beginnende loper. Voor de deelnemers is dit kosteloos. Daarvoor zijn drie rondjes (1, 2 en 3 kilometer) uitgezet waarbij gebruik is gemaakt van de bestaande paden in het Sonsbeekpark. De Atletiekunie was verantwoordelijk voor het creëren van een softwaresysteem waarmee deelnemers zich konden inschrijven en waarmee de tijd van deelnemers geregistreerd kon worden.

Naast het creëren van een ICT-omgeving heeft de Atletiekunie de promotiecampagne voor de Parklopen opgezet. In het voorjaar van 2015 is met twee testlopen de ICT-omgeving getest. Vervolgens zijn er meerdere parklopen geweest. Hardloopvereniging De Loper organiseerde de loopactiviteit en was dus fysiek op de locatie aanwezig om deelnemers te begeleiden.

Vanaf het eerste moment werkte het ICT-systeem niet optimaal waardoor de online-inschrijving haperde. Bij de Atletiekunie waren te weinig mensen met de noodzakelijke vaardigheden om met het systeem te kunnen werken en tussentijdse problemen op te lossen: *“Door een haperend ICT-*

systeem misten we deelnemers die zich online wilden inschrijven. Zij haakten af.” De personele inzet om zowel het ICT-systeem goed werkend te krijgen en ook nog de promotie te doen, was fors in verhouding tot wat het opleverde. Het enthousiasme in de eerste edities van de Parklopen in Sonsbeek vertaalde zich in een behoorlijk deelnemersaantal (circa 60 deelnemers per keer). In de edities die daarop volgden (in totaal 37 edities) daalde het deelnemersaantal. Loopgroep De Loper heeft zich uiteindelijk teruggetrokken omdat het erg veel tijd vergde in verhouding tot wat het opleverde. Zij zijn op eigen voet verder gegaan. Na het terugtrekken van de loopgroep De Loper uit de organisatie van Parklopen in Arnhem, is besloten dit evenement stop te zetten: *“Er was duidelijk wel een behoefte vanuit de ongebonden loper om gezamenlijk en onder begeleiding in de buitenlucht te trainen, maar het concept van Parklopen in Sonsbeekpark sloot niet geheel aan op deze behoefte.”*

Met behulp van subsidiegelden is geïnvesteerd in een ICT-omgeving om prestaties van deelnemers te kunnen meten, terwijl achteraf gezien helemaal geen behoefte was aan een tijdsregistratie. Juist het ongedwongen lopen met een hoop gezelligheid en onder begeleiding was hetgeen waarvoor mensen in beweging kwamen.

Ruimtelijke aanpassing

In het Sonsbeekpark zijn routes uitgezet van 1, 2 en 3 kilometer door markeringen aan te brengen met het logo van Parklopen op de bestaande paden. Ruimtelijk gezien is dit de enige aanpassing die gedaan is. Daarnaast is er aan hardwarekant een ICT-omgeving gebouwd voor tijdsregistratie.

Activiteiten en gebruik

Parklopen in Sonsbeek werd georganiseerd door loopgroep De Loper in Arnhem, die de organisatie van het maandelijks hardloopevenement voor haar rekening nam. Daarnaast begeleidde deze loopvereniging de deelnemers op locatie. De promotieactiviteiten werden uitgevoerd door de Atletiekunie.

Succesfactoren en leerpunten uit Arnhem

- De behoefte van (potentiële) deelnemers aan Parklopen sloot niet aan op het totale concept van Parklopen in Sonsbeekpark. Voorafgaand aan het project is onvoldoende de behoefte geïnventariseerd bij de potentiële deelnemers. Er bleek achteraf weinig behoefte aan tijdsregistratie van deelnemers, terwijl hier wel flink in geïnvesteerd is. Er was duidelijk een behoefte om gezellig, ongedwongen en gezamenlijk met andere beginnende/niet-gevorderde hardlopers onder begeleiding te gaan hardlopen in een aantrekkelijke omgeving: *“Focussen op het realiseren en creëren van een ICT-omgeving voor tijdsregistratie met relatief weinig middelen was geen goede zet. Er is sprake geweest van onderschatting van dit deel van het project.”*
- Parklopen als activiteit sluit aan bij de behoefte om met elkaar te lopen: *“Inspelen op de behoefte van de niet-hardloper en ongebonden hardloper om samen en onder begeleiding te hardlopen sloeg vrijwel direct aan. Een sterke lokale samenwerking, een geolied proces en een aantal aanjagers in de organisatie of er omheen, is cruciaal om een dergelijk maandelijks evenement in leven te houden”.*

Parklopen in Park Lingezege

Het concept Parklopen is door de Atletiekunie op meerdere plaatsen uitgevoerd, waaronder in Park Lingezege tussen Arnhem en Elst. De Atletiekunie geeft aan dat Parklopen in Park Lingezege een succes is geworden. Een sterk lokaal samenwerkingsverband tussen het sportbedrijf, de gemeente en de hardloopvereniging Running Elst is cruciaal geweest in het succes van het maandelijks evenement. Bij de vereniging zitten mensen die goed zijn in het enthousiasmeren en werven van mensen, waardoor elke keer weer sprake is van een goede opkomst. Daarnaast zijn buurtsportcoaches actief die ervoor zorgen dat mensen zich aanmelden voor het evenement.

“Dan krijg je betrokkenheid en wordt het niet alleen een ding wat het dorpsplatform bedacht heeft, maar dan wordt het iets van het dorp” – Voorzitter dorpsplatform Appeltern

Het dorpsplatform in Appeltern legt het Appelveld aan. Dit veld gaat dienst doen als sociale ontmoetingsplaats en plek om te sporten en bewegen, voor alle inwoners van Appeltern.

Proces

In 2016 is in Appeltern een dorpsontwikkelplan opgesteld, op basis van de behoeften van inwoners. Daaruit kwam naar voren dat er voor de jeugd weinig (sportieve) mogelijkheden waren, zeker omdat er in Appeltern geen sportverenigingen meer zijn. Hierop is het dorpsplatform met de jeugd in gesprek gegaan, wat leidde tot een plan voor een sportief veld. Dit plan is in de periode daarna steeds verder uitgebreid, waardoor het Appelveld nu een ontmoetingsveld met meerdere sportieve mogelijkheden voor alle inwoners wordt.

Dat het idee steeds uitgebreider werd, kwam doordat de jeugd onder professionele begeleiding 3D-tekeningen had gemaakt om hun wensen voor het veld te visualiseren. Deze tekeningen werden gepresenteerd tijdens een nieuwjaarsbijeenkomst: *‘En dan komen er ouderen naar je toe, dat er voor hen ook iets moet zijn.’* Op die manier werd het een plan voor de hele gemeenschap. Het dorpsplatform heeft op basis daarvan een projectplan geschreven. Het 3D-tekenen hielp bij het werven van draagvlak, onder inwoners en de gemeenteraad. Er waren enkel positieve reacties. De projectgroep is in een vroeg stadium bij de omwonenden van het te realiseren veld langsgeslagen, om te informeren en om input te vragen. Suggesties vanuit omwonenden zijn direct verwerkt in het projectplan.

Het was in eerste instantie moeilijk om ondersteuning bij de gemeente te vinden, maar toen de projectgroep uiteindelijk met de juiste personen aan tafel zat, bleek er een bedrag beschikbaar te zijn voor cofinanciering van burgerinitiatieven. Ook heeft Jantje Beton, die direct enthousiast was over het initiatief, een flink bedrag bijgedragen. Daarna is de aanvraag voor de provinciale subsidie ingediend. De projectgroep heeft

dat proces als zeer stroperig ervaren, omdat de aanvraag twee keer moest worden ingediend en de communicatie langzaam verliep. De vertraging die dit opleverde, heeft geen invloed gehad op de realisatie, want de projectleider had hier al op geanticipeerd door leveranciers vast te vragen tijd vrij te houden voor de aanleg. Begin 2019 is gestart met de werkzaamheden, in mei 2019 is de opening van het Appelveld.

De projectleider heeft in het gehele proces ervaren dat een lange adem en doorzettingsvermogen van groot belang waren: *‘qua tijdsinvestering en dingen waar je tegenaan loopt, zoals bureaucratie’*. Ook een tactische aanpak en iemand die alles coördineert zijn volgens hem van belang: *‘je hebt iemand nodig die de hele tijd alles in het vizier houdt (...) goed communiceren, goed plannen en op tijd betrekken van omwonenden’*. Er is bijvoorbeeld een WhatsAppgroep met alle leveranciers, de directeur van de school en twee leden van het dorpsplatform, waarin alles direct wordt afgestemd: *‘Dat werkt perfect, iedereen is gelijk op de hoogte.’*

Ook in een later stadium blijkt het enthousiasme van de gemeente voor het project, bijvoorbeeld in de vorm van financiële ondersteuning: *‘Er waren wat dingen begroot, die gaat de gemeente nu oppakken, omdat we anders niet uitkomen. Bijvoorbeeld een extra kabel aanleggen.’*

Ruimtelijke aanpassing

Het Appelveld wordt een parkachtige omgeving met verschillende functies. Er komt een interactief sportveld (volgens Yalp Toro-ontwerp), een jeu de boulesbaan met bankjes en een boomhut. Tevens wordt het veld verbonden met de speelplaats van de naastgelegen basisschool.

Zowel het Appelveld als de speelplaats van de school zijn openbaar terrein en altijd toegankelijk. Er is basisverlichting aanwezig rondom het terrein. De projectgroep zou in de toekomst graag zonneverlichting op het terrein aanleggen, om de sfeer en de indruk van het veld te verbeteren.

De projectgroep gebruikt bewust zo veel mogelijke natuurlijke en duurzame materialen en vindt het belangrijk dat de jeugd daarmee in aanraking komt.

Het sportveld wordt uit hout opgebouwd, net zoals de bestaande speeltoestellen op het schoolplein: *‘zodat het één geheel wordt met de omgeving.’* Het beheer en onderhoud van het plein ligt bij de gemeente. Daarmee is de afspraak gemaakt dat alleen klein afval door het dorpsplatform zelf wordt opgeruimd.

Activiteiten en verwacht gebruik

De directe doelgroep van het veld bestaat uit kinderen tussen de 6 en 20 jaar. De school gaat een deel van haar gymlessen op het veld organiseren, en ook sportdagen of naschoolse activiteiten zijn er mogelijk: *‘ze zijn ook een BSO aan het realiseren bij de basisschool, dus dit komt daarvoor perfect uit.’* Daarnaast is het de bedoeling dat ouders elkaar op het veld ontmoeten, ter bevordering van de sociale cohesie, bijvoorbeeld op en rond de jeu de boulesbaan: *‘er zijn hier veel mensen die jeu de boules spelen.’* Tot slot heeft de dorpsraad een samenwerkingsovereenkomst met ‘de doederij’, een organisatie die dagactiviteiten voor mensen met een beperking verzorgt en dat ook op het veld zou willen doen. Het dorpsplatform geeft daarnaast aan dat de jeugd in Appeltern ook zelf activiteiten moet gaan ondernemen, en dat ze er ook vertrouwen in hebben dat ze dat gaan doen: *‘ze organiseerden bijvoorbeeld al pannatoernooien, om geld in te zamelen voor dit project, en nu kunnen ze nog makkelijker toernooitjes organiseren.’*

De grootste doelstelling van de initiatiefnemers is dat het veld vooral veel los gebruik door inwoners (dus buiten de speciaal georganiseerde activiteiten) zal opleveren. Volgens de projectgroep zal dat zeker gebeuren: *‘Appeltern is niet zo groot. We maken met het dorpsplatform pr. Iedereen die in Appeltern woont, is ervan op de hoogte.’* Na de opening in mei wil de projectleider zich terugtrekken, en komt de organisatie op het veld bij anderen van het dorpsplatform te liggen.

Succesfactoren en leerpunten uit Appeltern

- *“Je moet altijd direct de omwonenden betrekken, anders creëer je weerstand.”* De projectgroep heeft de input van omwonenden steeds direct verwerkt in het projectplan.
- *“Het is een lang proces, je moet slim communiceren.”* De projectleider heeft steeds de focus op het eindproduct gehouden en strak gepland.
- Voor een klein dorp als Appeltern met weinig voorzieningen, biedt dit nieuwe veld veel potentie voor jonge en oudere inwoners. Belangrijk daarin is dat de ideeën vanuit de inwoners zelf zijn ontstaan en het draagvlak groot is.

3. Tot slot

De twaalf door de Provincie Gelderland gesubsidieerde projecten in de openbare ruimte zijn onderzocht door middel van telefonische interviews. De onderzochte projecten zijn gevarieerd van aard. Zo is een deel van de projecten op het moment van onderzoek nog niet gerealiseerd, waardoor slechts over verwachte activiteiten, gebruik en effecten kan worden gesproken. Daarnaast wordt een aantal projecten uitgevoerd in de context van het (middelbaar) onderwijs en verschilt de initiator: sommige projecten ontstaan vanuit de gemeentelijke beleidsafdeling, andere vanuit een burgerinitiatief of vanuit een docentengroep.

Dit onderzoek heeft geleid tot een beschrijving van de projecten, met daarbij aandacht voor het proces, de realisatie, de activiteiten, het (verwachte) gebruik en bereik en de (verwachte) invloed op leefbaarheid. Vanwege de variatie tussen de projecten zijn de onderzoeksvragen, zoals benoemd in hoofdstuk 1, beantwoord in de beschrijvingen per project. Uit de interviews komt een aantal opvallende zaken naar voren, die hieronder worden beschreven als succesfactoren en aandachtspunten. Tot slot wordt ingegaan op de mogelijkheden om door middel van de projecten maatschappelijke waarde te creëren.

Succesfactor 1: inspelen op behoefte

Een aantal projecten speelt actief in op de behoefte van de eindgebruiker. Verschillende projecten zijn “bottom-up” tot stand gekomen (bijvoorbeeld de fietscrosslaan in Laren). Bij het project Appelhof in Appeltern, zijn zelfs meerdere doelgroepen betrokken geraakt: van jongeren tot ouderen.

Soms was er onvoldoende betrokkenheid van de doelgroep. Bij de projecten waar dit het geval was, is dit ook als leerpunt genoemd. Vooral bij de Parklopen was zichtbaar dat de behoefte (ongedwongen hardlopen) niet aansloot bij het aanbod (een geavanceerd ICT-systeem om in te schrijven en tijden te registreren). Het lijkt daarom van belang om voorafgaand aan een project behoefte te peilen, en idealiter de doelgroep actief te betrekken bij de ontwikkeling van het project.

Succesfactor 2: betrekken van doelgroep

Het betrekken van potentiële gebruikers vroeg in het proces draagt eraan bij dat de realisatie van het project zo goed mogelijk aansluit op de behoefte van de gebruiker.

Daarmee wordt de kans vergroot dat een voorziening goed gebruikt wordt. Door het vooraf betrekken van bijvoorbeeld jongeren bij ontwerp en realisatie kan een gevoel van eigenaarschap ontstaan. Eigenaarschap heeft niet alleen een positieve werking op het gebruik, maar kan ook zorgen dat de voorziening goed beheerd en onderhouden wordt. Jongerenwerkers of buurtsportcoaches kunnen een verbindende schakel zijn om in contact te komen met jongeren en hen te activeren mee te denken in het proces van idee tot realisatie. Het tijdig betrekken van partijen in de initiatief- en ontwerpfasen van een project kan mogelijke weerstand vanuit de omgeving wegnemen.

Succesfactor 3: leren van anderen

Het is van belang om de ervaringen van eerder aangelegde voorzieningen te delen zodat initiatiefnemers tips krijgen vanuit soortgelijke projecten over locatie, aanleg en gebruik. Door successen en leerpunten met elkaar te delen, is de kans groter dat het realiseren van een interventie daadwerkelijk leidt tot een succes. Een ander voorbeeld is het delen van de ervaringen over het Waterplein als nieuw concept. Dit heeft veel extra kennis opgeleverd voor het ontwerp en de realisatie.

Daarnaast kan het bezoeken van andere projecten helpen om draagvlak te krijgen. Zo was de conciërge van één van de scholen waar een multicourt werd aangelegd sceptisch over het concept. Na een bezoek aan een school waar al een multicourt was gerealiseerd zijn zorgen weggenomen.

Succesfactor 4: sterke lokale samenwerking

Een sterke samenwerking tussen lokale organisaties is noodzakelijk om een project daadwerkelijk gerealiseerd te krijgen. Daarnaast is samenwerking nodig om invulling te geven aan zaken als activiteiten aanbod en onderhoud en beheer van de voorziening. Alle partijen op het Olympusgebied, vanuit de sport, bedrijfsleven, onderwijs, wijk en gemeente werken met elkaar samen en leveren allemaal een bijdrage naar draagkracht. Samenwerking tussen partijen kan er ook voor zorgen dat diverse doelgroepen (zoals scholieren en jongeren uit de omliggende wijk) gebruik kunnen maken van de voorziening.

Succesfactor 5: naast hardware, ook software en orgware

Bij sommige projecten is veel aandacht voor het organiseren van activiteiten op de nieuw gerealiseerde 'beweeglocatie'. Dat kan bijvoorbeeld door samenwerking met lokale sportclubs of met organisaties zoals de Krajicek Foundation. Daarmee ligt de focus van veel projecten niet alleen op de realisatie van een fysieke aanpassing, maar ook op het gebruik daarvan. Bij een aantal projecten is de inzet van activiteitenaanbod (nog) geen prioriteit. Dat kan komen doordat de energie van de werkgroep nog zit in de ontwikkeling van een fysieke aanpassing (bijvoorbeeld de fietscrossbaan) of doordat vanzelf al gebruikgemaakt wordt van de 'beweeglocatie', zoals bij diverse multicourts. Om het bereik van een 'beweeglocatie' te maximaliseren is het goed om een breed aanbod aan activiteiten te overwegen.

Aandachtspunt 1: toegankelijkheid

De projecten die gesubsidieerd zijn, laten een grote diversiteit zien in de 'toegankelijkheid' in de breedste zin van het woord. Aan de ene kant houden sommige projecten rekening met de toegankelijkheid van de faciliteit voor mensen met een beperking. Tegelijkertijd zijn vrijwel alle projecten die op schoolpleinen zijn uitgevoerd niet toegankelijk voor niet-leerlingen. De vraag is dan of deze projecten voldoende toegankelijk zijn om ook een impact te hebben op de lokale omgeving.

Aandachtspunt 2: wie worden bereikt?

Bij een aantal projecten is specifiek beschreven wie gebruikmaken van het project. Het is bij deze projecten (bijvoorbeeld Essenburg en zoneparcs) opvallend dat deze vooral door jongens gebruikt worden - en veel minder door meisjes. Gemiddeld gezien bewegen en sporten jongens meer dan meisjes. Ook bij projecten zoals de skeelerbaan in Wageningen en de fietscrossbaan in Laren wordt actief ingespeeld op de behoefte van de jongeren die al sporten. Het is daarmee de vraag of deze projecten niet-sporters en de doelgroep die minder bewegen voldoende bereiken.

Aandachtspunt 3: zorgvuldige communicatie

Draagvlak creëren is essentieel om een project gerealiseerd te krijgen op een dusdanige wijze dat de voorziening en het aanbod aansluiten op de doelgroep en de omringende wijken ervan profiteren. Het vroegtijdig betrekken van belanghebbenden is van belang voordat er iets naar buiten gecommuniceerd wordt. Zorgvuldigheid in communicatie is ontzettend belangrijk om draagvlak te krijgen en te houden.

Aandachtspunt 4: traject 'van de lange adem'

Bij meerdere projecten blijkt dat er veel tijd en energie nodig is om van het eerste idee naar de realisatie van het project te raken. Sommige initiatiefnemers hebben hierbij het lange proces van de subsidieaanvraag als belemmerende factor ervaren. Ook het vinden van financiële ondersteuning van bijvoorbeeld schoolbestuur, gemeente of andere vormen van cofinanciering, vragen veel inzet en tijdsinvestering van (vaak) vrijwillige initiatiefnemers. Dit is goed om van tevoren rekening mee te houden.

Maatschappelijke waarde van de projecten

In deze rapportage hebben we twaalf projecten nader bestudeerd op het proces van totstandkoming, het bereik van deze projecten en de maatschappelijke waarde die ze toevoegen. De meeste projecten hebben een sterke projectgroep die voor de realisatie van het project zorgt. Daarbij is doorgaans aandacht voor de afstemming tussen 'hardware' (de fysieke sportmogelijkheden), de 'software' (het aanbod) en de 'orgware' (de organisatie). Soms wordt een activiteitenprogramma actief aangeboden (bijvoorbeeld bij Krajicek playgrounds), soms is het niet nodig om het gebruik te stimuleren (bijvoorbeeld bij multicourts).

Bij het ontwikkelen van een sportieve openbare ruimte is het, voor zowel de maatschappelijke toegevoegde waarde als het draagvlak, belangrijk dat aangesloten wordt bij de behoefte van de doelgroep en ze vervolgens te betrekken in het verdere proces. Het draagvlak kan verder vergroot worden door zorgvuldige communicatie met buurtbewoners; dat gaat niet altijd vanzelf. Dat proces wordt idealiter geleid door een sterke, lokale, projectgroep die aandacht heeft voor zowel de hardware, orgware en software. Het is aan te bevelen dat de projectgroep probeert om soortgelijke initiatieven te identificeren en van deze projecten probeert te leren.

Vanuit maatschappelijk oogpunt zouden toekomstige projecten een plan moeten maken om het gerealiseerde project breder toegankelijk te maken. Dat gebeurt nu niet altijd; vooral niet bij schoolpleinen. Daarmee wordt de maatschappelijke waarde van deze projecten mogelijk beperkt. Daarnaast hebben de meeste projecten relatief weinig aandacht voor het bereiken van doelgroepen met een beweegachterstand. Vanuit maatschappelijk oogpunt zouden toekomstige projecten daar meer aandacht aan moeten besteden.

Voor de meeste projecten is het nog te vroeg om uitspraken te doen over de opgeleverde maatschappelijke waarde. Een aantal projecten laat wel eerste tekenen zien van toegevoegde maatschappelijk waarde. Bij het project Essenburg geven buurtbewoners bijvoorbeeld aan dat 'het sporten 10 keer beter is dan wat het eerst was' (op de locatie van het veldje was vroeger overlast). In Elst heeft een school plannen voor een tweede Zoneparcs en in Laren werd de fietscrossbaan al gebruikt voordat het volledig af was. In fase 2 van dit onderzoek zal bij drie focusprojecten diepgaander onderzoek worden uitgevoerd naar de maatschappelijke impact van de projecten. De rapportage van fase 2 wordt verwacht in juni 2019.